

Jézusom!

Jól tudom, hogy minden szavam annyit ér,
amennyi a szolgálni akarás bennem.

Hiszem, hogy egyházadra vigyázol.
A mai struktúrájában is vigyázol reá,
és a mai struktúrájában is a Tied.

Add meg nekem,
hogy nagyon tudjak figyelni azokra is,
akikből ez az álom idegenségérzést,
elutasítást vált ki.

Ne gondoljam, hogy akik elutasítanak,
azok szükségképpen nem látnak
vagy rosszindulatúak.

Add meg, hogy úgy legyek bizonyos abban,
amit jónak gondolok,
hogy mindig készséges legyek
odaigazítani gondolataimat azokéhoz,
akikben a Lélek szavát kell felfedeznem.

Amen.

*(Bulányi György: Egyházrend.
Imádság alázatért)*

SARLÓ CSABA

GYURKA BÁCSIRA EMLÉKEZVE – AVAGY KETTŐT ELŐRE, KETTŐT HÁTRA

Gyurka bácsi Jézust követő közösségnek hozta létre a Bokort, annyira hogy álma egy együttélő jézusi közösség megteremtése volt. Elveihez legnagyobb üldöztetései idején is hű marad, és később se rettent meg a várható újabb támadásoktól.

Miután felismerte, hiába tanulmányozzuk az evangéliumokat, nem leszünk Jézus követők, ha a Jézus Istenével ellentétes Istent is hisszük, megtette a szükséges két lépést, megírta és megjelentette, ott ahol lehetősége volt rá, „Az Ószövetség nem Isten ígéje” írását és a „Merre ne menjek” című könyvét.

Megírta a rövid írást, mert úgy gondolta, hogy „e

KOINÓNIA

XX. évfolyam 2. szám
2013. február

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Sarló Csaba, Gyurka bácsira emlékezve	2259
Géczy Gábor, A tudomány jövője	2261
Riport „Bokrosokkal”...	2264
Dombi János, A Bányai Közösség	2269
Ben Stein, Barátaim	2271
Bulányi György, A találkozó	2273
Bulányi György, Mondjuk-e a Hiszekegyet?	2276
Dóry István, Környezetbarátság	2278
Kovács László, A katolikus egyház...	2282
DRYP, Miről mi jut az eszembe...	2288
Csizovszki Zsóka, 1982. augusztus 16.	2290
Szathmáry Pál, A boldogság...	2293
Végh András, Tudásvándor	2296
Faragó Ferenc, Tanyai szilánkok...	2296
Olvastam...	2298

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség; koinonia.tarsak@gmail.com

hagyomány hatására rendre úgy gondolkodunk, ahogyan Jézus Istene nem gondolkodik.” és „amíg van Ószövetség Jézus táborában, addig naponta tanuljuk az Írásból nemcsak azt, hogy légy jó, hanem azt is, hogy légy tolvaj és rabló és légy tömeggyilkos.”

Ezt a hitét igyekezett kitörölni a 2012-es emlékmise elmélkedése.

Nem a megfakult személyes emlékek, hanem a megemlékező összefoglalása alapján teszek észrevételeket, mivel a megemlékezés teljes szövegét

2012-ben nem közölte a Koinónia.

„Az evangélium utáni elmélkedés három témát érintett:

1. Jézus élete végéig – még a szentmise alapításában is – megőrizte zsidó identitását. Honnan van, hogy oly sokan idegenkednek ettől a múlttól és hagyománytól? A gyökértelen közösséget könnyen elfújja a szél...”

Két állítást vizsgálok. Csak olyan szerzőkre hivatkozok, akik épp ésszel nem rekeszthetők ki, különféle anti bélyegekkel.

Az első:

Jézus élete végéig – még a szentmise alapításában is – megőrizte zsidó identitását.

Joseph Klausner: Jézus című könyvéből idézek.

A szentmisével kapcsolatban:

„De semmiesetre se tételezhető fel, hogy Jézus azt mondja követőinek: vegyétek, egyétek, ez az én testem; ... ez az én vérem, az új szövetségnek vére, amely sokakért kiontatik bűnőknek bocsánatára. (Mt 26,26-28). A vér ivására való felszólítás, ha csak képletesen is, az egyszerű galileai zsidókban iszonyatot ébresztett volna.”

De ha nem egyszerű galileai zsidók a tanítványok, hanem tanult júdeaiak, akkor nem szétfutnak, hanem megkövezik Jézust, mert ismerik a törvényüket (Lev 7,26-27)

„Bárhon laktok is, ne egyetek a vérből, sem a szárnyasokéból, sem a marhákéból. Aki a vért elfogyasztja, bárki is, ki kell irtani népéből.”

Szeretném, ha valaki megmagyarázná, hogy lehet ez a Jézusi „vérem” felajánlás zsidó gyökerű.

És az identitással kapcsolatban:

„Jézus Isten-fogalmában még egy elfogadhatatlan elem volt a zsidóság számára. Jézus meghagyta tanítványainak, hogy szeressék ellenségeiket, csak úgy, mint barátaikat, mert: 'Isten is felragyogtatja a maga napvilágát gonoszak és jók fölött egyaránt.' ...

Isten szemében mindenki egyaránt 'egészséges': bűnösök és büntelenekek, jók és rosszak, igazak és vétkesek – mindannyian egyformák Isten előtt. Isten tehát nem az igazságnak, hanem a szeretetnek istene. Az Ő szemében mindenki jó. Nem az ítélet istene Ő, vagy más szavakkal: nem a történelem istene!

... a zsidó felfogás lényege: a bűnösök nem érdemlik meg a napfényt. A zsidóság nagyra becsüli a megtért bűnösöket, a Talmud nagyjai gyönyörű mondásokban szólnak a megtérés erejéről és vallják, hogy 'a megtérő bűnösök a gáncstalanul igaznak is föltötte állnak.' De azok a bűnösök, akik nem bűnbánóak, feldúlják a világot, megtörik az erkölcsi és természeti világrendet. Ha nincs igazság ezen a világon – nem érdemli meg, hogy fennmaradjon, napjával, holdjával, csillagaival és megbonthatatlan természeti törvényeivel. Isten jóságos, de igazságos is 'könyörületes ő és irgalmas' hosszantűró és nagy a jósága, de 'büntetlenül se hagy'. És ezért szólítják a zsidók Istent kettős néven: 'Atyánk Királyunk', mert Isten nemcsak 'irgalmas atya', hanem 'az ítélet ura is', a társadalmi igazságszolgáltatásnak, a nemzetek békéjének, a történelem ítélőszékének Istene.

Jézus Isten-fogalma mindennek merő ellentéte. Bármilyen

magasrendű is az ő Isten-fogalma az egyéni erkölcs szempontjából: az egyetemesség számára összeomlást és káoszt jelent. Ő nem vallja már azt, hogy a világtörténelem – örök ítélkezés. Ezt a felfogást a zsidóság semmi körülmények között sem tehetette magáévá.”

A második:

A múlt, a hagyományok és a gyökerek.

Israel Finkelstein és Neil Asher Silberman: Biblia és régészet – Az ókori Izrael történelmének két arca című könyvben ezeket írja. A könyvből nem idézek a kiadó tiltása miatt, de bárki ellenőrizheti állításaimat, mert a könyv kölcsönözhető és megvásárolható is.

A könyv írása idején Finkelstein a Tel-avivi Egyetem Sonia és Marco Nadler Intézetének igazgatója, a Tel Megiddó-i ásatások egyik vezetője. A másik vezető – Baruch Halpern a Pennsylvanai Állami Egyetem professzora – így méltatja a könyvet: Az elmúlt ötven év legmélyebb szintézise, újraírja Izrael történelmét és megmagyarázza, miért, hogyan és mikor írták át Júda királyai a történelmet saját ideológiai és politikai céljaik érdekében. A régészet első lépése a bibliatörténet születése felé.

És amiről a könyv ír:

A héber Biblia az emberi fantázia remekműve. A szerzők megállapítják, hogy a leghíresebb bibliai történetek némelyike sohasem történt meg (pl. az egyiptomi kivonulás), számos eseménye nem abban a korban vagy nem úgy történt meg, alapjuk részben népi emlékezet, hősköltemény, legenda melyekből az i.e. VII. századi alkotók zseniálisan nemzeti eposzt szöttek. Ez segítette Júda maroknyi népét, hogy megmaradjon a környező birodalmak fojtogató gyűrűje ellenében. Ezt a tettet a szerzőpáros, nagyon helyesen, igen nagyra értékeli.

Mi is tanulhatnánk belőle. Mit is?

Amit Gyurka bácsi tanult, és amiért megírta „Az Ószövetség nem Isten igéje” írását.

Vagyis a más nemzeti eposzának mantrázása nem segít rajtunk. Hiába oltjuk szőlővesszőnket olajfába, az akkor is csak olajbogyót terem majd. De Gyurka bácsi nagyon helyesen, nem a saját nemzeti eposzainkat ajánlotta a júdai eposzok helyett, mert tisztán látta, hogy azok is tele vannak a fennmaradás érdekében végrehajtott pusztításokkal, hanem olyan írásokat javasolt, amelyek rárimelnek Jézus tanítására. Jézus pedig arra biztat, hogy lépünk túl a gyűlöleten és pusztításon.

Mt 5,43-45

Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet.

Én pedig azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért!

Így lesztek fiaii mennyei Atyátoknak, aki fölkelti napját jókra is, gonoszokra is, esőt ad igazaknak is, bűnösöknek is.

Mindezek alapján nem tudom, hogy milyen valós gyökerek találhatóak a bibliai hagyományokban, melyek seghethetnének, hogy ne fújjon a szél szanaszét minket.

Én nem látok semmi mást, mint egy lépést vissza Gyurka bácsitól.

A második visszalépés a 2012. december 26-i BTV ajánlóban olvasható.

„Kedves BTV-Nézők!

Nagyon tanulságosak a mai olvasmányok. Az emberi fejlődés két irányát mutatják be. Nem mindegy, hogy melyik irányt választjuk.

Az egyik fejlődési irány a jóból a rossz felé: ... az emberek nem tudtak ellenállni a bölcsességnek és a Léleknek, amely által István szólt. (ApCsel 6,8-10)

... Azután kihurcolták Istvánt a városon kívülre, és megkövezték.

A másik út, a rosszból a jó irányába: ...A tanúk pedig letették ruháikat egy ifjú lábához, akit Saulnak hívtak... (ApCsel 7,54-59)

Saul szerepet vállal István kivégzésénél, de később elköteleződésének következtében szent Pálként tiszteli őt az Egyház.

...A mai műsorban az egyik ilyen személy, aki mindvégig kitartott Bulányi György. Az ő élet eseményeiből kapunk morzsákat – Gyurka bácsi emlékműsor”

Pál, mint a követendő út. Kár, hogy Gyurka bácsi már megírta a Merre ne menjek című könyvét, aminek szubjektív előszavában ezt írja: „Jézus is mondhatná a mennyben: Győztél Tarzusi... Csakhogy ebbe a győzelmébe belepusztul az emberiség keresztény fele.” Gyurka bácsi szerint a páli épp a téves út, nem a követendő. Ezt a kérdést annyira fontosnak tartotta, hogy közösségünkben hónapról-hónapra elemeztük, két évig gyűjtötte máshol a véleményeket, majd két év múlva kiadta a javított változatot.

Az ajánlót író közölte akkor valamilyen formában Gyurka bácsival, hogy teljesen eltévedt? Vagy csak újabb keletű ez az irányváltás?

Gyurka bácsi születésének 94. évfordulóján nagyon kérem a Bokor hangadó énekeseit, ha már nem Gyurka bácsi kottájából énekelnek és új daluk disszonáns Gyurka bácsi énekével, legalább jelezzék ezt, és ne hivatkozzanak közben Gyurka bácsira.

Természetesen nem tartom magam tévedhetetlennek, ezért megtisztel az, aki logikus, szakszerű érvekkel részben, vagy akár egészben megcáfolja írásomat, de a címkeragasztókat kérem, ezúttal kíméljenek.

Mózes és Pál útján lehetetlen Gyurka bácsit követni, mert miután megtapasztalta útjaik járhatatlanságát, letért róluk, és onnantól csak Jézus útját követte.

GÉCZY GÁBOR

A TUDOMÁNY JÖVŐJE – A JÖVŐ TUDOMÁNYA

Az emberek jelentős része mára kiábrándult a tudományból. Elegük lett az egymásnak homlokegyenest ellenkezőt állító szakértőkből, a tudomány kreálta, élelmiszerként, gyógyszerként, kozmetikumként ránk zúduló mérgekből, a szőnyeg alá söpört problémákból, a hazudozásból. Egyre többünkben merül fel a kérdés: van-e jövője a tudománynak? A mindenkori hatalmat elvtelenül kiszolgáló, jelenleg kifejezetten életellenes erőként működő elitklubok helyett létre jöhet-e az emberiség valós céljait segítő, az életet és csak az életet szolgáló társadalmi mozgalom: az új tudomány?

Melyek a szabályai, mik a korlátai, milyen erkölcsökre épülhet a jövő tudománya? Lehet-e egyszerű, mindenki által érthető? Képes-e választ adni az emberiség valódi kérdéseire? Segít-e az előttünk álló nehéz idők túlélésében? Merengésemben ezekre a kérdésekre keresek választ, és aki keres – talál!

„Mert nem az árt neked, amit nem tudsz, hanem amit rosszul tudsz!”

Miért építünk sokmilliárdos szennyvíztisztítókat, amikor a pár deszkából összetakolt budi környezetkímélőbb?

Miért gátaljuk el, öljük meg a folyóinkat, amikor az ezzel okozott kár sokszorosa a remélt haszonnak?

Miért tömjük tele magunkat gyógyszerként törzskönyvezett mérgekkel, amikor látványosan romlik tőle az egészségünk?

Miért születnek gyermekeink távol otthonaiktól, mesterséges szüléssel, amikor az anyák és csecsemők is belebetegsznek?

Miért betegítjük meg gyermekeinket védőoltásokkal, amikor rég bebizonyosodott káros és maradandó hatásuk?

Miért kell betegen és boldogtalanul élni a „civilizált” világokban, amikor a természeti népek harmóniában és egészségben élnek?

Szenvedéseik forrása a hibás tudásainkban keresendő!

Busmanok a tűz körül. Archiv felvétel. Mára valószínűleg alkoholisták, drogosok, prostituáltak... Elérte őket a „civilizáció”.

Vegyük a természeti népeket. Az antropológusok szerint pl. a Kalahári-sivatagban (a Föld talán leghelyetlenebb élőhelyén) élő busmanok napi 1,5-2 órát „dolgoznak”, azaz ennyi idő szükséges számukra az életfeltételeik biztosítására. Valamit nagyon rosszul tudunk, ha sokkal jobb természeti feltételek mellett napi 10-12 órát kell dolgozunk... Mit csinálnak busmanjaink a maradék időben? Ahogy a legendás „Istenek a fejükre estek” című filmben is láthattuk, beszélgetnek, viccelődnek, zenélnek és táncolnak, vagyis – velünk ellentétben – élnek!

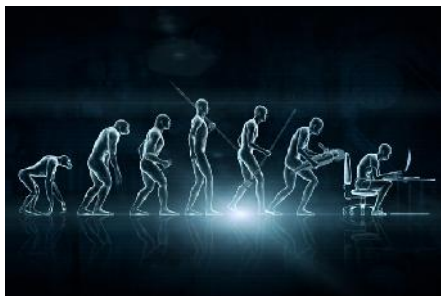
Pontosabban: éltek, ugyanis a botswanai kormány a kilencvenes években szülőföldjükről barakkokba telepítette e vidám emberkéket, azzal az indokkal, hogy „nem lehet a busmanokat kizárni a civilizációból és a fejlődésből”. Természetesen a döntésről senki nem kérdezte meg ezeket a hihetetlen ősi gyökerekkel rendelkező embereket, akiknek nagy része egyszerűen behalt a kényszerű átültetésbe. Viszont van egy jó hír: a helyüket elfoglaló gyémántbányák – hála a gazdasági válságnak – remekül prosperálnak!

A természeti népek tudása sokezer éves kipróbált tudás. Nem ötletszerű, pár ember által demokratikusan elfogadott *elméletekre* épül, hanem *tapasztalatokra*, a természetben élő, vele együttműködő sok-sok generáció élettapasztalatára. A természetben a hibás tudás azonnal lelepleződik. Ott nincs helye az elméleteknek, ott csak egyszer lehet mérgező gombát enni...

A hibás tudások kialakulásában kulcsszerepet játszanak a mítoszok. Mint senki által meg nem kérdőjelezett és kérdőjelezhető vallási tételek szövik át mindennapjainkat. Használjuk őket, hivatkozunk rájuk, és soha nem gondolkodunk el igazságtartalmukon.

A fejlődés mítosza

„Az emberiség fejlődik. Egyre több eszközt készít, egyre nagyobb a tudása, egyre tovább él...” Biztos? Nem lehet, hogy az elmúlt korok embere azért nem készített eszközöket, mert *nem volt szüksége rájuk*? Nem lehet, hogy több és mélyebb ismerete volt a Teremtésről, mint nekünk, ezért *mindent megkapott a természettől*? Nem lehet, hogy azért kell tovább élnünk, hogy hosszabb időnk legyen élettapasztalatunk gyűjtésére, *mert nem élünk*?

Fejlődés, vagy visszafejlődés? Egyre több ember teszi fel ezt a kérdést...

Ne hamarkodjunk el válaszainkat! Őseink tapasztalata alapján az álom az egyik legjobb tudásszerzési mód, úgyhogy aludjunk rá egyet...

A tudomány mítosza

A tudomány tévedhetetlenségébe vetett hitem egyetemista koromban ingott meg először. Laborgyakorlaton egy radioaktív forrást kellett kimérnem. Tisztességesen végigmértem, de a gyakorlatvezető tanár szerint rossz eredmény jött ki. Még egyszer végigmértem, de ismét ugyanazt kaptam. Harmadszorra megkértem a professzorasszonyt: mérjük ki együtt. Együtt is a „hibás” eredményt kaptuk. Az eltérést kutatva kiderült, hogy az általunk mért sugárforrást öt évvel azelőtt kicserélték, és a diákok minimum öt évfolyamon keresztül egymás füzetéből másolták az előző sugárforrás adatait...

12.000 végtaghiánnyal született gyermek. Az ötvenes évek CONTERGAN-botránya mögött a Henkel gátlástalan nyereségvágya és a tudósok felelőtlensége állt

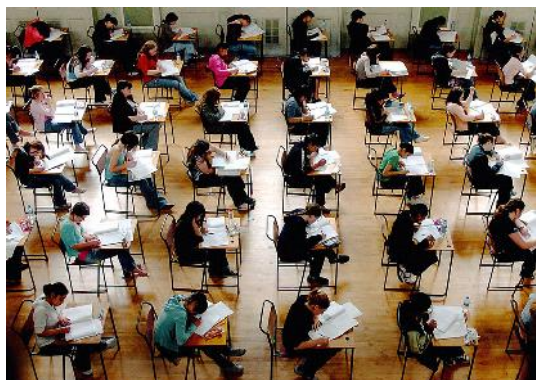
Látszólag csak egy bosszantó malőr, de mára a tudomány nagy része sajnos így működik. Hivatkozunk a hivatkozás hivatkozásának a hivatkozására, és senki nem veszi a fáradságot az *eredeti forrás ellenőrzésére!* Súlyosbítja a helyzetet a tudomány hierarchikus felépítése: minél több hivatkozás történik a forrásra, minél több tudományos fokozattal rendelkezik az „adatközlő”, annál kevésbé ildomos az ellenőrző kutatás. Így került a szőnyeg alá a Contergan, a DDT, a génmódosított élőlények utóélete, a védőoltások hatása... Így múlik a tudományos világ dicsősége.

A tudomány látszólag csupa érdekes kérdésre ad választ: milyen pályaenergiák tartoznak a hidrogén atom elektronjához, milyen szexuális szokásai vannak a királypingvineknek, milyen kráterek találhatóak a Hold túloldalán... De ad-e választ a *valóban fontos kérdésekre*: miért vagyok a Földön? Miért azok a társaink az életben, akik? Hogy kerüljem el a pofonokat az életben? Mi a célja az életnek a Földön? Hogy éljük túl önnön özönvizünket?

Az oktatás mítosza

Megfigyeltek már játszadozó állatkölyköket? Ugye milyen gondtalanok, aranyosak? Pedig az életük múlik az így megszerzett és begyakorolt tudáson. Valaha a gyermekek is így tanultak a felnőttek mellett játszva, őket utánozva, boldogan. *Az életből* tanulva *elsődleges tudást szereztek*, aktívan, teljes lényükkel (szellem, lélek, test) tanultak.

A mai padban-ülős iskolarendszer életidegen és életellenes. A gyermeket természetes környezetéből és életritmusából kizökkentve könyvekből, és egyéb másodlagos forrásokból adja az ismereteket. A tanuló passzívan, külső szemlélőként ismeri meg az őt körülölelő világot. A gyermek még isten tenyerén él, így ösztönösen érzi, hogy az elveszett gyermekora helyett kapott tudás nagy része élete szempontjából lényegtelen, csak a televíziós kvízműsorok során visszabőföghető tudás.

„A Gyermekek nem arra vágyik, hogy ismereteket szerezzen az életről, hanem hogy élje azt...”

Kötelezővé azt kell tenni, amit magától ösztönösen elkerül az ember. Nem véletlen, hogy Magyarországon dicstelen uralkodónk Mária Terézia vezette be a kötelező oktatást, szellemi önvédelmünk teljes megtörése céljából. Ennek következményeként tagadtuk meg múltunkat, „loptuk össze” nyelvünket, ennek következménye Trianon, de ennek következménye hazánk jelenlegi gyarmati sorsa is. Most akarják bevezetni 3 éves kortól a kötelező oktatást...

Érdeemes megnézni az oktatási rendszer kimenetét is: fiataljaink legproduktívabb éveiket padokban görnyedve töltik. Mire két-három diploma megszerzése után testileg, lelkileg, szellemileg is kiégve kikerülnek az „életbe”, semmijük sincs. Tudásuk jelentős része addigra elavul, se házuk, se gyermekük, se munkahelyük – hála „túlképzésüknek”. Talán őket is meg kellene kérdezni előtte, mint a buszmanokat...

Az egészségügy mítosza

Az emberiséget jelenleg legjobban romboló hibás tudások az egészségügyben keresendők. Mivel ez a rendszer a betegek száma után kapja a támogatást, elemi érdeke a betegségek létrehozása és fenntartása. Nagyszüleink még csak meghalni mentek a kórházba, mi

meg lassan odaköltözünk. Az ember természetes állapota az *egészség*, de ma a gyógyszergyártás a legnagyobb üzlet a világban, 2009-ben összforgalomban megelőzte az eddig vezető hadiipart. Tele cekkerekkel hordjuk haza halálunkat a patikából...

Az orvostudomány az embert, mint bonyolult gépezetet szemléli, amelyben időnként alkatrészeket kell cserélni, mert elkopik, időnként életfolyamatokba kell belepiszkálni, mert elállítódik. Az autószerelő egy alátétet nem hagy ki a javítás során mert tudja, hogy okkal van ott, hiánya később bajt okozhat. Kórházainkban egész szerveket dobnak ki... Isten nem barkácsol! Az ember – mint minden élő rendszer – tökéletes öngyógyító és önreprodukáló képességgel rendelkezik. Ha mégis elkezd lebontani magát azt jelzi, hogy valahol megsérült a külvilággal a harmónia, már nem teljes az Egészség.

Az ember az Egész része. Az Egész táplálja, védi, tanítja – amíg ellátja feladatát. Ha már nincs szükség rá – lebontja. Részét és részesedését – vagyis feladatát – az Egészben mindenki maga szabja meg, ahogy az útjára emlékeztető pofonok mértékét is maga állítja be. A betegség a legjobb barátunk, mert sosem pofozkodik ok nélkül! Ha ezeket a jelzéseket megpróbáljuk megszüntetni olyan, mintha autónkon az olajnyomás jelző lámpát leragasztanánk egy ragtapasszal: besül a motor!

Nézzünk egy-két példát a ragtapaszokra. Ma már 40-50 évesek állnak sorba csípőprotézisért. Az egészségügy szerint „elkoptak az ízületei”. Őseink 90 évig kapáltak – protézis nélkül. Az élő rendszerek *nem tudnak* elkopni, de a nem használt részeket a természet lebontja. A kevés mozgás miatt az ízületek beszűkülnek, arra figyelmeztetve, hogy ők mozgásra készültek. A megoldás a feladat visszaadása, a mozgás/mozgatás lenne...

A legtöbb életünket romboló hibás tudás az egészségügyben keresendő

A másik nagy sláger a vérnyomás. A szervezet a vér nyomását öngyógyító folyamatként, védekezésből emeli meg, hogy – az általában az élelmiszeripar szervesen vegyületeitől elsalakosodott – vért eljuttassa a szervekhez. A vérnyomás csökkentés hatására a hordalékok kirakódnak az érfalakra, tehát újabb gyógyszert kapunk: valamilyen koleszterin csökkentőt. Ezek felhígítják a vért, tehát jöhet az újabb gyógyszer: a vízajtó... Végállomás idő előtt a temető, de a gyógyszeripar jól jár.

Betegségeink arra figyelmeztetnek, hogy szervezetünkbe (testünkbe, lelkünkbe, szellemünkbe) valami nem oda illő került. Ha mérge került belénk, hányással vagy hasmenéssel, ha kórokozó lázzal és izzadással, ha lelki pofon sírással próbálunk tőle megszabadulni. Az egészségügy ezeket a folyamatokat „csillapítja”, befelé fordítja, ezért elhúzódik a gyógyulás, és általában nagyobb bajok keletkeznek. Minden gyógyító hagyomány, így népi gyógyászatunk is azon alapul, hogy a nem oda illő dolgokat minél előbb kivezesse a szervezetből.

A „nem tehetek semmit” mítosza

Lehet hogy olybá tűnik, de nem a tudósokkal, pedagógusokkal, orvosokkal van bajom. Az ember Isten képmására, tökéletesnek születik. Földre száll, hogy közösséget emelje, gyógyítsa, tanítsa... Majd szülei, iskolái, környezete segítségével elkezd gyűjteni a hibás tudást. Előbb-utóbb persze rájön, hogy képtelen a választott feladatot ellátni, de a rendszer apró zavarainak, vagy saját hiányosságainak tudja be. Cinikussá válik, vagy eluralkodik rajta a „nem tehetek semmit” mítosza.

Egyszer egy barátom azt mondta: „A világ baja nem az, hogy valamit rosszul csinálunk, a baj az, hogy rosszat csinálunk. Ha a rosszat akarjuk jobban csinálni, az eredmény csak nagyobb rossz lesz.” Vagyis egyre több tudás – a semmiről, egyre több gyógyszer – haldoklásunk fenntartásához, életfogytig tartó tanulás – az élet helyett. A mindenkori hatalom sajnos a „rosszat jobban csinálni” folyamatban érdekelt, hiszen a hibás tudásnak köszönheti létrejöttét, és a tudás állandó manipulálásának köszönheti fennmaradását.

Az egyéneken múlik minden, a megoldás a világ bajaira az *egyéni döntésekben* keresendő. Az egyénnek szabad akarata van, de a szabad akarat a döntés felelősségével jár! A busmanoktól a hajléktalanokig sok utat megtapasztaltunk, kitapogattuk lehetőségeinket, most választásra kényszerülünk. Szerencsénkre Agócs József professzor idézete folytatódik: „Ha végre jót csinálunk (akár rosszul is), az eredmény csak jó lehet!”

„Jól csak a szívvel lát az ember.” A valódi tudás megszerzéséhez *ösztoneinkre kell hallgassunk*, melyek az életet forrására hangolt finom műszerek. A Teremtés az életből fakad, az életet szolgálja, az élet a célja. Minden, ami életellenes pusztulásra van ítélve benne. Bármikor megújíthatjuk tudásunkat (és vele életünket), ha ösztöneinkre hallgatva megváltoztatjuk az *élethez való*

viszonyunkat.

Addig is nemesednünk kell. Meg kell tanulnunk NEM-et mondani olyan egyéni és közösségi utakra, melyek életellenesek, melyeknek végén csak fájdalmat és boldogtalanságot tapasztaltunk. „Mert most még **tükör által homályosan** látunk, akkor pedig színről-színre; most **rész szerint** van bennem az ismeret, akkor pedig úgy ismerek majd, amint én is megismerttem.” (1Kor 13,12)

RIPORT „BOKROSOKKAL”...

„Arról szeretnék írni, amiről sem írni, sem beszélni nem lehet. Arról, ami nem fér bele a szavak mindig szűknek bizonyuló ketrecébe. Megtapasztalhattuk, mindahányszor a beszéd túljutott a mindennapok egyszerűségén, tétovává válik, cserbenhagynak a szavak, és marad a csend. Közlönivalónk hidjának marad az érintés. Az érintés, amely túl van a szavakon, túl a csenden. Az érintés, amely túl van a test bármely pontjának találkozásán a másik testtel...”

Biegelbauer Pál

AJÁNDÉK

Ködös novemberi nap. Ismét, mint már annyiszor, a délutáni tömeg hömpölygése. Legalább kétezer ember mellett álltam, mentem el, érintkeztem velük futólag, amíg a Blahára értem. Ha a helyzet úgy hozta volna, bármelyik válhatott volna felebarátommal. Nem hozta. A Blahán már szakadozott a felhőzet, amikor kiléptem az aluljáróból. És amikor a Rókus kápolnához értem, a Rákóczi úton végigsütött egy Napsugár. Aztán be a sötét Vas utcába. Fenn az emeleten, a körfolyosón Györgyi várt.

Azt javaslom, hogy ne beszéljünk a múltból, annak eredményeiről, kudarcairól, a sérelmekről és

sikerekről. Arról beszéljünk, ami most van bennünk, illetve benned. Én például kicsit „készültem belőled”, aztán sok egyéb minden érintett közben, a nap folyamán, idefelé jövet is, és ez most mind itt van velem. Gondolom, te is hasonlóképpen vagy. Itt a fél világ – az enyém, a tiéd, amiben élek, élsz. Most, itt azt szeretném belőled kicsalogatni, hogy ebben a mai napban hogyan köszön vissza az a tanítás, amelyet a Bokor fedőnév – talán nem is fedőnév, inkább életszemlélet, életvitel – takar, és amelynek az alaptartalma az evangéliumok közösen elfogadott üzenete: adni, szolgálni és békességet teremteni magunk körül a világban, a mi világunkban, vagyis elsősorban bennünk.

Igen. Nagyon is értem, amit mondasz. Mondhatok mindjárt egy példát éppen a mai napomból. Rögtön az elején történt, azonnal meg is érintett, és tulajdonképpen jellemzi is az életemet. Talán ma történt velem először, hogy egy fiatal lány a buszon átadta nekem a helyét. Ezen annyira meglepődtem, hogy meglepetésemben rögtön le is ültem, pedig nagy tömeg volt. De nem ennyi az egész, hanem folytatódott. Munkahelyemre az 5-ös busszal járok, amely elég sok templom mellett halad el. Már többször megfigyeltem, hogy a templomoknál egyes utasok – főleg az idősebbek – keresztet vetnek. Nagy meglepetéssel vettem észre, hogy a Belvárosi templomnál ez a kis fiatal lány, aki átadta a helyét, szintén keresztet vetett. Akkor valahogyan megérintett az a tudat, hogy: Jééé..., nem is ismerem, és mégis „virtuális” közösség van közöttünk. Nem csupán a mozdulat, nem csupán az, hogy tudom, ő is katolikus, hanem annak tartalma: a tevékeny szeretet is jelen volt azáltal, hogy előtte átadta egy idősebbnek a helyét. E mögött sok minden ott van, amit én is átéltem: minden, ami a vallási neveltetés és gyakorlat. No, ezt csak a mi ismerkedésünk miatt tettem hozzá.

És ha már itt tartunk: 55 éves vagyok (bár nem érzem magam annyi idősnek), a Mérleg jegyében születtem – ez tetszik, a mérleg a mértékletességet jelenti számomra. A Bokorban megtanultam, hogy „a szeretet a csúcserték”, amit nagyon szorosán követ értékrendemben a „leváltott”, második helyre szorult igazságosság.

Visszatérve: aztán végig ültem a buszon (ez ritkaság ám!), s jó érzéssel kezdhettem el ezt a napot – amely éppen a veled való találkozásra készülés miatt is egy kicsit más volt. Éreztem, nem *tudtam*, hanem *éreztem*, hogy milyen jó is nekem, milyen jól kezdődött ez a nap. És szintén éreztem, hogy ebbe mennyire belejátszik a múlt is. Az a sok minden, amit ajándékként kaptam eddig.

Nem tudjuk elkerülni, talán nem is célszerű kihagyni a kis visszatekintést az indulásra.

Egy kis Nógrád megyei faluból származom, otthonról az erkölcsös életre törekvést, s ezzel együtt a hagyományos, mély vallásosságot kaptam útravalóul, ami számomra a rendes hittanra járást, szorgalmas lelki életet jelentette, nemcsak vasárnapi misehallgatást, gyónást, áldozást. A falunkban ráadásként Tarnai Imre volt a plébánosunk. Mindaz, ami rajta keresztül jött: hatalmas tudása, intelligenciája, közösségteremtő képessége, embersége volt az én ajándékom, hát hogy is mondjam,

amit csak úgy, „alapból”, mondhatni tálcán megkaptam még valamikor általános iskolás koromban. Az ő révén kerültem aztán a Bokorba is. '77-ben már Bokor-lelkigyakorlaton vettem részt – M. Imre és Ancsa tartotta hozzám hasonló húszévesek társaságának, Gyuszi bácsinál, Pilisszentléleken.

Jó, jó...! Már látom magam előtt azt a rengeteg indát, amely a múltból kiindulva elkezd burjánzani körülöttünk, és a végén még bele is veszünk, ha nem vigyázunk. Nagyon sok a közös szál, név, helyszín és mély élmény, ami órákra, napokra témát adhatna nekünk, de próbáljunk meg most itt maradni.

Jó, persze, de még annyit, hogy a Pilis a kedvencem. Ugyanis Pilisszántón van egy kis hétvégi telkünk.

Na, ugye, látod... Kiderül, hogy szomszédok vagyunk. Nekünk ugyanis Dobogókőn van egy hasonló kis erdőnk. És még hány ilyen szálon folytatódhatna ez a beszélgetés!

Jó, de annyit még hozzátennék, hogy az „Életbe” induláskor tényleg minden segítséget megkaptam. Tarnai Imrét említettem, de a káplánok is „nívósak” voltak a falunkban, többek között „Beton”, aki újszerűen, modern hangon szólította meg a fiatalságot, s ugye, valamikor ő is szimpatizált a Bokorral. De ezt is csak azért mondom, hogy lásd, sok mindent tálcán kaptam.

András közel 35 éve a férjem. Esküvőnkön az egyik kulcsmondat ez volt: „Ne szabjátok magatokat a világhoz!” Erre valóban törekedtünk. Így aztán – már Budapesten – együtt jártunk Andi csoportjába, úgyhogy... azt élem meg, hogy a régi és mindennapi ajándékok mellett, amiket kaptam, kapok erőt is ahhoz, hogy... végezzem a dolgomat.

Együtt jártunk a közösségekbe, bár most ez a közösségi élet..., hogy is mondjam... elmúlogat. Én az Öregek II-be járok, de amikor oda bekapcsolódtam, András nem jött.

Rendben van, Györgyi! Jöjjünk vissza akkor most ide, a mai napra. Ilyen, mai napi kezdeti élményekkel bejöttél a kis munkahelyedre, ahol... mit is csinálsz?

Honlapszerkesztőként dolgozom. Tudod, bár a munkaeszközöm egy gép, de segítségével hatalmas rálátásom van olyan területekre, mint a pedagógia, az egész nevelésügy, azon belül pedig annak számos speciális területe. Ezen túlmenően ott a Bokorportál, a BOKKE, a Bokorporta, Óbudavár és az ezekkel járó összes adminisztratív és alkotó feladatok. Alkotó is, mert például a kilencvenes években, amikor szó volt az erkölcsstan közoktatásunkba történő bevezetéséről, az nagy fellángolásra adott alkalmat a Bokorban. Az ehhez kapcsolódó könyvek megírása, amiben többekkel együtt aktívan közreműködtem, aztán konferenciák, tanfolyamok szervezése, tantervek írása stb. Ma újra aktuális lett ez a téma, de nem tudunk tevőlegesen részt venni ebben a munkában, nem nagyon engednek közel a „hivatalos szervek” – sem a minisztérium, sem az egyház részéről. Tudod, itt is megvan a „kiválasztottak”

köre.

Szóval bemegyek a kis munkahelyemre... Napi munkám egyébként az internetes portálok frissítése, cikkek, dokumentumok, események stb. megjelentetése. Sajnos a rengeteg oktatáshoz kapcsolódó információ publikálási feladata miatt csak ritkán tudok interjúkat készíteni, de örülök, hogy Bokorbéli barátokkal is beszélgethettem, pl. etikaoktatás vagy erőszakmentesség témában. Hasonló feladataim vannak a Bokorportállal is. Különösen izgalmas terület az érdeklődőkkel való kapcsolattartás és közvetítésük a Bokor megfelelő személyéhez vagy csatornája felé. A gép mögött, a „másik oldalon” viszont már nem gépek, hanem élő emberek voltak, vannak, akikkel élő, levelező kapcsolatban vagyok. Bizony, a minden rendű-rangú emberi kapcsolatokat is mint ajándékokat élem meg.

Igen. Nagyon is értelek. Ugyanezt élem meg én is a magam területén. Ajándék és ajándék mindenhol, minden szintről és folyamatosan. Ugyanakkor egyre sürgetőbbé válik bennem egy belső kérdés: Mivel fizetsz értük? Fizetsz-e egyáltalán értük? Egyik közös ismerősünk mondta a legutóbbi csoporttalálkozón: egy nagy piramis csúcsán állunk; sokan vannak alattunk, akiknek a vállán állunk. Ezt érzi az ember. De kik állnak a mi vállunkon?

Értem. Ez a kérdés is többrétegű. Túl a szomszéd nénin és a hétköznapi dolgokon, tudod, tudatosan vállaltam a Bokorban olyan feladatokat, amelyek nem a közösségünkbe, csoportba szervezést jelentenek, de azért közösségi szolgálatot, mint például az említett dolgok. A Bokorporta ügyeinek adminisztrálása, vagy a Bokorportál, amit szívesen csinállok, bár várom, hogy most már valaki kedvet kapjon a fejlesztésre, megújításra – de ez valahogy nehezen megy. Fontosnak gondolom, hogy mit mutatunk meg magunkról, hogy kincseinket ne ássuk el, és hasznára lehessünk a keresőknek. És ilyen a BOKKE is. Ez B. Gyuri kezdeményezésére indult, igen hosszú neve van: Bokor Közösségfejlesztő Kulturális Egyesület – amelyet '95 óta erősíteni kell, valahogyan életben kell tartani, hiszen például az etikaoktatás „projektünkben” is nagyon hasznosnak bizonyult mint „jogi személy”. Na, és ott van Óbudavár... – talán olvastad is a felhívásokat, összefoglalókat... Nagy feladat, sok hasznos dologra lehetne használni. Kezdetben a KIO gépelésével fizettem, most ezek azok, amikkel fizetek – ezen a szinten – azokért, amiket kaptam. Nem látványosan nagy „összegek”, de szükség van rájuk és erre van lehetőségem.

A BOKKE közösség-szervezési vonala – gondolom, itt a „mindenki hozzá létre a maga tizenkettőjét” a cél – hogyan segítette az elképzeléseket?

A BOKKE nem ebből a célból jött létre, közvetlenül ez nem mondható el róla, az egyesületi tevékenység inkább a külső kapcsolatokra irányul, „hivatalos megjelenést” tud biztosítani. Ilyen volt az etikaoktatáson kívül például az a lépésünk is, amellyel a fővárosi önkormányzat civil oktatási programjába kapcsolódtunk; bár most, hogy állami fenntartásba kerülnek az iskolák, nagyon bizonytalanra vált ez a vonal. Talán elsősorban a jogi háttér fenntartását segíti az

egyesületi keret. Fontos például a Bokor alapítványai szempontjából, a Bokorporta vagy az óbudavári Bokorház tulajdonjoga és fenntartása miatt. A közösség-szervezés támogatásában a Bokorporta jelentős szerepet tölt be, az ehhez szükséges lehetőségeket, a feltételek egy részét, magyarul helyet biztosít ehhez, akár egy-egy személyes beszélgetéshez, akár csoporttalálkozóhoz, akár csoportteremtő rendezvényekhez is.

Itt most el kell mondanom valamit. Van egy szívfájdalmam. A csoportok, a kapcsolattartók valamilyen oknál fogva nem érzik, hogy a Bokorportálnak mekkora a jelentősége a közösség, a Bokor egésze szempontjából. Gondolom, hogy – jézusi szemmel nézve is – mindenki nagyon jól működik a saját kis életében, környezetében. Abban is biztos vagyok, hogy a tíz-húsz-ötven éve összejáró csoportok szintén jól működnek. De azt nem látjuk, hogy ezek a csoportok egymást is képesek lennének „táplálni” egy további szinten, mégpedig ezen a gépiesnek tűnő, de mégis működő kapcsolaton (kommunikációs csatornán) keresztül. Valószínűleg még a szükségét sem látjuk ennek. Pedig ahogy egy ember bezáródhat a saját kis világába, úgy egy csoport is az övébe. Régebben ennek feloldási „eszköze” volt a csoportokon átnyúló lelkigyakorlat. Ma talán ez a régi, sokkal megfelelőbb és előbb „eszköz” támadhatna fel a Bokorportálnak mint eszköznek a használata révén. Általában nekem kell megszólítanom, noszogatnom a testvéreket, hogy küldjék el publikálásra a helyi kincseket, a beszámolóikat arról, ami a Bokor élete a hétköznapiakban. Felismerve az ebben rejlő közös lehetőségeket, az egymást táplálás lehetőségét, a Portál hatalmas közös forrás lehetne a közös lelkigyakorlatok előkészítéséhez. Nem kellene külső előadók érdeklődési területének, kérdéseinek kiszolgáltatni magunkat, hanem a közösségen belüli élő kérdések adhatnák a lelkigyakorlatok alapját. Meg kellene mutatnunk a Bokor életét úgy, ahogy van. Nemcsak kifelé, hanem magunknak is, egymásnak, egymásért.

Van egy másik „ügy” is, amely kicsit több odafigyelést igényelne. Jónéhány megkeresés érkezik a Bokorportálon keresztül: bizony vannak, akik szeretnék mélyebben megismerni a Bokor tartalmait, a közösségi életet, vagy akár rögtön csatlakozni szeretnének a közösséghez. Ez nagyon öröndetes, és közvetítem is az illetőt valakihez a lakóhelye közelében, de... ez nincs működőképesen, hatékonyan megszervezve a Bokorban. Sokszor nincs, aki egy közösségből vállalná, hogy megismeri az illetőt, és a klasszikus módon „csoportba szeretgesse”. Az időseknél pedig ez szinte lehetetlen. És ez nagyon sajnálatos.

Nagyon sajnálatos. Egy növény esetében egyetlen ág sem éli túl, ha végein nem nőnek rügyek. És a növény sem, ha évekig nincs rügy egyetlen ágacska végén sem. A rügy lehetőség az egész ágnak és a növénynek is. Nehéz, sok energia kell hozzá, sok ütközés, feszültség, alkalmazkodás, de ez a sűrűlódás erősíti az

ágot, a növényt. Ha ezt nem értjük, akkor nem értjük az egész csoportozás lényegét: a transzmissziót, az átadását mindannak, amit ajándékként mi is kaptunk.

Valóban így van, nagyon egyetértek. Azt hiszem, túlzottan is zártak, esetleg „nagy múltúak” vagy „beteltek” közösségeink, és ugyanakkor kapacitáshiányban is szenvedünk. Nincs sok visszajelzésem az újonnan jelentkezők sorsáról, de sajnos ismerek példákat, amikor ez a felkarolás dolog nem működött, még fiatalok esetében sem. Mintha belenyugodnánk: akkor, évtizedekkel ezelőtt erre a feladatra szükség volt, és megtettük... Talán belejátszik ebbe az a különös szemlélet is, amit úgy fejeznék ki: „A mór megtette kötelességét, a mór mehet.” Mintha ezt az ügyet abba lehetne hagyni! Mintha ez az ügy le lenne zárva! „Kisközösségek létrehozása a kommunizmus hatása ellen!” És most? Sokkal nagyobb szükség lenne jól működő kisközösségekre, mint a kommunizmusban. Az „ellenség” sokkal nagyobb és sokkal erősebb, rafináltabb, sokkal szétzüllesztőbb. Vagy az ügy másik pillére: az evangéliumok üzenetének minél mélyebb, szélesebb és tágasabb megértése. És most? Már mindent értünk? Eljutottunk a végső megismerésre, és az életgyakorlatunkká is vált?

Nagyon különös számomra az, amit mondasz. Az evangéliumok üzenetének megvan az a mélysége, amely nem Jézus cselekedeteiről, nem is az erkölcsi tanításáról szól, hanem az életgyakorlatáról. Arról, hogy minden tette, amelyről az evangéliumok beszámolnak, és itt azon van a hangsúly, hogy minden, szóval minden tette előtt megállt, és befelé hallgatózott. Nem reagált, nem vitatkozott, nem magyarázott, hanem befelé figyelt, majd amit hallott, azt közvetítette („az az én táplálékom, hogy megtegyem Atyám akaratát...”). És amit közvetített, az gyógyított, az világosított meg, az váltott ki hatalmas pozitív vagy negatív érzelmeket. Szóval, azt akarnám mondani, hogy van még perspektíva.

Ebben talán igazad van, de ez a közeg, amelyben most vagyunk, sokkal nehezebbé teszi ezt a szemléletet. Elmélyülni és elcsendesedni ebben a mai, infokommunikációs világban szinte lehetetlen. Saját életemben tapasztalom ezt a sokkal nehezebbet. Tudom, hogy jó lenne. De akkor miért nem csinálom? Talán elég lenne napi fél óra reggel, vagy egy-egy perc napközben, két telefon vagy két mentés között. „Őrizd meg a rendet, és a rend megőríz téged” – szokta volt mondani Gyurka bácsi, és ő nem, vagy alapvetően nem a külső rendre gondolt. A belső rendre, arra a mércére, amelyhez mindig, bármikor hozzá lehet igazodni. Sokszor eszembe jut. Látod..., az is mekkora ajándék, hogy nála lakhattunk néhány évig!

Van egy nagy területe a mindennapi életednek, amit még nem is érintettünk: a szűkebb és tágabb családod. Közöttük, velük hogyan éled meg ennek a belső mércének a működését? Arra gondolok, hogy egy családtag sokkal nehezebb kapcsolat, mint egy idegen. Sokkal több tűrést igénylő, sokkal több reflexmozgást kiváltó, mint egy idegen vagy a főnök, amikor is jól érzem, hogyan és mit kell mondanom, hogy elkerüljem a

konfliktust.

Négy gyerekünk van. Három fiú és egy leány. Tizenöt évig otthon voltam GYES-en. Számomra mindig elsődleges volt a család és a gyerekek – szellemi, érzelmi, higiéniai – nevelése. Minden azután jött. Nem estem túlzásokba (ld. Mérleg-jegy), így megfelelő időbeosztással konfliktusmentesen meg tudtam oldani a család-közösség problémát. Pedig nem volt egyszerű, mert például egy nagyothalló gyermek kétszer, háromszor annyi türelmet, törődést, odafigyelést igényel, mint halló társai. Gondolj csak bele, hogy az anyanyelvére kell megtanítani valakit. De jó érzéssel emlékezem erre az „életfeladatomra”, mert teljes szívvel vállaltam, és mindent megtettem, ami tőlem telt, és az eredmények sem maradtak el. Vicesen szoktam mondani, hogy a fő nehézség az volt számomra, hogy a férjem, a legnagyobb fiam és ráadásul még a vejem is fizikus. Ilyen tömény természettudományos közegben élni azért nem könnyű, hiszen minden állításomat meg kellett fontolnom: logikus-e, bizonyítható-e, megismételhető-e... Na, képzelheted! Jaj, azért nehogy azt hidd, hogy meg voltam megfélemlítve, sőt, ez inkább biztonságot adott, mert ha érdekelt valami, mondjuk a fekete lyukakról, akkor megfelelő, érthető, hiteles és logikus válaszokat kaptam (már amennyire lehetséges). A férjem hajlamos és készséges a filozófiai kérdések vizsgálatára, azonban elméleti fizikus fiamnál az eszmecsere már nem haladhat meg egy bizonyos, matematikailag lefedhető szintet, „Isten” szóba sem jöhet – egyelőre, az ő kutatási területén még nem fogalmazódnak meg a filozófiai feltevések, csak a matematika írja le, mondjuk, a világunk dimenzióinak számát. Most már csak kettecskén élünk, mind kirepültek, ráadásul eléggé messzire repültek, de van két csodálatos unokánk, s a már harmadikat is várjuk.

Hogyan látod így utólag? Hatott-e a családra az, amit a Bokorban tanultunk és az élet legkülönbözőbb területein próbálunk alkalmazni? Arra gondolok, hogy ha ez a munka, életgyakorlat nem hat pozitívan a szűkebb vagy szélesebb családra, akkor ott valami el van szúrva. Hiszen a csoportban, a csoport közvetítésén át, az ott végzett egyéni és közös „munka” által kapom meg azt a plusz erőt, amire otthon, a munkámban vagy az élet bármely területén szükségem van.

Igen. Úgy gondolom, hogy nagyon jó olyan közösségbe járni, ahol hasonló feltételek között élő emberekkel jövünk össze, mert meg tudjuk beszélni a közös problémáinkat. Négy gyerekünk közül a lányunk az, aki belenőtt a Bokorba. A többiek is részt vettek Bokor-rendezvényeken, hittanra jártak Ko. Lacihoz, de közösségbe, csoportba nem szerveződtek. Ez némi hiányérzetet okoz nekem, de érzékenységük, etikájuk persze annak alapján alakult, ami rajtunk keresztül jutott el hozzájuk. Ugyanakkor én sem anyukám vallásosságát folytatom, s nem is a harminc évvel ezelőtti módon szemlélem a világot. Úgy gondolom, hogy ezt mindenki megkeresi magának. Nálunk szinte alapelv volt, hogy „Tudásból sosem elég!”, tehát mindenki minél több

ismeretet, tudást gyűjtsön össze, hogy meg tudja találni a helyét a világban. Szóval idő kérdése, hogy mindenkiben kialakuljon a saját istenképe is, meg, hogy' is mondjam, az istengyakorlata is. Így aztán nyitott bizalommal vagyok tele.

Nekem nagyon jó volt, hogy a Bokorba kerültem, és megismertem ezt a szellemiséget, nekik pedig ez volt az indulás, ezt kapták, innen indulhattak. Elsősülöttünk például 3-4 éves korában napi misehallgató volt Gyurka bácsinál. A gondolatok, szavak, hatások nem szállnak el nyomtalanul. Előbb vagy utóbb nekik is rá kell ébredniük arra, hogy mennyi mindent kaptak eddig az életük során, és hogy valamivel, valakinek, valahogyan viszonzniuk kell majd ezt a sok kapottat. Nyugodtan lehetek türelmes velük kapcsolatban, mert azt látom, hogy nem egy-két évben kell gondolkodni. Tíz-húsz év az az időszak, amely akár pálforduláshoz is vezethet – baráti körömben is ezt tapasztalom. Ezen sokszor csak ámulok. Ugyanígy tapasztalom ezt a Bokor-gondolatokkal a világban is. Amit mi „fúlbe súgva”, zárt ajtók mögött beszélgettünk, azokat ma a sajtóból, az egyházban, emberektől nagyon sok helyről visszahallom. Erre gondoltam, amikor a „mórra” utaltam. Lassan, fokozatosan asszimilálódott a világba a gondolatoknak, az életgyakorlatnak az a lényege, amit annak idején hallottunk, majd alkalmazni próbáltunk. Nem mondom, hogy mindig és mindenhol, de azt mondhatja az ember, hogy csak nem volt hiába. Nem kézzel fogható, csak feltűnik: Milyen ismerős ez a szófordulat, ez a kifejezés vagy ez a gesztus!

Mondd, Györgyi! Van neked szabad idő? És ha van, akkor mire van?

Az első, amit érzek, hogy tele vagyok restanciával. Ezek tolják az életemet. Listáim vannak az elvégzendő faladatokról, amikből aztán este vagy sikerül kihúzni valamit, vagy nem. Szeretek olvasni, persze csak esténként, tudod, az a belealvós fajta vagyok... Kertészkedni is szívesen kertészkednék, csak nem nagyon megy, ritkán jutok ki a telkünkre. Aztán ott az internet, ahol nehéz eldönteni, mi tartozik a szabadidő, a szórakozás kategóriába, és mi az, ami munka. Nálam kicsit összefolytak ezek.

Amikor azt kérdeztem, hogy mire van idő, arra gondoltam, hogy amikor valakit nem nyom a „lista”, akkor van lehetősége elmélyülni valamiben. Van-e erre lehetőség? Benne van-e a „listában” az, hogy néha megállni, és...?

Értelek. Tudatosan igyekszem erre időt szakítani, ha nem is így, de mondjuk egy „Érted vagyok”-cikket elolvasni, vagy a csoporttalálkozóra készülni komoly, elmélyült munkát igényel... Ugyanakkor, ahogy most ezt megkérdezted, elgondolkoztam... Tíz-húsz évvel ezelőtt, amikor pedig ott volt a sok nyüzsgő gyerek körülöttem, mintha több alkalmat teremtettem volna erre a megállásra, elmélyülésre. Ezen most el is csodálkozom! Ezt meg kell vizsgálnom...

Nem érdemes ezen rágódní. Számomra az a csoda, ha valaki ebben a mai őrült rohanásban képes megállni egy percre, vagy az életében rendszeresen megteremteni a

csend hallgatásához szükséges feltételeket.

En ezt, amiről beszélsz, úgy tapasztalom meg, hogy amikor például G. Bandi Márk evangéliumának elemzését olvasom, érzem, jó lenne hosszabban foglalkozni vele, és nemcsak úgy beleolvasni mondjuk akkor, amikor egy csoporttalálkozóra készülök. Hiszen a hivatkozásai ezt szinte felkínálják. Azért jutott eszembe éppen ez a példa, mert egy baráti házaspárunknak odaadtuk a Márkot, és ők rövid idő alatt kiolvasták, és annyi kérdésük volt, hogy fel kellett írunk a következő találkozásig. Irigyeltem őket, hogy így egybe látták. Ja, igaz... hát ők is nyugdíjasok!

Előkerült a sós süti és az édes szárított alma is, amit Györgyi külön a találkozásunkra készített. Ezen is „elragódtunk” kicsit, de még volt mit mondania. Így visszatértünk a „témához”.

Bár T. Évával beszélgetve már sok mindent megtudtam a csoportokról, azért megkérdezném tőled is, hogyan látod a csoportot, a csoportozást?

Félszavakból is értjük egymást – ahogy már beszélünk róla –, mégis jó, hogy különbözőek vagyunk. Különbözőképpen látjuk ugyanazt, és ez az élethelyzetünkől adódik. Van, aki egy adott kérdésben egyetértő, de a másik, helyzeténél fogva, sokkal mélyebben belelát. A nagy öregek pedig annyi tapasztalattal, életismerettel rendelkeznek, hogy öröm hallgatni őket. Sokszor még a hallgatásuk is beszédes. Egy ilyen közösségi találkozó egészen más világ, mint a szokásos. Pedig amikor összejövünk, mindenki hozza magával a saját külső világát. Aztán, nem azonnal, hanem ahogy körbeimádkozunk, szép lassan, érezhetően megváltozik valami. Ahogy az a vers is említi – most nem jut eszembe a címe –: „adódjatok össze...” Nálunk ezt nagyon segíti, hogy papjainknak köszönhetően mindig misével kezdjük a találkozót. Megjelenhet valami, ami mindig is ott volt, de a zaj, a rohanás elnyomta a hangját. Viszont ahogy elcsendesedünk, lassan „hallhatóvá” válik. Úgy mondjuk: bensőségessé válik. Egyszer volt egy próbálkozásom, amikor én voltam az elmélkedő, és egy relaxáló, alfa-állapotot elérni próbáló elmélkedést vezettem. Érdekelnek ezek a dolgok is. Volt egy időszak, amikor a munkahelyemen, pszichológus vezetésével, minden héten relaxációs szünetet tartottunk. Ezek is ajándékok voltak, és nem is csak a testünket érintette kellemesen. A Bokorban is megszerveztünk egy ilyen tanfolyamot Andi, a teológiai kurzus keretében, még a MÁV Kórházba is elmentünk gyakorlatra. A Bokor mindig is nyitott volt a „másra”, az újra, s ez nagyon vonzó számomra. Hát ennyi!

Azután még beszélgettünk a zenéről, az unokákról, a szülőfalujáról. Megnéztük együtt az íróasztal feletti táblára kiszögeezett sok képet a két kis unokalányról, majd elbúcsúztunk.

A délutáni átmeneti napfény ismét visszatért a ködbe. A Bródy Sándor utcai járdán ismét eszembe jutott a

sokszor elhangzott szó: AJÁNDÉK. Egy beszélgetés két ember között: ajándék. A délutáni napsugár: ajándék. Az esti kód: ajándék. Miért nem csodálkozunk kicsit többet azon, hogy élünk, hogy VAGYUNK? És mivel fizetünk érte?

*A beszélgetést rögzítette egy diktafon.
Részt vett benne: Végh Györgyi és Farkas István*

IN MEMORIAM

DOMBI JÁNOS

A BÁNYAI KÖZÖSSÉG (1991.)

1983-ban egy házaspár elhatározta, hogy keresztény 'életközösséget' hoz létre. Elképzelésük szerint ez a közösség abban fog különbözni az addig már létező sok-sok bázisközösségtől, hogy egy helyen, lehetőleg 10 percnél nem messzebb laknak tagjaik egymástól, életük összefonódik, egy darabka valóban élő 'Istenországát' alkotnak. Ez az elképzelés hamarosan másoknak is megtetszett és követőkre találtak. Helyszínül egy dél-somogyi kis falut választottak, aminek a neve: Bánya. Az első leköltözéskor egy házaspár és két, addig egyedül élő hölgy alkotta ezt a közösséget. A következő években több fiatal és nem fiatal házaspár költözött Bányára, s voltak olyanok is, akik elmentek. Jelenleg, 1991 derekán, a bányai közösséget 10 felnőtt (köztük 4 házaspár) és 9 gyermek alkotja.

Esténként találkozunk rendszeresen (szerda és szombat kivételével). Ilyenkor tanulás, imádkozás, közös ügyek megbeszélése a program. Tanuláskor a Szentírást és egyéb hasznos olvasnivalókat vitatunk meg. Elég sokfélék vagyunk és ennek az előnyeit is, hátrányait is érezzük. Előnye természetesen az, hogy egy-egy tanulás alkalmával nagyon sok szempont, nézőpont előkerül, több oldalról körül tudjuk járni a témát. Hátrányként azt érezzük néha, hogy lassan, vontatottan haladunk és bizony sokan közülünk türelmetlenebbek, szeretnék minél előbb eredményesen lezárni az adott témát. Közös ügyek megbeszélésekor is hasonló problémák fordulnak elő. Itt azonban inkább jellemző az, hogy a közösséget érintő problémákat a sokféle megközelítés miatt csak nehezen, sok vita árán tudjuk rendezni. A megoldást azonban mindenki elfogadja és általában tartós is marad.

Az esti találkozókra kívül elég sok együtt töltött programunk van. Minden hónapban az egyik testvérünket megünnepeljük. Szervezünk közös munkanapokat, amikor az egész közösség valamelyikünkénél dolgozik, kerti, ház körüli vagy éppen házépítési munkát végez. Mivel viszonylag sokan vagyunk és nehéz olyan találkozót létrehozni, ahol mindenki kivétel nélkül jelen tud lenni, ezért havonta egyszer egy ilyen is megbeszélünk és ilyenkor nincs pardon: mindenkinek ott kell lenni. Ilyen teljes létszámú találkozókra beszéljük meg az olyan kérdéseket, amelyek a közösség egészét érintik és lényeges mindenkinek a véleménye.

A fent említett szervezett együttlétek mellett a spontán találkozások, beszélgetések, együtt töltött idők, szórakozások jelentik az egymás közötti személyes kapcsolatokat. Ez az a terület, ahol nagyon sok minden eldől. A személyes kapcsolatok, barátságok az egész közösség létét meghatározhatják. Nagyot lendíthetnek a közösségen, de állóvízzé is tehetik a közösségi életet. Mindannyian tudjuk, hogy ezen a téren mindig van tennivaló. Sohasem lehet igazán nyugodt a lelkiismeret. A másik ember felé forduló érdeklődő szeretet a kulcsa a közösségnek. Kezdetben persze minden más, de csakhamar rájövök arra, hogy mennyire lusta, hanyag és önző vagyok. Megismerem a másikat is és lelohad a lelkesedésem. Ettől kezdve tudatosra kell tennem, hogy a személyes kapcsolatok jelentik az Istennel való kapcsolatomat is! Amikor felnőtt módon ezt megértem és keresem a másik emberrel a személyes kontaktust, akkor kezd el élni bennem Isten szeretete. Ez jelenti számomra a közösségbe való Isten szerinti bekapcsolódást is. Megfigyelhető, hogy amikor valaki nem tud bekapcsolódni a közösség életébe, akkor szinte biztos, hogy személyes problémái is vannak valakikkel.

Ha új tagok érkeznek a közösségbe, akkor általában a nehézséget a már meglévő keretek közé való beilleszkedés jelenti. A következmény pedig általában a keretek lazulása mellett az új tagok bizonyos szabadság-feladása. A közösségben eddig adódott konfliktusok szinte minden esetben erre a problémára vezethetők vissza. Sokkal fokozottabb ez családok esetében, ahol nem csak szabadság-feladással kell számolnia az új tagoknak, hanem bizonyos mértékben a család önállóságának, belső élete függetlenségének korlátozódásával is. A család a közösség elé kerül, mindennapjaiba a közösség belelát, és – ha nem is mindig kimondott –

véleményt alkot. A család számára ez sokszor nagyon nehezen viselhető el. A következmény ismét csak a keretek lazulása. Ez az egész folyamat egyébként nem feltétlenül rossz. Jézus teljes mértékben meghagyta az egyén szabadságát, s ugyanakkor a véleményét bizony nem rejtette véka alá, hanem nagyon is direkt módon kinyilvánította. Valószínűleg tehát a közösség összetartó ereje nem az egységben (persze nem is a lazaságban), hanem inkább a szabadságban, a szabadság meghagyásában van. Nagyon fontos itt hangsúlyozni az egyéni elkötelezettséget, ami nélkül a közösség már rég szétesett volna. Végso soron ez az elkötelezettség a biztosítéka annak, hogy a közösség túléli problémáit. Ha valaki(k)ben ez az elkötelezettség csorbát szenved, a közösség felhívja rá a figyelmet, de nem szankcionál. Nagyon kényes, de úgy tűnik, fenntartható ez az egyensúly a szabadság meghagyása és a közösség iránti elkötelezettség között.

Mindezekből következik, hogy nincs a bányai közösségnek szigorúan vett szervezeti szabályzata. Nemrégiben egyértelmű elutasításra talált egy ilyen próbálkozás. Az összetartó kötelék nem a szervezettség ereje, hanem az a tudat, hogy Bányán Isten akarataból életközösséget alkotunk, egymást szeretve. A tapasztalatom szerint ezt a tudatot eddig még nem gyengítették a felmerülő problémák és a közösség lazulása.

Következik a fentiekből az is, hogy a bányai közösség élete 'kifelé' nem valami aktív. Missziós tevékenységünk egyelőre csak a szűk környezet felé irányul. Sokan szemünkre vetik, hogy túlságosan befelé fordulók vagyunk, megelégszünk önmagunk örömeivel, gondjaival. Elvonultunk a világból, hogy kényelmes egymást melengetésben éljük le életünket. Ezeknek a véleményeknek az igazság magva azon alapszik, hogy a szabadságban és a közösség iránti elkötelezettségben rejlő összetartó erő nem ad kifelé aktivitást. Nincs a bányai közösségnek megfogalmazott célja sem. Hiszünk abban, hogy ha Isten elérkezettnek látja az időt, ad a közösségünk számára testre szabott feladatot. Most önmagunk építése az elsődleges feladat. És nehogy valaki azt képzelje, hogy ez olyan könnyű. Egyébként visszatekintve, az isteni gondviselés számtalan megnyilvánulását tapasztalhattuk a közösség életében. Megvan tehát minden okunk arra, hogy továbbra is rábízzuk magunkat.

Hozzá tartozik azonban az igazsághoz, hogy a közösségnek számtalan kifelé irányuló programja is van. Minden ötvasárnapos hónap utolsó péntek estéjén éjszakai imát tartunk, amire mindenkit

szeretettel várunk, és amire elég sokan el is szoktak jönni, persze inkább csak a környékről. Nyaranta rendszeresen tartunk gyermektáborokat (cigánygyermek részére is), lelki gyakorlatokat kívülállók számára. Minden évben nálunk nyaral egy mozgássérült házaspár Gödöllőről. Részt vettünk Kecskeméten a Jean Vanier-féle lelki gyakorlaton, és általában mindig képviseltetjük magunkat az ifjúsági találkozók, Bokor-rendezvényeken. Ellene szól a világtól való elzárkózottságunk látszatának az a tény is, hogy mióta a Bányai Közösség létezik, azóta sokkal többen érdeklődnek irántunk, sokkal többen látogatnak meg minket, mint azelőtt. Ha valamilyen rendezvényen, pl. Bokor-ünnepen bemutatkozom valakinek, az illetőnek felcsillan a szeme: „Csak nem a bányai közösségből jöttél?” És ettől kezdve, mintha más nem is számítana, özönlnek felém a kérdések. Karácsonyonként egy közeli szociális otthonba megyünk valamilyen kis műsoros estét adni. Évenként a farsangi időben a bányai volt iskolaépületben táncházat tartunk, amire a falubeliek is nagyon szívesen jönnek. Rászorulók számára ruhacsomagokat szoktunk összeállítani és elküldeni. Remélem, ez a kis felsorolás eloszlatja a kételkedőkben a Bányai Közösségről kialakult negatív véleményt, miszerint Bányán mi nem csinálunk semmit.

Távolabbi céljaink közt szerepel a lehetőleg teljes függetlenedés, önellátás a megélhetésben, valamilyen formájú vagyonszövetség, sőt közösségi iskola a gyerekek számára. Újabb jelei a befelé fordulásunknak? Inkább nagyon is érthetőek ezek a célok, ha a mai Magyarország bizonytalan helyzetét tekintjük. Jelenleg minden nyilvánosan meghirdetett program az anyagi jólétet, a nyugati típusú fogyasztói társadalmat célozza meg. Hogy valójában merre tart az ország, azt senki sem tudja, de akár a meghirdetett célok felé, akár nem, az önellátó kisközösségek mindenképpen életképesek maradhatnak. Gondoljunk akár a növekvő munkanélküliségre, a gazdasági káoszra vagy az oktatás terén érezhető bizonytalanságokra. Nem beszélve arról, hogy az önellátás a közösséget belsőleg is erősíti.

Természetesen a bányai közösségnek is, mint minden kezdeményezésnek, akadtak elvben támogatói, akik egyetértének ugyan az életközösség eszményével, de más módon tartják azt megvalósíthatónak, és akadtak ellenzői is, akik részben a fent említett, részben más okok miatt

helytelenítik. Különféle elvek azóta is jönnek-mennek, vélemények ütköznek, a bányai közösség azonban mindezekről függetlenül is él, fejlődik, létszámban gyarapodik. Sajnos megalapozatlan és ezért felelőtlen vélemények is terjednek túlmagasztalva a közösséget, vagy éppen feketére festve. A szélsőséges álláspontok képviselői persze, mint ez lenni szokott, még soha nem jártak Bányán, hogy esetleg saját tapasztalatokat szerezzve észrevegyék, hogy ez a közösség is 'csak' emberekből áll, nem szentekből, de nem is ördögökből. Emberekből, nagyon is emberekből, akik néha nehezen viselik el egymás közelségét, de akiket bizony hiányérzet kínoz, mikor egy-egy testvérük hosszabb ideig távol van tőlük.

A Bányai Közösség egy életforma, egy próbálkozás, ami sok szempontból próbára teszi a közösség tagjait. Ez az életforma tükröt tart elénk, felfedi gyengeségeinket, de rámutat igazi értékeinkre is. Aki nem tudja elviselni, hogy gyengeségei mások előtt megmutatkoznak és nyilvánvalóvá válnak, az ne is próbálkozzon életközösségben élni, előbb-utóbb úgyis elhagyja azt. Arra csak Isten ereje képes, hogy a hibáink ellenére összetartsa minket. Isten ereje pedig a gyakorlatban mindig észrevehető. Itt kell szólnom azokról, akik a közösséget valamilyen okból elhagyták. (Eddig két család és egy egyedülálló.) Most csak azt tartom fontosnak kiemelni, hogy egyikőjük sem azért ment el, mert a bányai közösséget életképtelennek tartotta volna. Vagy érettebb és kialakultabb életközösségre bukkantak (egy család Németországba költözött), vagy más gyakorlati szempontok (munkahely, lakás stb.) miatt mentek el.

Idén létrehoztuk az Egészséges Ifjúságért Alapítványt, mert a helyi önkormányzat nem tud támogatni minket saját iskola létrehozásában, pénzhiányra hivatkozva. Az alapítvány számlájára befolyt összeget saját iskola felépítésére, beindítására, gyermekeink saját elképzeléseinknek megfelelő nevelésére fordítjuk. (A számlára bárki befizethet, akinek szimpatikusak a céljaink és szeretnének segíteni minket.)

Hát ennyit röviden a Bányai Közösségről. Bárkit szívesen látunk, aki érdeklődik irántunk vagy az életforma iránt, amiben élünk. Akár több napra is tudunk fogadni látogatókat, csak annyi a kérésünk, hogy lehetőleg egy hónappal előbb jelezze nekünk, ha jönni akar.

BEN STEIN

BARÁTAIM

A Fehér Ház a karácsonyfát – az idén először – karácsonykor „Ünnepi Fát”-nak nevezte. Ez a tény arra készítette a CBS műsorvezetőjét, Ben Steint, hogy megírja következő cikkét, amelyet fel is olvasott a CBS rádió egyik vasárnapi kommentárjában. Úgy gondolom, megszívlelhetjük az óceánon innen is ...

Bevallom: Zsidó vagyok és minden egyes őszámom is zsidó volt. És engem nem zavar egy csöppet sem, ha az emberek ezeket a gyönyörűen kivilágított, feldíszített fákat, karácsonyfának nevezik. Nem érzem magam fenyegetve. Nem érzem, hogy meg lennék különböztetve. Ezek a fák azok, amik: karácsonyfák.

És egyáltalán nem zavar engem, amikor az emberek 'Boldog karácsony'-t kívánnak nekem. Nem gondolom, hogy megaláznának, vagy gettóba akarnának csukni. A valóság az, hogy valamiképpen kedvelem is. Azt bizonyítja nekem, hogy mi mindannyian testvérek vagyunk, akik együtt ünnepeljük az évnek ezt a boldog időszakát. S egyáltalán nem zavar az sem, hogy egy jászol-jelenet van felállítva az egyik forgalmas útkeresztezésben, közel a tengerparti házamhoz, Malibuban. Ha az emberek egy betlehemet akarnak, az ugyanúgy rendben van számomra, mint a menóra néhány száz yardnyira arrébb.

Nem szeretem, ha piszkálnak amiatt, hogy zsidó vagyok és ugyanúgy nem gondolom, hogy a keresztények kedvelik, ha piszkálják őket azért, mert keresztények. Gondolom, az istenhívők belefáradtak és belebetegedtek a piszkálások időszakaiba. Fogalmam sincs, honnan származott ez az „Ünnepi Fa” ötlet, miután Amerika kifejezetten ateista ország. Vagy akár kifejezhetem másképp is: honnét jött az ötlet, miszerint imádnunk kell a hírességeket, de tilos Istent imádnunk? Viszont sokan vagyunk, akik elgondolkodunk azon, honnan jönnek ezek a hírességek, és hová lett az az Amerika, amit mi ismertünk.

Billy Graham (a prédikátor) lányát interjúvolták az Early Show-n és Jane Clayson (a riporter) ezt kérdezte: 'Hogyan lehetséges, hogy Isten engedte, hogy ilyesmi (Katrina hurrikán) megtörténjék?' Anne Graham egy rendkívül mélyes és éles elméjű választ adott. Azt mondta, 'Úgy hiszem, Isten mélyen elszomorodott emiatt, éppen úgy, ahogy mi is. Csakhogy mi évek óta mondogatjuk Istennek, hogy takarodjék ki az iskoláinkból, takarodjék ki a kormányzatunkból és takarodjék ki az életünkben. S mivel, úgy vélem, Ő egy igazi Üriember, végül csendben kihátrált. Hogyan várhatjuk el Istentől, hogy áldását adja ránk és védelmezzen minket, ha mi azt követeljük Tőle, hogy hagyjon minket békén?'

A legutóbbi események fényében – terrorista támadások, iskolai lövöldözések –, úgy gondolom, hogy ez akkor kezdődött, amikor Madeline Murray O'Hare (megölték, tetemét néhány éve találták meg) arról

panaszkodott, hogy nem akar imádkozást az iskoláinkban, és mi azt mondtuk, rendben van. Aztán valaki azt mondta, jobb, ha nem olvassuk a Bibliát az iskolában a Biblia mondja: ne ölj; ne lopj, és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. És mi azt mondtuk, rendben van, ne olvassák.

Aztán Dr. Benjamin Spock azt mondta, ne fenyítsük gyerekeinket, amikor csintalankodnak, mert kicsiny személyiségük eltorzul; és meglehet, hogy megrongáljuk önbecsülésüket (Dr. Spock fia öngyilkos lett). Azt mondtuk, hogy ő egy szakember: bizonyosan tudja, hogy miről beszél. Tehát neki is azt mondtuk, hogy rendben van.

Most meg azt kérdezzük magunktól: miért van az, hogy a gyerekeknek nincsen lelkiismeretük – miért nem tudják, mi a jó és mi a rossz –, és miért nem zavarja őket, ha embereket ölnek, idegeneket, osztálytársaikat vagy önmagukat? Valószínű, ha hosszan és elég keményen elgondolkodunk ezeken, talán végül rájövünk. Úgy vélem, az történik velünk, hogy 'AZT ARATJUK, AMIT ELVETETTÜNK'.

Érdekes, milyen egyszerű az embereknek megvetniük Istent, aztán azon csodálkozni, hogy miért halad a világ a pokol felé. Érdekes, mennyire elhiszünk mindent, amit az újságok írnak, de megkérdőjelezzük azt, amit a Biblia mond. Elgondolkodtató, hogy email-en küldünk 'vicceket', amelyek aztán futótűzként terjednek, de ha üzeneteket kezdünk küldeni, amelyek az Úrra vonatkoznak, az emberek kétszer is meggondolják, mielőtt megosztják azokat. Elgondolkodtató az is, hogy fajtalan, durva, vulgáris és obszcén cikkek mennek át szabadon a világhálón, de nyilvánosan Istenről beszélni tilos az iskolákban és a munkahelyeken.

Tetszenek már nevetni?

Érdekes, ha ezt az üzenetet netán továbbítod, szelektálsz: nem küldöd sokaknak a címlistádon, mert nem vagy biztos, miben hisznek, vagy éppenséggel mit gondolnak rólad, hogy ilyesmit küldesz. Úgy látszik, hogy jobban aggódunk amiatt, amit mások gondolnak rólunk, mint amiatt, hogy Isten mit gondol rólunk.

Küldd tovább, ha úgy gondold, hogy van értelme: akár mindenkinek. Ha nem, csak dobd el... senki nem fogja tudni, hogy így tettél. De ha kidobod ezt a kis elmefuttatást, ne dőlj hátra a székedben és ne panaszkodjál arról, hogy milyen rosszul alakul a világ.

(Vö: <http://www.urbanlegends.hu/2012/12/ben-stein-valasza-a-karacsonyfa-atnevezesre/>)

BULÁNYI GYÖRGY

A TALÁLKOZÓ...

[ELŐZETES TÁJÉKOZTATÓ EGY SZÍNDARABHOZ]

Jon Sobrino '38-ban született Barcelonában, '56-ban jezsuita lett, s 57-től San Salvadorban él. A Bokor a 70-es évek közepén kezdett figyelni arra, hogy mi történik Latin-Amerikában: tanulmányokat írtunk e történésről a Karácsonyi Ajándék szamizdat köteteiben. A Magyar Concilium szamizdat kötetei

pedig hozták fordításban a latina-amerikai szerzők tanulmányait, melyek a Conciliumban, e hét nyelven megjelenő havi folyóiratban, jelentek meg. Sobrino két írását is lefordítottuk: '82-ből – „Hit az Isten Fiában, egy keresztre feszített nép szemszögéből” és 83-ból – „A politikai életszentség profilja” címűeket.

Azért figyeltünk fel rájuk, mert a Sobrino által is képviselt latin-amerikai felszabadítási teológiát s az ötvenes évek végén e teológiával párhuzamosan kibontakozó bázisközösségi mozgalmukat gondoltuk az akkori egyház egyik legfigyelemreméltóbb jelenségének. Másfél évtizeddel a Bokor megszületése után indultak, s mi megállapíthattuk róluk, hogy azt mondják és csinálják, amit hazánkban Kerkai és társai csináltak a harmincas évek közepétől kezdve a KALOT-ban – a hazai három millió magyar koldusért, s tevékenységükből megszületett a politikai elköteleződés is: '47-ben a kékcédulás választást valójában Kerkai pártja, a Barankovics nevével jegyzett Néppárt nyerte meg.

A latin-amerikai munkának volt magyar vonatkozása is. Mindszenty a maga ellenfeleinek élte meg a Kerkai-népet, és sikerült is neki Kerkai legközvetlenebb munkatársát, Nagy Töhötöm jezsuitát '47-ben eltávolíttatni az országból. Buenos Aires érseki szemináriumába került spirituálisnak, ahol megtanította a kispapokat arra is, amit idehaza Kerkaival együtt csinált a KALOT-ban. Ennek az lett a következménye, hogy hamarosan hívatta őt az érsek: Kedves Péter, Argentínában nincs még kommunizmus, s magának sem kell azt itt megcsinálnia. S elbocsátotta őt a szemináriumból. Volt-e Töhötömnek szerepe a felszabadítási teológia megszületésében? – szívesen olvasnék erről egy doktori értekezést.

A Bokor a történelemnek feudalizmuskapitalizmus utáni jelenségeként született meg '45ben – a népi demokráciának mondott szocializmusban. Megtapasztaltuk, hogy a három millió magyar koldus ügye átadatott a Kremlnek s csonka magyarországi megbízottjának, Róth Manónak, s nincs módunk politikai életszentségre, csak Jézus apolitizmusára, és a sorsazonosságra Jézussal. A Vatikán – a húsz éves Mindszenty kitérő után – '64-ben helyreállítja a Kreml magyarországi lerakatával a Trón és az Oltár szövetségét, minek következtében az állam ellenségéből az egyház ellenségévé minősül át a Bokor, s a 80-as években egyházunk is elítél minket. Mért csak velünk, magyarokkal köt „részleges megállapodást” a Vatikán? – erről is örömmel olvasnék egy doktori értekezést.

A latin-amerikai teológia számára ezekben az években adja ki a Hittani Kongregáció az őket okító két Instrukciót. Az elítélések csak ezek nyomában születnek meg. Közben a Szovjet beadja a kulcsot, s Latin-Amerika teljesen kiszolgáltatódik a globális tőke pusztító hatalmának. Ennek hatására, nem tudom, de mintha Sobrino váltana a dogmatikairányában. '91-ben megjelenik Jézus, a szabadító – Jesuchristo, '99-ben pedig Krisztus, a szabadító – La fe c. könyve. De már megint megelőzzük őt, őket. Ezekben az években közösi ki Paskai bíboros egyházunkból Gromon Andrást. Mi köze ennek Sobrinohoz? Talán ez: Sobrino csak gondolja, amit Bandi ki is mondott. Nem tudom, hogy így van-e. Ítélik meg magunk, ha tudjuk...

A TALÁLKOZÓ

(Helyszíni jelentés a Levada – Sobrino találkozásról)

Narrátor: Hölgyeim és Uraim! Bemutatom kis jelenetünk szereplőit. Ez a hetvenes éveiben járó komoly úr – őminenciája Williams Levada bíboros. A Vatikánban, a világ legkisebb államában – a pápa után – a legfontosabb hivatalt tölti be. Ő a Hittani Kongregáció vezetője. Elődje e hivatalban – a mostani pápa. A másik szereplő Amerikából érkezett, annak egyik legkisebb államából, San Salvadorból: Jon Sobrino. Ő sem fiatal már, de még nincs hetven éves. Könyvíró ember. Tanszékvezető professzor. Teológus. Tíz-húsz esztendővel ezelőtt írt két könyvet. A Hittani Kongregáció elrendelte e könyvek sürgős vizsgálatát. Röpké hét esztendőt vett igénybe e sürgős eljárás. Két hete kiadta őminenciája a maga Közleményét a vizsgálatról. Ezt követően e-mailen megbeszélték ezt a személyes találkozót. Frascati a színhely. Róma közelében. Megérkeznek e hangulatos, vidéki, és mégis exkluzív kiskocsmá különtermébe. Bemutatkoznak egymásnak, leülnek, s miközben koccintanak, Levada letegezi Sobrinot.

– Öcsém, én vagyok az idősebb. Szervusz, János!

– Nagy megtiszteltetés ez számomra. Servus humillimus... – Vilmos! Sajnálak, hogy meg kellett írnod...

– Soh'se sajnálj, a közleményírás nálam foglalkozási ártalom. Ha majd te leszel prefektus, veled íratja meg a főnök.

– Ne viccelj már, azt sem tudja, hogy a világom vagyok.

– Tévedsz. Amikor befutott a Hivatalba – az Opus Dei egyik buzgó prelátusától – a feljelentés ellened, s referáltam erről neki, akkor említette, hogy emlékezik a nevedre. Öreg fiú vagy már Te is,

mindössze egy jó tízessel vagy fiatalabb nála. A szerénykedést abbahagyhatod. Majd ha befutsz hozzánk, akkor stílust válthatsz, s mondhatod nagy alázatosan, hogy mi sembra (neked csak úgy látszik), ahogy az a Hivatalban illik. De ebben a kocsmában mondhatjuk, amit gondolunk. Kocsmá – az igazat mondás helye! Szép a meghatározásom, ugye? Kocsmá bizony ez, mégpedig a javából, s nem dikasztérium, de nem ám.

– Tud a találkozásunkról?

– Remélem, nem. Ha mégis tudomást szerezne róla, legjobb, ha a végén megállapodunk majd egy szövegben, hogy miről is beszélgettünk. Csak azért, hogy ugyanazt mondjuk, ha kérdezik. Rendben?

– Rendben. De kérdeznék még valamit... S ha nem akarnál válaszolni, úgy is jó.

– Csak kérdezz nyugodtan, válaszok.

– Ezt a borízú hangot a főnökkel is megengedheted magadnak?

– Hova gondolsz? Azt csak külsők engedhetik meg, mint az az elszánt magyar... hogy is hívták, már elfejtettem a nevét. Régi történet. A főnök még prefektus korában elmondta neki, amit én is megírtam Neked a közleményem végén. Mire az a vadember azt mondta neki, hogy akkor küldjön magnókészülékeket a szószékekre. A pap majd csak megnyomja a start gombot, s már jön is az apparátból a tévedhetetlen szöveg.

– Akkor folytatom, ahol abbahagytam: Sajnálak... Sajnálak, mert Te is jól tudod, hogy amit írtál, azt én is meg tudnám írni. Ha nem is szóról szóra úgy, ahogy Te írtad. De a tartalma ugyanaz lenne. S mondani egy életen keresztül az ellenkezőjét annak, amit csak az nem tud, aki nem akarja – rettenetes lehet.

– Álljon meg a menet. Nem egy életen keresztül, csak a hivatali időm alatt. Betöltöm a 75. évet, és nincs tovább. Utána még öt évig alkalmas leszek, ha közben konklávész lesz, pápát választani. Nyolcvanon túl pedig már csak akkor sajnálhatsz, ha véletlenül engem választanak meg a főnök utódjának. Nem valószínű. Szóval, ha betöltöm a 75-öt, akkor járhatok sűrűn ilyen helyekre, ahol nincsen mi sembra, s mondhatom, amit gondolok.

– De miket gondolsz? Lehet élni ebben a skizofréniában? Tudod, hogy tévedhetetlen szövegeket kell legyártanod hivatali megbízásból – munkaviszonyként. Tudod, hogy az ilyen magamfajta szerencsétlen Jancsikkal közölnöd kell, amiről csak a Marinénik gondolják már... Azt, amit jó katolikusnak gondolnia kell. Hogy bírod ezt a tudathasadásos állapotot?

– Professzorom, professzorom, te csak a magad fejével tudsz gondolkodni. Ha volna akkora tehetségem, mint Neked, nem lennék prefektus. De nem ám! Akkor én is tanszékvezető lennék, s ügyeskednék, ahogyan Te is próbáltál. Hogy olyan könyvet írjak, amiért nem jelentenek fel. De ahogy én téged nézlek, te ilyet nem tudsz. Mindenképpen beleírod azt is, amit gondolsz, bár azt reméled, hogy jól elrejtetted. Küngnek sem sikerült elrejtienie, pedig ő csak egy kérdőjelet rajzolt: Unfehlbar? – Tévedhetetlen? Kérdőjelét követően aztán áttehette tanszékét a tübingeni állami szektorba. Boff pedig kilépett a ferencesektől, nem bírta tovább a szekatúrát, és megnősült. Hebert Haag pedig megvárta a nyugdíját, s csak utána kezdett a Tanítóhivatal számára elfogadhatatlan könyveket írni. Korábban írta a Bibellexikont, s főnökék békében hagyták. De Te ötvenévesen, sőt hamarabb, kezdted el rendetlenkedni, s hiába ügyeskedtél. Megírtam, hogy mennyire tisztelem buzgalmadat... s utána kioktattalak, amiről kell.

– Hagyjad már az én nagy tehetségemet! Aki rászánja magát a filozófiára, összehoz magának egy katedrát. Ha nem is Tübingenben, hát a hárommillió kis San Salvadorban. Megtanulja, amit én is megtanultam. És közben – teológiai tanulmányai ellenére is – Jézust is megismeri... És elbődül a lelke... hogy ez a disznóság nem mehet tovább, mert Jézus mégis csak azt mondta, amit.

– De az enyém nem bődül el barátom, mert tudomásul vettem, hogy a világ olyan, amilyen. El lehet persze menni miatta a Golgotára. Azt lehet. Vedd tudomásul, professzorom, hogy Konstantin után csak nagyítóval láthatsz valami mást az egyházban-világban, mint Jézus előtt. Kivakartuk persze a népvándorlás korának zivataraiból Nagy Károly meg a magyar Szent István kardjával – Európát. Megcsináltuk az ismert történelem legkülönb civilizációját: felfedeztük a puskaport s az iránytűt. Fölfedeztük aztán Amerikát is. Kiirtottunk 60 millió bennszülöttet a legkatolikusabb spanyol király zászlaja alatt. Világbajnokok lettünk mi, a fehér ember, mi, a keresztények, a népek fegyveres leigázásában, kincseik-aranyuk-olajuk elrablásában. Nincs civilizáció, amely e tekintetben közelünkbe érhetne. Pedig kezdetben még százával s ezrével mentek eleink a Birodalom cirkuszaiba birkózni az oroszánokkal... *De maradt a világ, ami volt, csatátér, / és ott veszett a lélek is, nemcsak a vér: / Világra jött a Béke és a szeretet, / De a hatalom mindig vassal fizetett. / Európa minden városát, / Porig égették a keresztény katonák...* Professzor Úr!!! Én nem bődültem el, de nem ám! A tényeket illik

figyelembe venni.

– S elbődülés helyett mit csinálsz? Mondod a misét meg a zsolozsmát?

– Igen, mert jobbat nem tehetek.

– S mit használsz vele?

– Ha semmit is, de legalább magam karban tartom vele.

– És Jézus?

– Mi van vele?

– Hát ő az Üdvözítő, a Megmentő, a Megváltó, az Isten végleges Küldöttje, akinek a kinyilatkoztatott és az Egyháztól megőrzött igazsága adja a teológia normatív elvét, amit semmi más felül nem múlhat... Örök tavaszába kapcsolódva lesz ez a teológia az érvényes újdonság forrása és világosság a jóakarató emberek számára... – ahogyan megírtad nekem a közleményben.

– Nem értelek. Mért mondod fel a közleményt, saját szövegemet?

– Ember!!! Hiszel Te egyáltalán valamiben, ha ezeket le tudod írni?

– Igen. Hiszek az Istenben. Érted? Hiszek benne, de nem vagyok képes átvenni a gondjait. S te, professzorom, ezt teszed. Az ilyen gondját átvevők a Golgotára valók. Ez a fajta, amelyik mindenkor csak azt akarja tenni, ami Neki, az Istennek kedves. Jobb időkből elégettük őket, mint Husz Jánost – magyar-királyi, német-római császári menlevele ellenére is. Mire ment volna szövegével, ha nem égetjük el? Tábornokként élére állt volna a husziták seregének? Téged is el kellene égetnünk. Nem tehetjük. A felvilágosodás kiverte a kezünkől a gyufát. Most csak Közleményeket írunk. Hol másnak, hol Neked... Meg iszogatunk még ezenfelül – ebben a kocsmában. Megkérdezted a pincért, hogy mi az, amit iszunk? Nem? Akármit is, de inkább iszogatok veled, minthogy máglyára küldjelek.

– Monsignore, Eccellenza, prefektusom, félek megkérdezni, de megteszem: mit éreztél, amikor aláírtad november 26-án a Közleményeteket?

– Azt, hogy bevégeztem ezt a hat éve tartó ügyet. S hogy elkezdhetek végére járni a következőnek. Már vagy harminc éve vagyok ebben a Hivatalban. Ne haragudj meg érte, de a te ügyed is... csak rutinmunka volt számunkra.

– Ha az volt is, van valami, ha csak kocsmában elmondható is, jó szavad az ilyen istenverte hülyék számára, amilyen én vagyok?

– Hm, hm... Nincs. Menthetetlen vagy. Beleszerelmesedtél Jézusba is, Latin-Amerika sze-

gényeibe is... De jövőre már hetven éves leszel, Jánoskám, s valahogyan majd Te is bevéged az életet. Kívánom Neked, hogy halálod órájáig lobogj és lobogj! És ird a könyveidet, amíg engedjük.

– Nem ilyen jó szóra gondoltam. Ilyet a nagymamámtól várnék. Ide figyelj: nekem nem a megértésedre van szükségem. Nem, mert nem engem kell megértened, hanem az ügyet, amelyet képviselek.

– Hát erre még azt mondhatom Neked, amivel Te kezdted a beszélgetést. Azt, hogy sajnállak is, irigyeltek is. A kettőt egyszerre. Mert szerelmesnek lenni – csak az a jó. Biztatlak is: feszegessed csak a pofonos ládát. De ha tudsz, tarts mértéket. Eszedben légy! Ha Jézus annyira jutott, amennyire, akkor te sem viheted nagyon sokra. Bele is keseredhetsz ám abba, amit csinálnunk kell majd veled az Istentől kapott kinyilatkoztatás, a hagyomány, az egyház nevében. Csupa kisbetűvel mondom most a kinyilatkoztatást, a hagyományt, az egyházat, de majd naggyal írom, amikor rákényszerítesz bennünket, hogy megint lépjünk egyet.

– Borzalmas, amit mondasz. Nem nyithattok? Nem tudtok Szeretet Kongregációt csinálni, ahogyan Küng kívánta? Ahova átutalhatnátok a magunkféle hülyéket... hogy mi is virágozhassunk? Hogy ne legyetek egyedül csak ti a hiteles és – hogy is kell mondani? – az autoritatív egyház? Nem lehetnénk mi ebben az egyházban legalább az elismert hülyék szektora?

– Azt hiszem, hogy ez nem lehetséges. Az utolsó zsinat megfogalmazott talán tíz mondatot is, amely korábban csak a hülyeszektorban volt hallható. S mi lett belőle? Lucianit nem láthatta halottkém, s Wojtyła behozta a főnököd Münchenből prefektusnak. Ha magyar volnál, tudnád, hogy mi a „Mindent vissza!” Harmadára kurtították országukat, s hiába szavalták, nem kaptak vissza semmit sem. Roncalli nagyot álmodott. A te fajtádból való volt, csak elmondhatatlanul ügyesebben csinálta a dolgát, mint Te. 78 éves koráig semmi jelentőset nem árult el magáról. Gyanútlanul választotta őt a konklávé átmeneti pápának. S ő is, és annak ellenére is, hogy ilyen ügyes volt, mire jutott...? Utána az Opus Dei nőtt meg, ha nem is abból nőtt, amit ő csinált. De az ő zsinata után nőtt nagyhatalommá. Azért nem lehetséges, amit akarnál, mert a történelem mutatja, hogy reménytelen.

– Mi a reménytelen?

– Hogy mi? Hát a Názáreti ügye.

– Nekem muszáj megvédenem az ügyét. Te, ha csak a fele igaz annak, amit írtál a Közleményben, akkor nem is lehet reménytelen.

– Igazad van, nem reménytelen. Csak akkor

szét kell tudnod lőni a struktúrát, mert ebben a struktúrában a Lucianik meghalnak a 31. napon.

– Jézusnak nincs gépfegyvere.

– Hát, ha nincs, akkor fogadd el azt az egyházat, amelyet találsz, ha jót akarsz magadnak. Azt, amelyben nincs szektor a hülyék számára.

– Nem fogadhatom el, mert ez azt jelentené, hogy átállok a hatalom, a fegyver, a gazdagok oldalára. Ott hagynám az Isten népét, a szegényeket. S a Názáretinek csak arra volt hatalma, hogy odaadja az életét.

– Drága Jánosom, ezzel mit akarsz mondani? Az ántivilágban még volt gramofónlemez, s az megsérülhetett, s olyankor a tű visszaugrott az előző barázdába. Kezded előlről?

– Kezdeném, ha még volna idő...

– Ezt a délutánt Reád szántam, de én már azt hittem, szövegezhettük, amit majd mondunk arra az esetre, ha híre megy kocsmázásunknak.

– Én még nagyon messze vagyok a szövegezéstől.

– Akkor mondjad csak barátom, ami fáj.

– Ide figyelj, Vilmos! A legbosszantóbb számomra a közleményedben, amikor arról beszélsz, hogy a megváltást redukálom Jézus haláláig tartó hűségére. Hogy Krisztus halála az én számomra csak példa és nem szentség (adomány). Hogy a megváltást lecsökkentem moralizmusra.

– Mért, mi bajod veled?

– Még kérde? Az a bajom, hogy ami nekem csúcs, az Neked – csak. Nekem csúcs, hogy Jézus hajlandó – bocsánat a szóért! – megdögleni is azért, amit igaznak tart, azaz hatalma van odaadni az életét. Neked meg a csúcs a szentség. Az, hogy elmondjuk a szentmisét, melyben emlékezünk arra, hogy Jézus megdöglött az Isten ügyéért.

– Javíthatatlan vagy. Mondjad meg már drága barátom, hogy mit csináljak? Értsd meg, ennyit tudunk: emlékezni. Mit akarnál tőlünk?

– Megmondjam?

– Igen, mondd meg!

– Misézés helyett – megdöglést. Olyan szöveget, amiért belénk lőnek. Azt az elátkoztatok moralizmust akarom. Példát és példát és példát... A mindenségit neki. Zsoltározás helyett – ahelyett hogy Isten miként fojtotta bele a fáraó seregét a Vörös tengerbe kedves zsidaiért – valamit, ami reményt tud nyújtani Latin-Amerika vagy Afrika szegényeinek. Hogy lesz még egyszer ünnep a világon, amikor elfárad a vész harangja, s a viszály elvérzik a csatákon. Hogy amikor a bőség kosarából egyaránt majd mindenki vehet, akkor van itt a Kánaán.

– Ezeket a verseket akarod szavalni mise helyett?

– Nem helyette akarom, hanem melléje, elébe és fölébe. A misének emlékeznie kell arra, amit Jézus csinált abban az áldott és Kaifásmegátkozta három esztendőben. De ti liturgiát csináltok a miséből. Rubrikával, hogy mikor kell a karom felemelni, meg mikor engedhetem le; mikor kell letérdelnem, meg felállnom. Jézus vacsorázott, ülve, és a barátai társaságában. Ma meg baráti vacsora helyett színi előadást tartunk kedves híveinknek. S közben arra emlékeztek, amit Jézus egyetlen egy alkalommal csinált. Nem arra, amit a három esztendő alatt tett.

– Jézus hagyta meg, hogy ezt csináljuk...

– Fészkes fekete fenét! Jézus azt hagyta meg, hogy a kenyérmegtöréssel, pohárbormegívással emlékezzünk valamire. És nem egy vacsorára emlékezzünk. Azt hagyta meg, hogy Jézusra emlékezzünk, aki nem kötött megállapodást sem Kaifással, sem Pilátussal. Részlegesen sem, meg olyant sem, hogy nunciust küldhet annak földjére, akivel megállapodott. Jézusra, aki nagyon rosszul viselte Izrael vallási üzemét, a főpapok, írástudók, vének bölcs és gyilkos hülyéskedéseit. Aki olyan életet élt, hogy érdemet szerzett ezek előtt az urak előtt arra, hogy belelőjenek. Azaz hogy megostorozzák, keresztútra vigyék s megfeszítsék.

– Komplet hüllye vagy Jánoskám. Pontosan olyan, amilyen... – ezt azért inkább nem mondom ki... mármint azt, akire gondoltam, mert még elbíznád magad. Helyette inkább mást mondok. Te pályát tévesztettél. Színésznek kellett volna menned. Nem is annak, drámaírónak. Amit itt produkálsz nekem, azt megírhatnád egy színdarabban. Nem mondom, hogy kasszasikered lenne, de azért felfigyelnék rád. Mármint a Vatikán figyelne fel a darabra. Na, nem az én Kongregációm figyelne fel rád. Egy másik. Talán még meg sincs ez a Kongregáció. Ezt hamarabb összehozná a főnök, mint a Küng ajánlotta Szeretet Kongregációt. Megvan. Kommunikációs Kongregáció. Figyelhetné a filmeket, a drámákat. S ennek múltja is van már. Feléleszthető lenne a Zsinat eltörölte index. Lehetne a neve ez is: Index Kongregáció.

– Vilmos, Vilmos, ne komolytalankodj, kizökkentesz a gondolataimból. Még ha ötven évvel korábban ajánlottad volna ezt, amikor valamivel fiatalabb voltam. Arról beszélj, hogy mi az, amit fölibe raksz a moralizmusnak? Tudom, hogy mit mondasz. Azt rakod fölibe, amit a Jóisten csinált. Mit csinált? Elküldte a Fiát, s mi kivégeztük, s ő meghalt. Aztán titokban feltámadt. Aztán felment a mennybe. Ez az a nagy, nagy misztérium, amitől megtáltosodik

közleményíró ceruzátok. Ha meg én azt mondom, amit maga Jézus mondott, hogy Példát adtam nektek. Hogy ahogyan én cselekedtem, ti is úgy tegyetek! Ha ezt mondom, akkor én csak moralizálok. És ti mit csináltok... Kongregációtokban s az egész Vatikánban? Leborulva csodáljátok Isten hatalmas tetteit. S közleményt írtok, amikor én elkezdek firkálni arról, hogy Jézusról csak moralizálva lehet beszélni, és nincs más Jézusról szóló logosz, tudomány, mint a jezuológia, ami bizony, bizony moralizálás. Az Útról kell beszélnie. Az Útról, melyen ha sétálunk, eljön közénk az Isten Országá. S ennek a jezuológiának azokról a szegényekről kell beszélnie, akikkel ez a Jézus sorsazonosságot vállalt. De ha erről beszélek, akkor ti felemelitek a ceruzátokat és íjátok, hogy a krisztológia egyházi megalapozása nem azonosítható a „szegények egyházával”, mert annak az alapja az apostoli hitben található, amelyet az egyház továbbadott minden nemzedék számára. A teológusnak tudnia kell, hogy a teológia hittudomány, s ha egyébből indul ki, kiteszi magát az önkénynek, és annak, hogy rosszul képviseli magát a hitet. Értsd meg végre, hogy herótom van a ti apostoli hitetektől s egyházi hittudományotoktól. Ettől az egész szövegtől én falra mászok. Ebben benne van Jézus egyházi elárulásának kétezer esztendő története. Benne az, hogy mi is keresztre feszítettünk egy hülye moralizálót.

– Ez az a pillanat, amikor Saragozza piacán Dosztojevszkij nagy inkvizitora felemeli ujját, rámutat Jézusra, s a katonái már viszik is a börtönbe. Viszik, hogy az éj folyamán fölkeresse börtönében az inkvizitor Jézust és megmondja neki: Menj vissza! Amit akartál, az nem lehetséges. Ami lehetséges, azt csinálja az egyház és az inkvizíció. Jánosom, vége a párbeszédnek. Kitöltöm poharainkba, ami még benne van az üvegben, megisszuk, s elmegyünk haza.

– És a rezümé, amit összeállítunk?

– Nem állítok össze semmit. Ha a főnök megkérdezné, hogy mire mentem veled, megmondom neki a valóságot.

– Mi az?

– Amit már mondtam. Azt, hogy komplet hüllye vagy – már megbocsáss!

MONDJUK-E A HISZEKEGYET VAGY NE MONDJUK?

Az Értelmező Kéziszótár szerint a *hisz* ige első jelentése: *a valósággal egyezőnek, igaznak tekint.* Van hatmilliárd ember, van durván hatezer vallás, s ennek megfelelően hatezer különféle Hiszekegy. De az egyes vallásokhoz tartozók is a maguk módján hisznek, s a Hiszekegyükből az egyik ember ezt a tételt, a másik ember meg am azt nem fogadja el. (Enyhíték: egy kicsit másképpen magyarázza, mint a papja.) Így aztán valójában nem hatezer Hiszekegy van, hanem hatmilliárd. Ha egy vallási közösséghez akarok tartozni, akkor el kell mondanom a választott vallási közösség Hiszekegyét – úgy tetszik.

De hát ha valaki nem akar hazudni? Ha valaki nem akarja kinyilvánítani azt, hogy a valósággal megegyezőnek, igaznak tekinti azt, amit nem tekint a valósággal megegyezőnek és igaznak, vagy legalább is nem tudja megállapítani azt, hogy vallásának egyik vagy másik tétele megegyezik-e valósággal, igaznak tekinthető-e – az mit csináljon? Ne legyen vallási közössége? De hát szüksége van rá, mert találkozni akar olyan emberekkel, akik – mondjuk, az azonos neveltetésük miatt – legalábbis nagyjából azt tartják a valósággal egyezőnek és igaznak, amit ő. Mit csináljon? Csináljon egy új vallást! Hogy lehet vallást csinálni új Hiszekegy nélkül? Még ha hárman meg is egyezünk egy új Hiszekegy-ben, semmi sem biztosítja, hogy hármunkból én vagy te holnap is azt fogjuk-e a valósággal egyezőnek, igaznak tekinteni, amit tegnap aláírtunk.

A *Bokor* kidolgozott egy lehetőséget. Nincs Hiszekegye, csak Hűségimája, s amelyet nem is kötelező elmondani; elmondjuk, ha akarjuk. A *Bokor* minden egyes tagja ahhoz a vallási közösséghez tartozik – ha akar –, amelyet választ magának. Ha papként tartozik a választott valláshoz, el is mondja hangosan vallásának krédóját; ha nem-papként tartozik hozzá, akkor becsukhatja száját, amikor Hiszekegyet mond választott vallási közössége. De hát akár mondja, akár befogja a száját – mondhatjátok – hazudik, mert valamit a Hiszekegyből másképpen gondol, azaz a valósággal egyezőnek, igaznak nem tekinti. Hiszen helyben marad, amikor a Hiszekegyet mondják, pedig ezt vagy azt nem hiszi. Tehát hazudik és hazudik.

Mi a megoldás? Ki kell egészíteni az Értelmező Kéziszótárt. Kell belé egy második jelentés is. Előbb elmondanám, hogy is vagyok én ezzel az egésszel, majd utána megpróbálom megfogalmazni a szótár számára a második jelentést. A Hiszekegyben nem szerepelnek nyilvánvalóságok; olyan megállapítások, amelyeket a szaktudományok elemi, középfokú vagy felsőfokú tankönyveiben találhatunk. A Hiszekegyek megállapításai nem a tapasztalható valóságra vonatkoznak. A Hiszekegyek olyan megállapításokat tesznek, amelyekről a hatmilliárd ember valójában és ténylegesen hatezer- vagy hatmilliárdféle módon gondolkodik. A Hiszekegyek olyan megállapításokat tartalmaznak, amelyekre vonatkozóan

nincsen egyértelmű tapasztalati bizonyosság, amelynek alapján kijelenthetnők, hogy ezek a megállapítások a valósággal egyeznek, vagy a valósággal nem egyeznek, hogy ezeket igaznak tekintem, vagy nem tekintem. A megállapítások megtalálhatók esetleg egy filozófia-tankönyvben, mely érveket sorol fel amellet, hogy a megállapítás igaz, vagy hamis. Vagy megtalálhatók egy hittankönyvben, mely tudatja velünk, hogy egy vallási közösségnek ez a hivatalos tanítása. Tehát – hinni kell! *De fide* – mondják a dogmatika könyvek.

Miért van ez így? Azért, mert van tehát a létnek s a létről formált gondolatnak egy olyan tartománya, amelyre vonatkozóan nincsen tapasztalati bizonyosság. E tartományról, ennek tartalmairól csak szubjektív bizonyosságunk lehet: én valamit a valósággal egyezőnek, igaznak tekintek, de a mellettem levő embertársam már nem tekinti annak. Nem azért, mert hülye, vagy gonosz, hanem azért mert ez a tartományem nem képes mindenki számára nyilvánvalóság lenni. Aki nem fogadja el, hogy a muskátli – muskátli, annak megbomlott az elméje; mert van az azonosság elve, melynek tagadása esetén nincs emberi gondolkodás, legfeljebb a megbomlott elme összevisszabeszéde. Aki nem fogadja el Jézus istenfiúságát, annak nem bomlott meg az elméje; s aki elfogadja azt, annak sem bomlott meg az elméje, mert ez állítással ráléptünk a létnek arra a tartományára, ahol immár nem létezik egyértelmű nyilvánvalóság és bizonyosság.

Van tehát a létnek egy olyan tartománya, amelynek tartalmairól nem szerezhető tapasztalati úton, vagy következtetések által bizonyosság. S vannak olyan tartományok, amelyek tartalmairól beszerezhető ilyen bizonyosság. Ez utóbbiak területén van helye annak, hogy kijelentsük: a valósággal egyezőnek, igaznak tartok valamit, pl. a muskátli az muskátli, zöld és bársonyos tapintású a levele. Az előző tartomány tartalmairól csak annyit mondhatok, hogy én szubjektíve igaznak tartom, vagy én szubjektíve nem tartom igaznak, vagy én szubjektíve nem tudom eldönteni, hogy igaz-e vagy sem. Példák: Azt hiszem, hogy van Isten. Azt hiszem, hogy nincs Isten. Azt hiszem, hogy Isten létezése számomra nem eldönthető. Azt hiszem, hogy Jézus Isten fia. Azt hiszem, hogy Jézus nem fia az Istennek. Azt hiszem, hogy ez a kérdés nem eldönthető. – Megvan már a javaslatom a szótár számára. A *hisz* második jelentése: *szubjektív bizonyosság az objektíve eldönthetetlen kérdésekben.*

Ha az objektíve eldönthetetlen kérdések tartományába érkezem, akkor, ha elmondok egy Hiszekegyet, akkor is tudom, hogy ebbe a tartományba érkeztem. Ezért aztán állandóan ki vagyok téve annak, hogy e tartomány valamelyik elemét igaznak tartom, vagy nem tartom igaznak, vagy nem tudok dönteni, hogy igaz-e vagy sem. De akárhogy is döntök, tudom, hogy döntéseim csak szubjektív és nem objektív érvényűek. Amikor vallásom valamely hittételeiről azt mondom, hogy *ezt vagy azt nem hiszem*, csak annyit akarok ezzel

mondani, hogy én szubjektíve és most úgy gondolom, hogy nem egyezik a valósággal, nem tekinthetem igaznak, illetőleg a f... tudja, hogy igaz vagy sem.

De *valahol otthon kell lenni a világban* – mondja Tamási Áron Ábelje. Annál is könnyebben elmondhatom az *otthon* használatos Hiszekegyet, mert életünket úgysem arra tesszük, amit igaznak vagy igaznak nem láthatunk. Hanem arra, *amiben hiszünk*. Miben? Mondjuk *az Isten Országában*. Ha meg számunkra nem volna ilyen, azaz úgy sem tesszük rá az életünk, akkor felesleges keckeckednünk azzal, ami lehet így is, meg úgy is. Vagy nem így van?

Hogy mondta Jézus zsidóul azt, hogy tegyük rá valamire az életünk? TESUVAH. Annyit jelent ez a szó, hogy *hazatérés*. A zsidóknak nagyon kedves volt ez a szó, mert nemcsak arról beszélt, hogy Istenhez menjünk, térjünk haza, hanem arról is, hogy a babiloni fogságból is hazatérjenek – Jeruzsálembé. Jézus korában nem kellett már a zsidóknak hazatérniök Jeruzsálembé. Elég volt ha évente egyszer a világ minden részéből, széder-estre, hazajöttek Jeruzsálembé, a Templomba.

Át is alakult a *tesuvah* jelentése Jézus ajkán. Görögre már így fordították: METANOIA. Ez meg annyit jelent, hogy alakítsuk át a gondolkodásunkat. Mire jó az? Máté így folytatja a jézusi felszólítást: mert elközelgett az Isten Országá. Márk pedig így: és higgyetek az evangéliumban! Máté azt mondja, ahogy azért van itt az ideje, hogy hazatérjünk az Istenhez, hogy átalakítsuk gondolkodásunkat, mert Jézus fellépése következtében közel került hozzánk az Isten. Márk pedig arról beszél, hogy a gondolkodás átalakítása azt jelenti, hogy hiszünk az evangéliumban.

Ez melyik hit? Azt a hitet jelenti, amelyik igaznak tart valamit, vagy a másodikat jelenti, a csak szubjektív bizonyosságot? A harmadikat jelenti: amiben hiszünk, amire rátesszük az életünket. Máté egy *mert* szóval megokolja a *tesuvah*-ot: mert itt az Isten Országá. Márk pedig egy *és* szóval kifejtí a *tesuvah*-ot: higgyünk az evangéliumban! A *tesuvah*, a *hazatérés* gondolkodásunk átalakítását jelenti, ez pedig a hitet az evangéliumban.

Nem – hinni ezt vagy azt! Nem – szubjektíve bizonyosnak lenni valaminek az igazát illetően! Hanem hinni valamiben, mégpedig az evangéliumban! Így ér össze Jézusnál a *hazatérés* és az életünk rátevése az evangéliumra. Amikor mindez Jézus fejében össze és egybe ért, akkor érezte, hogy *Most vagy soha! Az Isten Országá elközelgett!*

DÓRY ISTVÁN

KÖRNYEZETBARÁTSÁG

„Szedjétek össze a maradékot, nehogy kárba vesszen!” (Jn 6, 12)

Miért nem megy úgy az emberiség dolga a környezettel, ahogy mehetne? Miért, mehetne másképp is?! Bizony mehetne! Az egész emberiség tulajdonképpen kicsi pont csupán a földgolyón. Mint faj, nagyobb lélekszámú ugyan, mint biológiai adottságai, testméretei alapján várható lenne, de ez csak annak tudható be, hogy nagy alkalmazkodóképességével minden égövön sikeresen elterjedt és saját magán kívül ellenségei nincsenek. Viszont megdöbbenően kicsi pont a Föld golyóbisán. Egy km³-be belefér az egész emberiség, szemben a Föld ezermilliárd köbkilométernyi térfogatával, s még az élők rendszerében is csak egy vagyunk a sok közül, s nem is a leghatalmasabb. Ugyanakkor az emberiség valami olyasmit csinál, ami semmi másra nem jellemző és feltűnő, veszélyes: saját tömegénél, táplálékigényénél százszorta nagyobb anyagmennyiségeket mozgat meg, szór szét, rendezkedik, szemetel. Olyan változásokat kezdeményez, amelyekhez nincs meg a védőbiztosíték az élővilágban. Az eredmény, legalábbis a pillanatnyi állás: vészes mértékben felhalmozódott hő, szén-dioxid, kénes gázok, nehézfémek, olaj, vegyszerek, szemét, zaj, rendezetlenség földön, vízen, levegőben.

Miért nem megy úgy az emberiség dolga a környezettel, ahogy mehetne? ...Csak nagyon kevesen vallják az önző szlogent, hogy „utánam a vízözön”. A legtöbben elismerik, hogy gyermekeinkre nem volna helyes egy végtelenségig kifosztott, egészségtelenségig elszennyezett világot hagyni. S ha valaki mégsem ismerné el, az is folytonosan megszenvedi a környezeti problémákat, s ez alapot adhat valamiféle cselekvésre. ...A megvalósulás akadályai csak gyakorlatiak lehetnek, úgymint lustaság, tudatlanság...

A lustaság témakörét egyelőre nagyvonalúan lépjük át, különben ez a gondolatsor is pillanatokon belül olyan zöld parancsolatgyűjteménnyé válna, melyben a sokadik pont már úgy szól, hogy ...a szorgos ember nemcsak a mosáshoz, de még a mosogatáshoz is esővizet gyűjt. ...Az embert ilyenkor leginkább az „ez képtelenség, úgyis minden hiába” érzése keríti hatalmába, még akkor is, ha tudja, hogy valahol élnek azok a zöld brigádok, akik efféle jó tanácsok gyártásával és

megvalósításával hivatásszerűen foglalkoznak. Mindazonáltal jó ötletek meríthetők ezekből a 'zöldegekből', tehát illő, hogy némi kritikával, de alaposan átolvassuk és megszívleljük őket.

Tudatlanság: ezen talán könnyebb segíteni, oktatással, ismeretterjesztő előadásokkal, önképzéssel. Tudatlanság: nem tudjuk, hogy megy az emberiség dolga a környezetével; ha rosszul megy, miért megy rosszul. Nem tudjuk, hogyan mehetne, mi az, ami megvalósítható, mi fog megvalósulni, amit szeretnénk, nem utópia-e. Nem ismerjük környezetünk állapotát. Nem tudjuk, hogy tevékenységeink közül melyek befolyásolják lényegesen a környezetet, s melyek másodlagosak. Például mit jelent az, hogy Budapest villamosenergia-fogyasztása 6,3 millió MWh (1988-ban); sok ez, vagy kevés? Lényeges-e ez? Mennyinek szabadna lennie? Előállítható-e ez az energiamennyiség ártalmatlanul is? Saját háztartásunk ehhez hogyan viszonylik: többet markol-e a közös kalapból az átlagnál, vagy kevesebbet? Az energiaárak megfelelően befolyásolnak-e minket? Drága-e a villany vagy olcsó?

Lássunk hozzá a tanuláshoz! Hogy egészen tananyagszerűek legyünk, állapítsuk meg azt a tényt, hogy környezetszennyezésünk legnagyobb része valamilyen, az életünkhöz szükséges vagy kevésbé szükséges anyaggal, annak előállításával, felhasználásával kapcsolatos. A kulcstényező a mammon, az anyag. Kövessük végig ennek az útját és vegyük sorra az okozott károkat.

Minden anyagot ki kell termelni - pontosabban nem kell kitermelni, csak az igaz, hogy környezetromboló útja a kitermeléssel kezdődik; azután a feldolgozás, mozgatás és maga a felhasználás; és végül minden anyaggal lesz valami.

A kitermelés területét viszonylag könnyű áttekinteni. Az anyagok elrejtve helyezkednek el valahol a Földön, ahol semmi bajt nem okoznak. A kitermeléssel elindítjuk őket egy nehezen kiszámítható pályán. Előbb vagy utóbb pedig kifogynak.

A készletcsökkenést a piac is visszatükrözi. Ha valami kifogy, annak előbb fölmeleg az ára. A baj csak az, hogy a piac ezeket a folyamatokat rosszul szabályozza. Egyik bányavállalkozó sem érzi különös gondjának azt, hogy egy mondjuk 30 év múlva bekövetkező kifogyással törődjön; érzi magát és gyermekeit elég rugalmasnak ahhoz, hogy majd a kellő időben módosítson a vállalkozás irányán, és esetleg valamely más anyag kitermelésére nyergeljen át. A kifogyás előtt öt-tíz évvel már jelentkezik az árfelhajtó tényező, csak akkor már késő. A

készleteknek csak a legnehezebben kiaknázható 1-2 %-a marad a helyén. Ilyen áremelkedés észlelhető már ma is sok nyersanyagnál és erőforrásnál. Nem lenne szabad, hogy a természet kincseit egy-két generáció eltüntesse a Földről. A kifogyást legalább 4-5 generációra kellene elhúzni, hogy az adott anyag pótlását, vagy összegyűjtését és újrafeldolgozását az utódaink meg tudják addigra oldani. Bele kell törődnünk, hogy a Föld véges, tehát ha valamire szükségünk van, azt újra és újra körbe kell járatnunk. Még ilyenkor is van veszteség, fogyás, amit szintén csak kitermeléssel lehet pótolni, de csak ha van miből. Az anyagok ciklikus megújítását jó lett volna, ha már mi meg tudtuk volna oldani, de ilyen fokú fegyelemhez és technológiához, úgy látszik, még túl primitívek vagyunk. Hiszen még a végképp irracionális világháború cipőjéből is csak nemrég léptünk ki, ha egyáltalán...

Igen sok nyersanyag kifogyása 20-60 év múlva várható. Ha most drasztikusan megemelkedne az árak, ahogy majd az utolsó éveikben fog, akkor maradna belőlük az utódainknak. Megtehetjük, hogy 'felemeljük az árat' legalább önmagunk számára. Átgondoljuk, hogy például akkor is ennyi olajat vagy gázt fogyasztanánk-e, ha a tízszeresébe kerülne. Akkor mennyit fogyasztanánk? Akkor fogyasszunk is csak annyit! Igen kemény akarat erőpróba, különösen, ha belegondolunk, hogy mennyi mindent veszélyeztet a gyors kifogyás. Ide sorolhatjuk legkényelmesebb energiahordozóinkat (a kőolajat, a földgázt, az urániumot), a legtöbb színesfémeket, stb. A kőolaj ráadásul értékes vegyi anyag, mégis leginkább energiahordozóként használjuk el.

A szénből kb. ezer évre való készletek vannak a Földön. Könnyen belátható azonban, hogy ha ezt a teljes szénmennyiséget elégetnénk, vagyis széndioxid-gázzá alakítanánk, akkor ahhoz éppen a Föld légkörének teljes oxigénkészletére lenne szükség. Tudniillik ez a szén éppen úgy keletkezett, hogy a növények a saját testük építésére megkötötték a széndioxid tartalmú légkörből a szenet, és mintegy mellékesen előállították azt az oxigén-atmoszférát, mely nélkül nem élhetnénk. A megkötött szén ma a föld alatt van, az oxigén a levegőben. Ha a kettőt kémiaiilag egyesítjük, akkor visszajutunk ahhoz a légkörhöz, amelyből még nem lélegezhetek állati élőlények. Természetesen eddig az állapotig soha nem juthatunk el, hiszen már a 6% széndioxid tartalmú levegő sem lélegezhető, és már 0,05% széndioxid tartalom mellett is biztosan felforrósodna a légkör az üvegházhatás miatt. Tehát

szénből is csak a készletek néhány százalékának elégetésével számolhatunk, ami gyakorlatilag megint igencsak közeli kifogyásra való felkészülést jelent.

Talán itt az energiahordozóknál érdemes megjegyezni, hogy azoknál az anyagoknál, amelyeknek az árát még nem a ritkaságuk határozza meg, az ár valójában a kitermelésbe, előállításba fektetett energia árát tükrözi vissza. Az alumínium árában például benne van a bauxit mozgatásához, a lúgozó anyag előállításához, a timföld elektrolíziséhez szükséges energia ára. Az energia előállítása és felhasználása pedig mindenképpen környezeti károkat okoz. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, az ár az energiával, az pedig a kártékonyással arányos. Drágább dolog = több munka s energia = több kár.

A helyükről elmozdított anyagokat azután hosszadalmas fizikai és kémiai folyamatokban alakítgatjuk, mozgatjuk, raktározzuk, csomagoljuk, míg végül egyszer csak elfogyasztjuk, és hipp-hopp, máris hulladék lesz belőle. Érdemes megfigyelni, hogy maga a fogyasztás ebben az egész folyamatban egy viszonylag csekély, jelentéktelen változást okozó lépés. Mennyi minden történik például egy fával, míg papír, majd fűzet lesz belőle, aztán ráfirkantunk valamit, és megy a szemébe. Mindezek a feldolgozási lépések persze mind – a technológiától függően több-kevesebb – energiát igényelnek és mindig veszteséggel is járnak.

a) Mindezek a folyamatok és szennyezések miattunk vannak, azokért a dolgokért, amelyekre szükségünk van(?), hogy éljünk. ...mindaz a szennyezés, amit a Dunában, a talajvízben vagy a városi levegőben találunk, annak a mellékterméke, amit az utóbbi 10-20 évben megettünk, magunkra húztunk vagy közlekedtünk.

b) Persze ugyanazt az eredményt kisebb szemeteléssel is elő lehetne állítani, de annyi bizonyos, hogy minden mozgatás, átalakítás legalábbis hővel, porral, zajjal jár, és a hozzá szükséges energiát is csak hővel, porral, zajjal és más szennyezésekkel (korom, szén-dioxid, szén-monoxid, kén-dioxid, nitrogén-oxidok, radioaktív hulladékok) tudjuk megtermelni.

c) Fontos ismernünk az arányokat, hogy életünkben mely dolgok okoznak nagy környezetszennyezést (ezekből lehet sokat lefaragni), és melyek jelentéktelenek (ezekkel csak akkor érdemes foglalkozni, ha egyszerűen lefaraghatók, különben esetleg pótcselekvés).

A feldolgozásnál is nagyjából minden ár és szennyezés energiafüggő, tehát az ár vagy az energia ismeretében jól tudjuk modellezni, hogy mivel okozunk nagy bajt, mivel kicsit.

Az energiafogyasztásnak és környezetszennyezésnek nagyjából három egyenrangú forrása van: egyharmad rész az ipar, egyharmad a mezőgazdaság és egyharmad a lakossági közvetlen. A tisztább látás kedvéért átfoglalozva: egyharmad rész a tárgyaink, egyharmad az ételmünk, egyharmad az életünk.

Diákjaimmal kiszámoltuk az életünk energiaterképét és a következő arányok jöttek ki:

- 100 W elektromos energia (fűtés nélkül).

Ez azt jelenti, hogy ha a háztartási gépeink (mosógép, hűtő, vasaló stb.) ill. villanyunk fogyasztását egész napra egyenletesen elosztatnánk, akkor 100 W folyamatos teljesítményfelvétel jönne ki.

- 200 W közlekedési energia. Persze csak akkor, ha valaki úgy utazik, mint a diákok, villamossal, vonattal. Rendszeres autózás esetén ez a 200 W-os érték a tízszeresére is felmehet, akár a legnagyobb tétel is lehet; 1 liter benzin/nap megfelel kb. 600 W átlagos teljesítmény felhasználásnak.

- 700-900 W fűtési energia. Ez szintén egész évre átlagolt érték, és egy főre, nem pedig az egész családra vonatkoztatott. Erősen függ a fűtés módjától és a hőszigeteltségtől.

- Kb. 1000 W étel.

- Kb. 1000 W egyéb tárgy. Ez főként a lakásunkban lévő téglák; de sok drága iparcikket birtokló embereknél ez jóval több is lehet.

Talán sokan meglepődnek az arányokon, vagy éppen elkeserednek, hogy ennyire a mindennapjainkba van beleépülve a fogyasztás.

Mi a teendőnk ezekkel a számokkal? Először is értsük meg, mit jelentenek. Erkölcsi kötelességünk megérteni cselekedeteink hatását, súlyát. A természet tönkretétele szempontjából mindegy, hogy az bűn volt-e a részünkről vagy csak (tudatos) tudatlanság. Másodszor: számoljuk ki a saját életünkre ezeket a számokat vagy hasonló tájékoztató arányokat. Ez a gyakorlatias környezettudomány csak középiskolás ismereteket igényel. A szükséges számok a függvénytáblában megtalálhatók... Ha valaki csak egyszer is utánaszámol annak, mit tesz, és a váratlan értékek a különböző ellenőrzések hatására sem akarnak csökkenni, akkor talán elgondolkozik és elszánja magát... Harmadik teendőnk: a legnagyobb tényezőkből nagy, döntő mennyiségeket lefaragni.

Eljutottunk a mammon útjának utolsó kérdéséhez: mi lesz a tárgyakkal, anyagokkal? Ma Magyarországon egyértelműen szemét lesz belőlük és szétszóródás, lassú lebomlás lesz a sorsuk. Mindenből és mindig keletkeznek hulladékok, de a

veszélyességi fokuk eléggé különböző. A szennyezések még nincsenek beleépítve az árakba, tehát lehet egy egészen kicsi és olcsó dolog is mint hulladék nagyon veszélyes. Az emberre közvetlenül talán a városi füstgázok a legveszélyesebbek, amelyek szén-monoxidot, ólmot, ózont, aldehideket, rákkeltő anyagokat tartalmaznak. Az erőművek, kohók füstgázai messzire eljutnak és savas esővel, korommal károsítják a környezetet. Igen nagy baj, hogy nálunk sok helyütt rendezetlenül tárolják a hulladékokat, vagy egyáltalán nem gyűjtik, így a legkülönbözőbb szemetek szóródnak szét úton-útfélen. A háztartási szemétként sok veszélyes hulladék is kerül (festékdobozok, hígítók, elemek, akkumulátorok, permetlémaradékok), amelyek a közönséges szemételepekről bemosódhatnak az élő vizekbe. A talajvízkészletet már sok száz településen károsította a túlzott nitrogénműtrágya-felhasználás. A folyóvizeknél a fokozódó szervesanyag-tartalom és az olajszenyezés a legveszélyesebb. Szintén pusztító hatásúak az élő vizekre a fenolok, mosószerek és növényvédőszer-maradványok. Speciális probléma az izotópok és veszélyes hulladékok, különösen, ha több ezer év a bomlási idejük...

Főként vásárláskor ajánlatos a nyomkövető játék. Képzeld el lehetőleg valóságban, hogy egy bizonyos tárgy, amit megfogunk vagy megvesszünk, milyen alapanyagokból, hol, milyen technológiával készült. Vajon mennyi energia kellett hozzá és ez mennyi füstgáz-, hulladék- stb. kibocsátást okozott. Ezeket is képzeljük mellé egy nagy zsákban. Azután gondoljuk meg, ténylegesen mi a haszna az adott dolognak. Nagyobb-e a haszna az okozott kárnál? S végül kövessük nyomon, hogy mi lesz a sorsa. Ki fog gondoskodni az elhelyezéséről, hol, mikor, mivé fog elbomlani? Örülni fognak-e a gyerekeim a végeredménynek? Ezután általában gazdagabban jövünk ki a boltból, mint ahogy bementünk.

A hulladékügy ABC-je: újrafeldolgozás, hatástalanítás, rendezett lerakás. Nézzünk körül a házunk táján, hogyan juthatunk előre az újrafeldolgozás irányában.

Jól nézzük meg, hogy mit dolgozunk. Különösen a férfiak életük legnagyobb részét, hatékonyabb, és így a környezetre is nagyobb hatású részét a munkájukkal töltik. Az egészséges környezet szempontjából jó vagy rosszabb tesztünk többet a munkánkkal? Szálljunk erősen magunkba. Természetesen a nőknek is a háztartási üzemből megvannak a maguk 'fegyverei' a természet ellen: különféle mosó és maró anyagok, energiafogyasztások, ételmaradékok stb. A valamilyen okból fontosnak látszó rendszeres közlekedés, elsősorban a munkahely és az otthon

távolsága súlyos környezeti tényező.

Fog-e javulni a helyzet? Milyen akadályai vannak az előrejutásnak? Le lehet-e győzni ezeket az akadályokat?

Az egyik legnagyobb akadály, amit itt ezen a lelki gyakorlaton le tudunk győzni, az „egy fecske érzés”. Miért pont én legyek az első fecske? Mindig épp nekem kell olyan baleknak lennem, aki mindent megreformál, miközben az emberek zöme a markába röhög és nyugodtan szemtel tovább? Mondjuk meg ma egymásnak, hogy ebben a teremben nem te vagy és nem én vagyok az első fecske, mert mi legalábbis, akik itt vagyunk, együtt szeretnénk repülni, mindnyájan együtt akarjuk meggyógyítani beteg környezetünket, amely nélkül nem élhetünk. Tudatosítsuk, hogy mások ezt már réges-rég elkezdték és egész életüket rááldozták arra, hogy környezetvédő áramlatokat hozzanak létre a Föld megmentése érdekében. Akarunk-e beállni a csapatba, biztatjuk-e magunkat és társainkat...

Szintén lelki gyakorlatra való téma: a vallási eligazítás hiánya. Szinte már beletörődtünk abba, hogy környezetvédelemről nem szól a Szentírás, hiszen abban az időben ez még nem volt probléma. De bizony szól, csak ezzel a szemmel is újra kell olvasnunk a textusokat. Az ételmaradékok puritán összeszedetegetése, amit Jézus megparancsol, egyrészt takarékoskodás, másrészt környezetmegóvás, rendezett hulladékgyűjtés és vélhetőleg újrafelhasználás is. Az éhínségek korában ez a tevékenység természetes volt, bár Jézus jelenlétében éppenséggel nem lett volna szükséges. Ma szükséges, de már nem természetes.

„Hajtsátok uralmatok alá a Földet” – olvashatjuk a Genézis könyvének fordításaiban. Az újabb szövegelemzések szerint az eredetiben használt ige valószínűleg csak ennyit jelentett: „Járjatok rajta!” Micsoda különbség! Csak járnunk kell a Földön az isteni parancs szerint, nem pedig igába hajtani és kizsákmányolni a természetet. Érdemes lenne újraértelmezni a kollektív bűnösségről szóló ószövetségi fejezeteket is (pl. Nábót szőleje), hiszen ma igencsak aktuális, hogy az egyén bűne maga után vonhat kollektív, sőt heted-iziglen tartó bűnhődést. Például a 8., 23., 148. zsoltárban természeti képek formájában az élővilágot mint megbonthatatlan egységet szemlélhetjük Dániel próféta énekéhez, vagy Szent Ferenc Naphimnuszához hasonlóan.

Mondta az Úr a vakon születettnek: Eredj, és mosd meg magad a Siloám tavában, melynek neve azt jelenti, küldött. Ma vajon azt mondaná-e nekünk:

Menj a Dunához megmosni a szemedet, hogy láss!
Vagy épp ellenkezőleg: Vak farizeusok, világ
megrontói, tisztítástok meg vizeiteket, hogy magatok
is tiszták legyetek és lássatok. Esetleg ezt: Lélekben
tisztuljatok meg, és lássatok hozzá a takarításhoz!
Mert nem az szennyezi be az embert, amit felvesz,
hanem amit eldob.

Azon testvéreinknek pedig, akik nem ismerik a
Szentírást, nem ebben nőttek fel, másfajta érzelmi
motivációra is szükségük lenne. Hiányoznak, össze
kell gyűjtenünk, meg kell írunk a
környezetvédelemre inspiráló verseket, dalokat,
közmondásokat, szállóigéket, mindazt, aminek
emocionális hatása lehet embertársainkra,
gyermekeinkre. Amennyire csak lehetséges, vegyünk
részt környezetvédő szervezetek munkájában, mert
ezzel is érzelmi megerősítést nyújthatunk egymásnak.
Magyarázzuk el gyermekeinknek, hogy itt minden
előbb volt, mint mi; mi csak vendégségbe jöttünk...

(1997)

KOVÁCS LÁSZLÓ

A KATOLIKUS EGYHÁZ NEM ÉRDEMELTE MEG A BOKROT

KASZAP ISTVÁN ÉS MÁRTA

*Bokor-szerte ismert Márti és István elkötelezettsége és
emberfeletti aktivitása. Nekem, személy szerint életem
egyik válságos korszakában felajánlották, hogy
gyermekük az én gyermekeim, családjuk az én családom
legyen. Érthető érdeklődéssel teszem fel kérdéseimet és
várom válaszukat, hogy képüket elhelyezhessem a Bokor
színes képcsarnokában.*

*Márti, kezdjük az elején. Mondj valamit szüleidről,
testvéreidről!*

Református nagypapák, evangélikus-katolikus nagymamák
református gyerekei a szüleim, hetvenes éveiket élik,
nyugdíjasok. Szép családi életet éltek elénk. Ökumenikus
szemléletben, nem vallásos, de szeretetlégkörben éltem.
Anyai nagyszüleimnél laktunk Pécelen, s mindig
mozgalmas volt az élet, sokan megfordultak nálunk,
barátok és mások is, mert be lehetett hozzánk jönni,
váratlanul is. A nyarakat apai nagyszüleimnél töltöttük
Szentantalfán. Mindenki ismerte a kis környező falvakban
a nagyszüleimet. Nagypapám tanító volt (régebben kántor-
tanító) és aktív közéleti (nem pártember, csak másokkal
törődő) ember, akihez mindennel lehetett fordulni. A
közművelődést segítette, ma is emlékeznek rá például
Óbudaváron is, ahol a művelődési házban ő vezette az
életet. Nagykám pedig szeretetből gondozta nappal,
mellétünk, az unokái mellett, egy gazdálkodó család
három kis gyermekét, akik közül az egyik fogyatékos volt,
a másik ici-pici, a harmadik meg kicsi. Sosem hallottam

tőle emiatt egyetlen zokszót. A gazdálkodó család
nyugodtan végezhetette hajnaltól estig kemény munkáját.
Édesanyám ének-zene szakos pedagógusként a péceli
általános iskolában tanított 44 éven át. Mindig volt diák-
és felnőttkórusa, akikből igyekezett jó közösséget
formálni. Nem az általunk gyakorolt közösségi életet
élték, de gondja volt arra, hogy ne csak a munka kösse
öket össze. Édesapám jó segítőtársa volt ebben.
Egyébként vámtisztviselő volt, s Pécelen
pártonkívüliként aktív közéleti tevékenységet folytatott.
Szavára odafigyeltek, sokszor billentette jobb irányba a
döntéseket a falu életéről. Érzékeny lelkiismeretű,
családszerető, másokat szívesen segítő szüleimtől,
nagyszüleimtől sokat tanulhattunk. Egy lánytestvérem
van, pedagógusként testnevelést és néptáncot tanít egy
rákosszentmihályi iskolában. Figyeltem egy féléven
keresztül az óráit, mert a mi Attilánkat is tanította. Sok
népi értéket tud átadni tanítványainak. Nagyon jó ember,
férjével és három gyermekével együtt.

*István, úgy tudom, Jobbágyiban laknak szüleid. Mit
tudnál mondani róluk és testvéredről?*

Hagyományos, katolikus családból származom. Apai
ágon a család több generáción keresztül valamilyen ipart
üző, míg anyai ágon vasutas és földművelő volt. Mindig
becsületesen és keményen dolgoztak a megélhetésükért.
Édesapám, éppen ezen a héten, néhány nap súlyos
szenvedés után meghalt. Édesanyám jelenleg
nyugdíjasként, a Mátraalján él. Egy testvérem van, aki
szintén tagja a Bokornak. Informatikus vagyok,
számítógépes rendszerek tervezésével és informatika-
oktatással foglalkozom.

*Hogyan ismerkedtetek meg? Mikor volt az esküvő?
Hogyan zajlott?*

Középiszkolás korunkban, 1962-ben ismertük meg
egymást. István Hatvanban járt gimnáziumba, én pedig
Aszódon, s az egyik nyáron Ecséden kötelező mező-
gazdasági gyakorlaton kellett részt vennünk, ott
találkoztunk. Ez rövid pár nap volt, István utána
Pozsonyba ment egyetemre. Abban az évben
érettségizett, én pedig a másodikat végeztem.
Megbeszéltük, hogy ha kibírjuk az egyetemi évek miatti
távolságot, akkor igazán szeretjük egymást. Ezután
évenként legfeljebb kétszer találkoztunk, egyszer nyáron
és egyszer Karácsony táján. 1967 nyarán István hazajött,
s 1968. február 16-án összeházasodtunk. A Kaszap-
szülők ragaszkodtak a katolikus esküvőhöz, a református
Zalatnay-szülők engedtek, azzal a feltétellel, hogy
Halász Bandi bácsi legyen az eskető pap, akit ismert a
család, mert katolikus, beteg nagymamámhoz jött
ünnepekkor, s szerettük őt. Nekünk ez akkor nem volt
központi kérdés, de akartunk Isten előtti esküvőt. Bandi
bácsi ekkor már sokat beszélgetett velünk, s utólag
tudjuk, hogy Bokor-szellemben. Nagyon vonzó volt
ugyan, de nem indított minket vallásos életre. Az

esküvőnk a Rókus-kápolnában volt, az akkori barátaink jelenlétében, egészen szűkkörű, családi ebéddel utána.

István már említette a foglalkozását. Márty, te mit végeztél?

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen alkalmazott matematika szakon végeztem. Gyermekeim születése előtt 1965-1973-ig számítógépes tudományos és gazdasági feladatok megoldásával foglalkoztam, főleg az Egyetemi Számítóközpontban, a számítógépes korszak magyarországi bölcsőjénél. Ekkor a tisztesség-etika szintjén élve, saját szakmai megalapozással, valamint saját-közös életünk kialakításával foglalkoztunk teljes erőbedobással. Tanulás (szakma és nyelv), lakásszerzés kötötte le minden energiánkat, Istvánnal együtt.

Végül is hol tudatok otthont teremteni?

Kevés pénzünk volt, ezért nem gondolhattunk budapesti lakásra. A véletlen szülőfalumba telepített minket, Pécelre, ahol kedvező áron tudtunk lakást vásárolni. Az államvizsgámra szüleim házában készültem, s egy régi kedves tanárnóm látogatásakor megemlítette, hogy az OTP Pécelen hamarosan szép lakásokat fog átadni, s az áruk is elérhető. Megnéztük, határoztunk, s 1971-ben Pécelre költöztünk. 1972-ben kezdtünk templomba járni, sok töprengés után én is a katolikus templomba, s Bandi bácsi kedves levéllel meghívott minket egy előadássorozatra. Itt sok fiatal házaspárral találkoztunk, s lenyűgözött minket az evangélium, melyet főleg civil emberek közvetítettek számunkra. Bandi bácsi persze soha nem beszélt arról, hogy kik az előadók, hova tartoznak valójában, de felsorakoztatta a Bokor akkor már aktív tagjait. Szembesültünk egy egészen más világgal, igen radikális kihívás volt számunkra. Vonzó volt a racionális hozzáállás az evangéliumhoz, átértéztük, hogy Jézus életpéldája, tanítása a követendő példa számunkra. Nincs más megoldás a világ számára. Mélyen átértéztük, hogy életünknek mások felé kell fordulnia. Nagy tanulásba kezdtünk. Igen nagy fordulat volt ez számomra, mert ekkor született első gyermekünk, Edina, majd hamarosan Ákos is, tehát arra kényszerültem, hogy búcsút mondjak kedves szakmámnak. Akkor még nem tudtam, hogy igen jól fogom tudni hasznosítani később, nem a matematika és a gazdaság, hanem a humán értékek terjesztése területén. Kibomlott számunkra az Evangélium lényege. Jézus nem túlvilági országot hirdetett, hanem arra tanít, hogy építsük az evilági országot Isten Országává!

Emlékszem, péceli lakásotokban már én is megfordultam és jókat játszottunk Edinával, Ákossal. Aztán egyszerre nagy építkezésbe kezdtetek. Ilyen hatalmas kezdeményezésbe eddig még senki nem fogott. Mondtad, hogy szívesen elmondanád házatok történetét. Úgy gondolom, igen tanulságos történet.

Ez volt eddig az életünk főműve, régóta szerettem volna már megfogalmazni, mert nekünk ez az evangéliumnak odaadottságunkat jelenti mind a mai napig. Az evangéliummal való találkozásunk 1972-ben kezdődött. A csúcson 1977-78-ban voltunk, vagy talán úgy mondom, hogy ez volt az első szeretet ideje. Mindenünket meg akartuk másokkal osztani, mindenkinek segíteni akartunk, időnk, szeretetünket, pénzünket szórtuk, nagyon odafigyeltünk másokra. Két és fél szobás öröklakásunk volt, akkor négyen laktunk benne, s nagyon nagy forgalom zajlott a lakásban. Testvérek, barátok, cigány Mari néni és más rászorulók, találkozók, ideiglenesen befogadottak, stb. Kezdtünk szűk lenni, kezdtek a szomszédok is furcsán nézni, sőt szóltak is, hogy ne fogadjunk cigányokat az otthonunkban. Ezért, mivel szinte kidagadtunk a lakásból, 1978-tól tervezgettünk közösségi házépítést és kerestünk is társakat, telkeket Pécelen. Nem siettünk, sokféle variáció volt. 1981 tavaszán rátaláltunk a Mikszáth Kálmán utca 10-re. Varga Pista bácsi és Bözsi néni szép kertjére, kicsi házára. Jó barátságban kötöttünk üzletet. Ekkor Dévai Zolival és Ágival beszélgettünk sokat, velük terveztük az együttlakást. Nekik is tetszett ez a kert, a csendes utca. Eladtuk az öröklakásunkat, s megvettük Pista bácsi, Bözsi néni telkét, házat, s még maradt is valamennyi pénz. 1981-ben még benn laktak a kis öregek, de megengedték nekünk, hogy nyár végén megcsináljuk a szennyvízcsatornánkat (100 méter csatorna, 10 bukóaknával, két szomszédnak is megcsináltuk). Ekkor kezdődött nagy közös munkálkodás-sorozatunk. Egész télen folytak a papírmunkák, hatósági ügyintézkedések, s tavasszal, 1982-ben kezdődött a valóságos építkezés.

Közben pedig megszületett Gábor és később Attila.

Igen, a nagy munkák kezdetekor volt Gáborkánk születése, harmadik gyermekünké, aki annyira váratlanul érkezett, hogy szinte csodának éltük meg. Ugyanis 1979-ben egy méhen kívüli terhesség során csaknem eltávoztam az élők sorából, s az operáló orvos azt mondta, hogy nem lesz több gyermekem. Ezután, 1981 szeptemberében megszületett Gábor, nagy örömünkre, s később, 1985-ben Attila. Rögtön születése után felkeresett minket Péch Lilla testvérünk. Még szinte fel sem ocsúdtam a szülés után, amikor elmondta, hogy hallja: közös építkezést kezdünk, s szeretne érdeklődni, hogy be tudnánk-e őt is fogadni az építkezők közé. Befogadtuk Lillát a jövőbeli tetőtérbe. Saját maga tervezte el a lakrészét, sokat járt ki segíteni nekünk Pécelre, s 1982 őszén kezdett panaszkodni, hogy nem érzi jól magát. Télen megtudtuk súlyos betegségét. Az Éva néni által szervezett ápoló közösségbe mi is bekapcsolódtunk, kéthetente vállaltam éjszakai közösséget Lillával, ezalatt István volt a gyerekekkel. Megéreztem, hogy mennyire szeretne kiköltözni új otthonába, így nagyon-nagyon igyekeztünk, hogy meg tudjuk valósítani. Nagyon nagy összefogás volt, hogy gyorsan haladjunk a tetőtérben is. Kertész Imre tervezte

és szerelte a villanyt, s ahogy haladt előre a munkával, azonnal követték őt a vakolással, s a többi munkával. Sajnos, Lilla már nem tudta vállalni, hogy kiköltözik Pécelre. Ma is élénken emlékezünk rá.

Nem rossz emlék számotokra a hatalmas építkezés? Kaptatok segítséget a munkában?

Az építkezésünk nem rossz emlék számunkra, nagyon sok testvéri segítséget kaptunk, amit persze mindig szervezni kellett. Hiszen ha csak vágyakoztunk volna a segítőkre, nem jöttek volna, mert mindenkinek sok a feladata. István, Zoli nagyon jó összmunát tudtak véghezvinni az évek során. Mi, Ágival, főleg a háttérszolgálatot végeztük, akkor 3-3 gyermekünk volt. Felváltva főztünk az építőknek, s ha felszabadultunk a családi feladatok alól, akkor mi is igyekeztünk az építkezés körül dolgozni. István volt a főszervező a papírmunkáknál, hatóságoknál, Zoli meg az építkezés szakmai részéhez értett jobban, s fizikai ereje rengeteget segített nekünk. Megbeszéltük, hogy nagyon megbízunk egymásban, s felállítottunk egy értékrendet az elvégzendő feladatok sorában. Megállapodtunk, hogy ha bármelyikünknek közösségi feladata van, az teljes elsőséget élvez. Ha valamelyikünk hiányzott, akkor biztosak voltunk abban, hogy oka van rá. Sosem volt bennünk rossz érzés ilyenkor. Mindig kevés pénzünk volt, mindig rengeteget kellett dolgoznunk, sok mindent magunknak kellett megcsinálnunk, de teljes szeretetben haladtunk. És sok jó, váratlan meglepetés is ért minket. Segítettek amerikai barátaink azzal, hogy hat hétig minden nap két fiatal járt hozzánk dolgozni. Ebéridőben megálltunk, s komoly, hosszú beszélgetéseket folytattunk, mindig az éppen nálunk segítőkkel. Egyszer a tetőn dolgozva Kiss Barna bácsi és Bezák Tibi kérte, hogy szerezzünk valakit segíteni, hogy haladni tudjanak. Azon töprengtem, mit is tehetnék? Csengettek, s betoppant Máté-Tóth András hollandiai ismerőseivel Ócsáról, mert mesélt az építkezésünkről, s szerették volna látni. Mondhatom, amikor megláttam a sok vendéget a kapuban, elhűlt bennem a vér: hogy lesz ebből segítség Barna bácsiéknak? Matyi rögtön megoldotta gondomat, az egész csapat azonnal beállt a munkába, meglódult minden. Én pedig előkészítettem a vacsorához a harapnivalót és a körülményeket. Nagyon kellemes közösség alakult azon az estén, s ilyenkor elgondolkodtam, vajon a véletlen vagy a Gondviselés szólt közbe?

Hogyan történt a beköltözés? Volt-e házatató?

1983 tavaszán kirabolták Zoliék akkori otthonát egy nagy bérházban, s véletlenül, vagy akarattal felgyújtották. Teljesen lakhatatlanná vált a lakásuk. Nagy gond elé állított ez mindannyiunkat. Összeültünk megbeszélni, hogy mit tehetünk, miközben nekik azonnal Zoli szüleihez kellett költözni, beszorulni három gyermekkel és Ági idős Mamikájával együtt. Megállapítottuk, hogy a mi tetőterünk előbbre tart amiatt, hogy Lilla kedvéért nagyon igyekeztünk, egyszerűbb azt lakhatóvá tenni, mint a

teljesen tönkreégett lakást, így ehhez fogtunk hozzá sürgősen. Májusban beköltözhetek Zoliék. Ekkor jöhetett volna Lilla is, az ő része szabadon és készen várta őt mindvégig.

1983 Szilveszterét nagy közösségi bulival, házatatóval ünnepeltük. Bandi bácsi is velünk volt, éjfélkor az ő szavaira figyeltünk. Szekeres István, Hegyesi István és néhány énekes testvérünk bemutatta nekünk Szt. Pálról írt darabját. Játszottunk, táncoltunk, kb. hatvanan voltunk. Mindenki ott volt, aki segített a ház építkezésénél, s a közösségi tagok közül bárki.

Kikkel osztottátok meg otthonotokat? Hogyan zajlott ott az élet?

Zoliék földszinti lakását helyben építhettük. Egy év múlva, 1984-ben beköltözhetek. Amikor Lilla 1984 tavaszán eltávozott, mi tudtuk, hogy másokkal kell megosztanunk az otthonunkat, hiszen a gyerekeink még kicsik, nincs még szükségünk a nagy tetőtérre. Ekkor nagyon aktív közösségi élet volt Pécelen. Egy évvel Bandi bácsi kényszernyugdíjazása után, az ekkor már nagy házunkban, nagyon élénk volt az élet, hihetetlen forgalom volt. Szóltunk néhány házasságra készülődő fiatal barátunknak: segítenénk azzal, hogy a tetőterünkben otthont adunk nekik addig, amíg elkészül saját otthonuk. Így költözött hozzánk a tetőterünkbe 1984 júliusában Tasnádi Miki és Török Szilvi, valamint Szabó András és Balogh Marika. Közös konyhájuk, fürdőszobájuk volt, kényelmes külön szobájuk. Egy évvel később Almási Laci és Baka Ildikó kért meg minket, hogy ők is szeretnének jönni, mert Laci katonaságmegtágadásra készülődik – ekkor még három év börtön járt ezért –, s szülei nagyon ellenezni fogják. Kérték, hogy befalazhassák a tetőtéri hallt, hogy egy kis szobát nyerjenek ezáltal. Már három család lakott nálunk, úgy, hogy lakbért nem fogadtunk el, csak a rezsiköltségeket osztottuk meg.

Újra jelentkeztek fiatal párok, hogy ők is szeretnének bekapcsolódni lakóközösségünkbe. Ha egy újabb család jelentkezett, Ágival, Zolival mindig leültünk megbeszélni, hogy mit is tehetnék? Ők is teljes nyitottságot mutattak arra, hogy a tetőterük benépesüljön. Pénz nem volt, úgy oldottuk meg, hogy a beköltözni szándékozó Hegyesi Pisti és Slobodnik Ibolya, valamint Surman Misi és Mária megelőlegezte az építkezés költségeinek egy részét azzal, hogy kiköltözéskor visszakapják. Természetesen egyébként ők is csak a rezsiben osztoztak Ágiékkal. Ekkor már hét család lakott együtt. Rendszeres találkozókat rendeztünk, hogy a jó és rossz dolgokat megbeszéljük. Néha együtt étkeztünk, dolgoztunk. A célunk az volt, hogy mindig megpróbáljuk megtalálni az együttlakás során a leginkább jézusi megoldásokat.

Hogyan sikerült megtalálni ezeket a megoldásokat?

Közösek voltak a szerszámaink, közösen használtuk az autónkat. Segítettünk egymásnak a gyerekvagyásban. Az udvaron játszó gyerekeinkre a szomszéd bácsi rácsodálkozott: hogy-hogy nem veszekednek ezek a gyerekek, s olyan szépen játszanak naphosszat? Hamarosan jött Roik Évi is, aki Ági és Zoli otthonában azonnal befogadást kapott, nagy szeretettel. Amikor legtöbben voltunk, akkor tizenhat felnőtt és tizenhat gyerek lakott együtt. Persze minden fiatal házaspárnál is érkeztek a gyerekek, s nekünk is megszületett Attila, Ágiéknak pedig Tamás, Péter és Erika után Eszter és Balázs. Minden család más-más közösséghez tartozott és mindenkihez a közösségen kívülről is jöttek a rokonok, barátok. Nyitva volt a kapunk a szegények számára is. A nyugodt kis zsákutcában nagy forgalom volt a mi nagy házunk miatt.

Ekkor még javában dúlt a kommunista diktatúra. Tudom, a BM-nek is feltűnt a nagy forgalom és egész tevékenységetek.

Végigéltük a BM zaklatásait, melynek egyik jele az volt, hogy Istvánnak 1979-től tíz évig nem volt útlevele. Ezt persze még nem a nagy házbeli forgalom miatt vették el, hanem talán a Veled készített Domi-beli párbeszédünk miatt, meg a más helyeken is elmondott Bokor-tartalmak miatt. Amikor fellendült a forgalom a házunkban, a falu három környékén is érdeklődtek utánunk, hogy vajon milyen fekete dolgot csinálnak Kaszapék, amibe bele lehetne kötni. A régi Petőfi-utcai szomszédoknál, szüleim háza környezetében, valamint a mi utcánkban. Érdekes, hogy alig egy pár ember mert szólni nekünk. Saját szememmel is láttam a két nyomozót, s csak a szomszéd néni könyörgő szemének láttán nem léptem oda hozzájuk. A házban összeültünk, megbeszéltük azt, hogy milyen tennivalóink vannak, s meg tudtuk nyugtatni egymást, senki nem félt.

Pincétek valóságos szamizdat központ volt. Úgy tudom, ma sem pince a pince. Így van?

Igen, pincénkben munkahelyet rendeztünk be. Zoli vakolta, meszelte, linóleum a földre, aztán benépesítettük asztalokkal, gépekkel, s készítettük a Bokor szamizdat irodalmát éveken keresztül teljes összmunkával, éjszakába nyúlóan. Beosztottuk, hogyan váltjuk egymást a munkában. Később már a bekötést is együtt csináltuk. Nagyon izgalmas, de igazán nagy élmény volt. Az igazi pincénk átköltözhetett Zoliékhoz, ott kezdtük tárolni mi is az élelmiszereket, egyéb tárolnivalókat. Néha a nyári kánikulában rendezett lelkigyakorlatok idején is a hűvös pincébe menekültünk. Sok lelkigyakorlat idejére rendeztük át az otthonunkat, hogy minden résztvevőnek néhány kényelmes napot biztosíthassunk. Amikor megszűnt a KARAJ-készítés a pincében, akkor beköltözött Gyurka bácsi könyvraktára, a mai napig ott laknak a könyvek s a mai napig Zoliék pincéjében laknak a pincébe való holmijaink.

Tudnál-e a házzal kapcsolatban valami egész különlegeset mondani, ami ugyancsak nem könnyű döntés volt?

Az első fiatal lakótársaink 4-5-6 évi ittlakás után saját otthonukba költözhetek. De jöttek helyettük mások. Nagyon emlékezetes döntés elé állított bennünket Barabás Gyuri, aki telefonon kért arra, hogy fogadjunk be egy kismamát, aki ápolónő, nővérszálláson lakik, s nem jön létre a házassága, mert a fiú erős italozásba kezdett, s a lány nem akar hozzámenni. Amint a baba megszületik, kiteszik a nővérszállásról. Még egészen az elején, mielőtt bárki hozzánk költözött volna, Ágival, Zolival megegyeztünk, hogy négyen leülünk és mindig együtt megbeszéljük, ha valakit szeretnénk befogadni. Ez történt ekkor is. Megbeszéltük, hogy kérünk egy látogatást, beszélgetést a kismamával. Barabás Gyuri elhozta hozzánk Károlyi Magdit. Tudtuk, hogy nagyon nehéz találkozás lesz mindnyájunk számára. Mégis nagyon jól oldódott meg. Magdit nagyon megszerettük, igent mondtunk neki, azzal a kockázattal, hogy nem tudjuk, valaha is ki tud-e majd költözni? Akkor csak egy kicsi szabad szobánk volt. 1984. májusában megszületett Mónika. A mi igent-mondásunk után Magdinak kiutaltak egy szükséglakást először a XIII. kerületben, s nem sokkal utána a Főváros is adott egy fokkal jobb lakást a Móricz Zsigmond körtéren. Ez teljes meglepetés volt. Magdit nagyon megszerettük. Amíg első lakását rendbehozták, addig nálunk volt a kicsi Mónival. Barátok lettünk. Sokszor meghívtuk, Karácsonykor évente közösen is ünnepeltünk, s más programokat is szerveztünk. Sokszor vett részt a te miséiden, vagy más rendezvényeken is. Aggódva figyeltük élete alakulását. S egyszer csak Végh Józsival egymásra találtak. Józsi szeretettel elfogadta Mónikát, összeházasodtak, s most megszületett negyedik gyermekük, szép otthonuk van, Józsi nagyszerű társa Magdinak. Ma is nagyon szeretjük őket.

Kik voltak még nálatok?

Dombi Tibinek és Ritának nem tudtunk helyet adni, amikor jelentkeztek nálunk, de igen jó helyet kaptak átmenetileg a szomszédban. Amikor Misi és Mária elköltözött, helyükre költözhetek Ágiéknál, mígnem Rákoskeresztúron kaptak egy szép, négyszobás lakást. Rita még ma is visszajár Ágiékhoz az öt csemetével. Egy ideig Tibi bátyja, Nándi is helyet kapott Ágiék egyik kis szobájában. Nálunk laktak sokáig az erdélyi Farkas Pongrácék, teljesen ingyen, tőlük még rezsiköltségeket sem kértünk. Az Egymást Segítő Egyesületet segítettük ezzel, ahol építkezési munkákon dolgoztak. Először egy cigányasszonynak építettünk egy házat, akinek a viskója összedőlni készült, s kislányát el akarták szakítani tőle állami gondozásba. Az ESE úgy tudta ezt megakadályozni, hogy egyszobás összkomfortos házat épített Csemer Juditnak és Brigittának. Pongrácékat meg

eltartottuk az építési munkájukért. Ezelőtt egy hattagú holland építőcsoport lakott a tetőterünkben, akik szintén Csemer Judit házán dolgoztak, de besegítettek Szekeres Ágiék építkezésébe és Almási Laciékéba is. Mi éjjelnappal segítettük őket. Edina és Ákos már nagy volt, s ők is segítettek munkával, tolmácsolással, programszervezéssel. Az előbb említett Pongrácokra Ákos talált rá. Judit házában igen mostoha körülmények között laktak. Ákos ételt vitt nekik, sajnálta őket, s ő kérte, lakhassanak inkább nálunk. Velük is összebarátkoztunk, a mai napig is járnak hozzánk. Mindig szereztünk nekik munkát, lakást s menedéket baj esetére. 1993-ban Zöld Gyuri és Emőke Kolozsvárról kért tőlünk lakást. Minthogy Angliába készültünk fél évre, erre az időre befogadtuk őket, két kisgyerekekkel. Építkeztek Pécelen, de nem készült el a lakásuk, így tovább laktak nálunk, mígnem júliusban, minthogy Edina és Kristóf házasságot készült kötni augusztusban, kerestünk nekik egy másik átmeneti lakást Pécelen és elköltöztettük őket. A holmijuk nagy része még ma is a mi lakásunkban van. Közben Roik Évi is férjhez ment 1994 nyarán s férje, Kiss János is szeretetteljes fogadtatásban részesült Ágiéknél.

Ágival és Zolival is jól összelekedtetek. Mondanál róluk is bővebbet?

Ági és Zoli két állami gondozott kisgyermeket fogadott be: kb. hat évvel ezelőtt Ricsikét, majd később Krisztikét. Előtte mindig beszélgettünk a régi megállapodásunk értelmében. Hisz bárki költözik a házba, az mindenkit érint valamilyen módon. Az udvarunk teljesen közös, tehát mindenkinek minden mozgása érinti a ház összes lakóját. A házunk pedig annyira közös, hogy bármely percben helyet cserélhetnénk Zoliékkal, a címünk, tulajdoni lapunk közös tulajdonként jelöli házunkat. Ma is szeretjük egymást, sok mindenben próbálunk segíteni egymásnak. A feljáró sövényét mindig Zoli vágja szépre s általában mi tartjuk rendben a közös feljárónkat. Közösek a játszóhelyek s az átlagosnál sokkal kevesebb összeütközés van gyerekeink között. Télen hóvár-építés, közös csúszkálás, szánkózás lejtős bejáratunknál, korcsolyázás a kertben kanyargó felöntött utakon. Sokszor utaztunk este kórházba az éppen soros szülni készülő kismamával, vagy betegünkkel. Költöztettük egymást, a családokat be vagy ki, rengeteg közösségi alkalmat rendeztünk. 1984 nyarán Ágiék Tamás fia vezette a házunkba a közel negyven fős hutteri ifjúsági csoportot Angliából, akiknek közös vendéglátást rendeztünk, programokkal, udvari vacsorával. Két bográcsban főtt a gulyás, amíg felváltva énekeltünk hutteri dalokat és Edina, Ákos, Kristóf, Gyombolai Péter gitározásával, a többi ittlévő fiatal éneklésével Bokor-dalokat. Mindenki együtt volt, dolgozott a házból és a többi vendéglátó családból is. Mostanában volt egy tetőbeázásunk, amit feltétlenül és sürgősen ki kellett javítani. Zolihoz szaladtam, hogy tudna-e segíteni. Szerencsére nem volt halaszthatatlan munkája, így azonnal jött. A hideg téli időben felderítette, hogy hol lehet a hiba és ügyes szerszámai segítségével, a házban található

anyagok segítségével megcsinálta. Áginak Ricsikét és Krisztikét Pestre kell hordania minden nap a Gyógypedagógiai Intézet óvodájába. Ez nagyon nehéz feladat, mert Krisztike nagyon nehezen tud járműveken utazni. Istvánnak munkahelyi autója volt, így minden reggel és minden délután vitte-hozta őket szeptembertől, hogy könnyebb lehessen. Ma már nincs ilyen autója, most más megoldást keresünk. Jó párszor kellett már kutatótisztítani, szivattyút szerelni, kerékpárokat javítani, valami nagyobb munkát együtt elvégezni a kertben. Autóinkat ma is néha kicseréljük, aszerint, hogy kinek melyikre van szüksége jobban. Ez az együttműködés, együttműködés 1981-ben kezdődött. Azóta békességben élünk együtt. Mindenben biztosan számíthatunk egymásra. Nem emlékszem rá, hogy ha egymástól kértünk valamit, akkor ne teljesítettük volna kölcsönösen. Pedig sok mindenben van különbség közöttünk. Más az alaptermészetünk. Mi hangosabbak, nyitottabbak vagyunk, Zoliék csendesebbek, zárkózottabbak. Mindannyiunk számára van elfogadnivaló. Mi harcosan álltunk szemben a hivatalos egyházzal, különösen Bandi bácsi kényszernyugdíjazása miatt, ki is sodródtunk a helyi egyházközségből, Zoliék pedig elfogadtak minden változást, sőt, Zolinak a templom szolgálata a munkája. Az ebből adódó minden különbségünk ellenére elfogadjuk egymást, előtérbe helyezve a szeretetet.

Ha újra kellene lakótársakat választani, ma is szívesen választanánk Ágit, Zolit.

Úgy ismerünk titeket, mint akik komoly felelősséget éreztek a környezetért és egy biofalú tervével is foglalkoztok?

Ideköltözésünkkel kezdődött, teljesen ösztönösen, a környezet iránti felelősségünk. Látva gyermekeink örömét a fákról, bokrokról szedegethető gyümölcsök láttán, közösen elhatároztuk, hogy nem fogjuk mérgezni a kertünket. Elkezdtünk tanulni, könyveket felkutatni, hogy szakszerűek lehessünk. Nagyon komolyan vettük ezt a munkát, s a biogazdálkodás kis méreteken nagy örömet és sok tapasztalatot hozott számunkra.

Az idén nyáron rátaláltunk Szentantalfán a Hangyásaljára, ahol megvalósítható lenne egy kis ökofalu. Létrehoztuk a Bokorliget Alapítványt, s szeretnénk itt Zoliékkal is együtt dolgozni. Ősszel furcsa döntést hoztunk Istvánnal: el kell adnunk a házunkat, mint egyetlen vagyónkat, hogy pénzt nyerjünk a továbblépéshez, melyet nem öncélúan tervezünk. Zoliékkal megbeszéltük, együtt készültünk eladni, s három hónapig aktívan árultuk. Eddig nem sikerült. Ez elgondolkodtat minket. Lehet, hogy mégsem lehet feladni ezt a házat?

Konkrétan mire gondolsz? A Bokor tartsa meg ezt a sok energiával és testvéri szeretettel épült hatalmas házat?

Megfordult bennem, le is írtam, meg is fogalmaztam, hogy a mi házunk alkalmas lehetne arra, hogy a Bokor valamilyen vállalkozást indítson benne. Olyanra gondoltam, amit az állam is támogat, s nem a piacgazdaság szekerét tolja. Talán jó munkahelyet jelenthetne néhány Bokor-tagnak. Időseink és más idősök gondozóházát lehetne kialakítani itt. Annál is inkább megfelelhetne erre a célra, mert az Egymást Segítő Egyesület is ilyet alakít ki. Óriási példa is lehetne arra, hogy tudunk jól együttműködni az ESE-vel, ahol elnökhelyettes vagyok a 89-es megalakulás óta. Szekeres Ági is alapító tag, s már ő a másik elnökhelyettes. Továbbá az ESE vezetője elismert szakember azon a területen, hogy miként kell elindítani egy új intézményt, s nagyon magas szintű az elkötelezettsége a rászoruló emberekért. Arra lenne szükségünk, hogy a Bokor-tagok, akárhányan, megvegyék a házunkat. Vagyis összeadnánk a pénzt, természetesen mi is benne hagynánk pénzt, értéket (s persze nem fontos, hogy így mondjam, Bokor-tagok, mondhatnám úgy is, hogy barátok), csinálnánk egy intézményt, mely pl. a Bokorliget tulajdonába veszi a házunkat, ami további jel lehetne. Mi meg tudnánk alkotni további terveinket, mely szintén szerves folytatása lehetne annak az együttélésnek, amit itt elkezdtünk.

Gyermekeitekről már sok mindent elmondatok, de most még szenteljünk egy kis időt csak rájuk. Edina az első gyermek.

Edina egyidős a Bokorba kerülésünkkel. Nagyszerű gyermek volt mindig, ma már házasságban él, Vadovics Kristóf a férje, aki szintén a Bokorban nevelkedett Székesfehérváron. Mindketten angol tanárok lesznek. Edina gyerekkorában mindig kiváló munkát végzett, minden területen ügyes volt, amihez csak hozzáfogott. Zongorázik, gitározik. Gitártanára javasolta, hogy ezen a pályán tanuljon tovább. Sok örömet szereztek nekünk, amikor a háznál tartott miséken Ákossal együtt széppé tudták tenni az alkalmat, s ugyanígy segítették a hangulatot a családi ünnepeken is. Felnőtt létünkre mindig felnéztünk rá. Először a Kertészeti Egyetemen kezdte el tanulmányait, ahova felvételi nélkül jutott be már négy évvel ezelőtt. Kritikusan vett részt az előadásokon, s nem volt megelégedve a színvonallal. Az oktatás rendkívüli módon elmaradott, mit sem törődik azzal, hogy az élet védelmére neveljen, megfelelő módszerekre tanítson a növénytermesztésben. Edina jól tanult, magasan 4-es fölött volt az átlaga, de úgy döntött, hogy felvételizik az ELTE angol szakára. Magas pontszámmal bekerült, s most első éves, kiváló eredménnyel. Kezdetben ő is a Röhi-közibe járt, ahol Benéné Farkas Évi és Béla a vezető, akik a mi majd' húsz éve indult közösségünknek tagjai. Később Fehérvárra kezdett közösségbe járni, Magyar Laci és Efi csoportjába, Kristóffal együtt. Jól érzik magukat, felelősek egymásért, sokat megtesznek azért, hogy szeretet-közösség lehessenek. Ezen kívül van egy csoportjuk egyetemi társakból, akikkel szintén nagy szeretetben vannak együtt, Kristóffal és Ákossal együtt. Ez igen értékes baráti kör,

nem jellemzően Bokor-közösség. Ákos a második. Ákos most felsőfokú angol vizsgára tanul. Újra fog felvételizni angol szakra, mert neki nem volt elég a pontszáma. Érettségije után voltunk az angliai hutteri közösségnél, ahol végig mintaszzerű munkát végzett, az utolsó hetekben többen tőle tanulták, hogyan kell jól szervezeten vinni az egész varrőüzemet. A bútorokhoz, játékokhoz, mozgásszerű eszközökhöz egy külön kis üzemszében varrják a műanyag alkatrészeket. Ákos rendkívül ügyes és megbízható volt. Természet iránti felelőssége nagyon erős, gondolkodása céltudatos, tanul és gyakorlati ismereteket szerez ezen a téren. Nem találjuk az ehhez megfelelő iskolát. Sajnos, kimaradt a Bokorban a népi kultúra ápolása, pedig nagy igény van a gyerekekben erre. Ákos aktívan tanul népitáncot, Edina és Kristóf is, meg közösségbeli barátai is.

Hadd kérdezzem meg közbevetőleg, hogy Edina és Ákos hogyan viszonyul a Bokorhoz?

Talán tudod, hogy nagyon jelentős vagy a nagy gyerekeink életében, hiszen elég zsenge korukban azt mondtuk neked, hogy ők a tied is. Mindketten boldogan emlékeznek erre az időszakra, a hittanokra és a táborokra egyaránt. Azt is megemlítem, ami részben fájdalmas, mert olyan gyenge emberek vagyunk, hogy nehéz elengedni a felnőtt gyereket, s milyen szép lenne, ha abba a sorba állnának be, amiben mi állunk. De ők mindketten, sőt Kristóffal mindhárman a mi nevelésünk eredményei. Önállóan gondolkodnak, nem hajlandók felvenni a mi szokásainkat, nem hajlandók úgy táncolni, ahogy a nagy elődök szeretnék a Bokorban. Azt mondják most, hogy nem tartják jónak a jelenlegi egyházbeli gyakorlatot, s ebben a Bokorét sem, s igenis új tömlőt akarnak. Ha nem szakítanak radikálisan, akkor nem tudják az újat megalkotni. Ezért ők most nem gitároznak szokásos dalokat szentmiséken, sőt nem is mennek misére. Ki kell mondanom, hogy tágabban gondolkodnak, mint a hagyományos Bokor. A szeretetet alapnak tekintik, s példát is mutatnak ebben. Mi neveltük őket erre. Gyurka bácsi, Kovács Laci, szüleik, akik szintén nem hajlandók beállni a sorba. Bátran vállalják a szabadság vállalása adta nehézségeket. S tudjuk jól, ehhez nagy bátorság kell. Óriási hibát csinál a Bokor, hogyha elvárásaival eltaszítja az általa nevelt értelmes, a szabadságot komolyan vevő zsenge továbbvivőit. Ebben a helyzetben mi is nevelődünk, jó érzéssel és kínokkal, de teljes bizalmat szavazunk nekik. Felnézek rájuk. Ákos a Röhi-közinek továbbra is oszlopos tagja, barátok is, sokat vannak együtt.

Gábor és Attila és a Bokor? Ez lenne még a kérdésem gyermekeitekkel kapcsolatban.

Gábor most hatosztályos gimnáziumba jár, elsős, nagyon szépen végzi a dolgait, lelkesen sportol. Népzeneben nagyon ügyes, tagja egy péceli citera-együttesnek, rendkívül jól tudnak már együtt játszani sok hangszeren.

Gábor is több hangszeren tanul: tud citerán, kobozon, tamburán játszani és dobolni. Attila negyedikes, jól tanul, zongorán, citerán és furulyán játszik, bekapcsolódik a „cimbora” citera-együttesbe. Néptáncol is ügyesen. Nincs közösségük. Szorgalmazzuk, hogy sokat legyenek együtt Bisztrai Marcival és Bencével. Nagyon kérdéses bekapcsolásuk a Bokor vallásos életébe. A péceli lehetőségek tudottak. Mi, felnőttek – rengeteg egyéb feladatunk mellett – már nem tudunk annyi energiát fordítani a távoli hittanra járásra. Szeretnénk hozzá járni, de nehéz beiktatni. Misére nem járunk. Nincs megfelelő lehetőségünk s bizony nem olyan egyszerű követelmény az, amit Gyurka bácsi a „faxniban” megfogalmaz a távolba járással kapcsolatban. Fontosabbnak tartjuk, hogy otthon, vasárnap, közösen olvassuk és megbeszéljük az evangéliumot. Szerencsés esetben jót tudunk beszélgetni róla. Nagy értéknek éljük meg, ha nem kell kapkodva rohanni máshová, hanem tudunk szeretettel, nyugalomban együtt lenni, az egész heti sok-sok egyéb elfoglaltság után.

Ti hogyan viselitek a Bokor belső és külső feszültségeit?

Először, 1974-től, Bandi bácsi péceli közösségébe jártunk Kertész Jutkáékkal és még néhány házaspárral. Jutkáék ma is nagyon jó barátaink. Az Öregek I-be 1983 óta járunk. 1976 óta vezetjük péceli közösségünket. (Ekkor nekem még külön volt egy tizenéves közösségem, akik a házassággal szétszóródtak.) Az eredeti tagok közül Bene Béla és Évi legjobb barátaink és munkatársaink. Most azt látom, hogy sokkal kevesebb időt kellett volna áldoznunk a Bokor külső feszültségeire, főleg a hierarchiával való harcra. Elég közről érintett minket Bandi bácsin, Rajtad, Gyurka bácsin, Kocsi Gyurin keresztül, de aránytalanul sokat foglalkoztunk vele mi is és mások is. Szereptévesztés volt, a katolikus egyház nem érdemelte meg, s nem érdemli meg a Bokrot sem. Nagyon sajnálom, hogy hagytuk befolyásolni magunkat azzal, hogy ez fontos feladat. Rossz belegondolnom, hogy micsoda energiák mentek veszendőbe. A belső feszültségeket, bár sokszor közel voltak, sosem éltük meg tragikusan, mindig bizalommal voltunk a testvéreinkhez, mert tudtuk, ugyanaz a normarendszer szabályoz minket. Persze azért sokszor sírtunk, sokszor nevtünk ezek miatt.

A Bokor-ökofalu, lehet, hogy a Bokor jövőjét jelenti. Ebben is élen jártok a Bokorban. Hogyan állnak terveitek?

Sok-sok energia fekszik ökológiai felelősségünk kialakulásában. Azt hiszem, hogy az erőszakmentesség mellett – az egyházzal való huzavona helyett – ebben a kérdésben kellett volna már asztalt borítani. Illetve az egyházzal csak nektek, szakembereknek kellett volna folytatni a küzdelmet, s nem nekünk, civileknek, akik nem értünk hozzá. Sokan félretettük szakmai fejlődésünket, előtérbe helyezve a teologizálást, hogy méltó társaivá nőhessünk a papoknak, mert ez volt az elképzelés a Bokorban. De ez bizony nagy tévedés volt, amint ezt most már megtudhatjuk a „faxni” dolgozatból is. Csakhogy az

idő elmúlt felettünk, s a rendszerváltáskor észrevehettük, hogy fontos területeken nincsenek jól képzett szakembereink. De nem mehetek ebbe bele részletesen. Hogy mi lesz a mi ökofalu-tervünkkel, azt most nem tudom jól részletezni. Itt nem szeretnék sokat beszélni, sokkal inkább tenni. Talán, ha majd máskor megkérdezel, ha megvalósítjuk, legalább úgy, mint jelenlegi lakóközösségünket, akkor érdemes lesz róla beszélni. Mindenesetre rengeteget dolgozunk, időt, pénzt nem sajnálva, hogy valóság lehessen.

Még azt kérdezném, hogy milyen Bokron kívüli területen tevékenykedtek?

István az elmúlt választási ciklusban képviselősődött, az utolsó két évben csak az adott szava miatt. Naivul hittük, hogy lesz mód a változtatásra. Most már teljesen abbahagyott mindent. Sokat dolgoztunk az elmúlt időben a péceli Egymást Segítő Egyesületben, benne voltunk rengeteg szociális és környezetvédő programban. Most kevesebbet dolgozunk, főleg a külföldi kapcsolatok ápolását segítjük, intézzük az ESE-ben. Keressük a helyünket. Energiáink nagy részét a Bokorligetre fordítjuk, de még ott is az útkeresés állapotában vagyunk.

Végezetül van-e valami külön mondanivalótok?

A külön mondanókra most nem maradt energiám. Ökológiai fejlődésünk, felelősségünk, terveink, megvalósítások kerülhetnének szóba. Majd máskor.

Kovács László beszélgetett Kaszap Istvánnal és Mártival (1994)

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE AZ ÚJ ESZTENDŐ ELSŐ HÓNAPJÁNAK AZ ELEJÉN

Mindenekelőtt békés, boldog új esztendőt kívánok. Mi is lencselevesselel kezdük az évet. Gondolom, mint sokan mások. Elhatároztam, hogy az idén nem holmi zsörtölődéssel fogom kezdeni ezt a kert naplónak szánt rovatot. Nem valamiféle újévi fogadalomból, de korábban már annyiszor elpanaszoltam, hogy a lencsének nincs lencse íze, a máké sem a régi és a hagyma is egyre több levelet ereszt, amikor felszeletem. Ezért inkább valamilyen jó pálinkás, disznótoros hangulatú beszámolóra készültem. Gondolatban. Nem a tettek mezejéről. Merthogy sem disznótorban, sem újévi malacsütésben nem volt részünk a télen. Így most csupán a pálinkafőzést tudnám szóba hozni, de arról meg már beszámoltam a múlt esztendőben. A virtuális kóstolásnak egyébként sem lenne semmi értelme. Marad tehát az ilyenkor szokásos obligát éves számvetés.

Milyen évünk volt? Aszályos. A kertben is. Annak ellenére, hogy mindkét egy köbméteres tartályunkból egész évben bőven jutott víz a locsolásra. Még a gyümölcsfák közötti fű sem szomjazott. Van azonban az aszálynak egy másik változata, a légköri aszály. Ez akkor jöhet létre, ha a magas hőmérséklet miatt a növényt körülvevő levegő páratartalma nagyon alacsony lesz. Mondhatnánk úgy is, hogy kiszárad a levegő körülöttünk. Ezzel azonban már csinálni kell bálni, mert ilyenkor a tiszta vízzel is könnyen leperzselhetjük a palántákat. Egyébként éppen ilyen megfontolásból inkább reggelente locsoltam, pedig de sokat emlegették szomszédaim, hogy az esti öntözés vizét jobban megőrzi a föld, akkor kevesebb párolog el belőle. Ne pazaroljam így a vizet.

Ezzel az öntözési igyekezettel együtt a konyhakerti vetemények mégis szűkösebbre fogták a termésüket. Felével, harmadával kevesebb burgonyát, hagymát szedtem fel az ősszel, de azok legalább töményebb állagúak s ezért talán télállóbbak is lettek.

A gyümölcsfák viszont kitétek magukért. A kajszit ugyan még virágjában betakarította a fagy, de a körte- és alma-, no meg szilvafák igyekeztek kárpótolni a veszteséget. Ez utóbbi adta a lehetőséget arra is, hogy a lekvár főzésén túl a vadonatúj asztali pálinkafőzőnket kipróbálhassuk. Hogy miért asztali? Mert hat literes duplafalú üstje, rajta a fényes vörösréz kupolával, akár még díszje is lehetne a konyhának.

Ezzel meg is érkeztünk az őszbe, aminek szép, színes világát egy kis trágyaszaggal fűszereztem meg. Ez volt ugyanis ez első olyan évünk errefelé, amikor érett szarvasmarhatrágyával szórtam meg a kertet, hogy az eke ne a csupasz krumpliföldet forgassa alá.

Ennyit a kerti számadásról.

Egy falusi miniatűr.

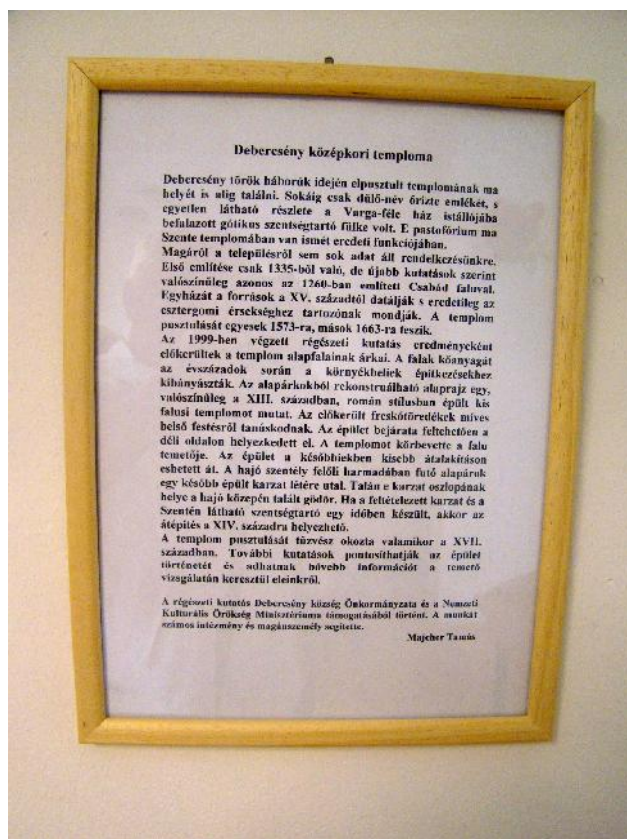
Essék néhány szó a zsákfaluról is, ahonnan ezek a kerti tudósítások erednek. Zsákfalu, amelynek ugyancsak

dicsekvésre méltó múltja van. Kicsit eltékozolva ugyan, mert palóc viselettel még ünnepnap se találkozni, templomának régi harangja pedig a szentendrei skanzenban szól a turistáknak. Van viszont szép temetője, benne fagyasztóval felszerelt ravatalozója, meg üvegliftes faluháza. Ennek avatása alkalmából olvashattam a szép,

ápolat tanácstermének falán templomának történelmét. Hogy miért jutott eszembe ezeket a valójában városi civilizációs fejlődést jelentő létesítményeket szóba hozni. Mert hazafelé sétálva elgondolkodtam, hogyan vesztik el önrrendelkezésüket a falvak, ha az amúgy is kevéske pénzüket kötelező uniós harmonizációs előírások létesítményeinek önrészesedésére költik. Befizetem a nagy közös kasszába a pénzt, amiből onnan már csak a központilag előírt feladatokra kiírt pályázatok útján juthatok hozzá – ráadásul vonzó nagy összegekhez – az önrészem áldozata árán. Legyen szökőkút a falu közterületén (van is, szökik is a vízdíjjal) meg díszkő burkolat körülötte, de ha egy felhőszakadás elmossa az út menti vízelvezetőket, akkor már a társadalmi közmunkára sem akad pénz a helyreállításához. Látni is szép temető kerítéseket, virágos, színes térkövekkel burkolt köztereket megyszerte.

Visszatérve kedves zsákfalumba, nehéz szívvel írom, hogy megbecsülésre méltó múltján túl, bizony jelene már alig maradt. A jövőt meg szóba sem merném hozni. Hogyan is hozhatnám, amikor újévi ott jártunkkor az egyik kereskedelmi tv riporterei éppen az internet

megszűnésének lehetőségeiről faggatták lakosait. Lenne pedig még mit tanulni az idősebbektől, mert talán mégsem a telefonnak kellene okosnak lenni. Arról nem is beszélve, hogy egyébként sincs térerő hozzá a községben.

1982. AUGUSZTUS 16.

„Ha arra törekszel, hogy az örök mértéket kövesd:
ne botránkozz azokon, kik nem erre igyekeznek,
hanem törekvéseik ingadozva ágaznak
a sokféle véges és változó mérték között.

Ne azt nézd, hogy mijük nincsen, hanem mijük van:
mert még a legnyomorultabbnak is van olyan lelki kincse,
mely belőled hiányzik.

Kifogásolni, fölényeskedni bárki tud;
tanulj meg mindenkitől tanulni.”

(Weöres Sándor: Útravaló)

1982, a nyolcvanas évek eleje. És még egyébnek is. Életutamban új szakasz vette kezdetét. Kiléptem az iskolapadból, bele az önálló felnőtt világba, a munkásosztályba. Dolgozó nő, munkavállaló, a Kisegítő Iskola nevelőtanára – ez lettem a címben megadott dátum napján.

Azóta eltelt 30 év. Számos munkanappal és munkaórával. Ugyanazon az egy munkahelyen teltek a napok, bár munkahelyem neve többször változott. Most éppen a Győr-Moson-Sopron Megyei Gyermekvédelmi Központban vagyok alkalmazásban. De voltam már az Erdei Iskola és a Doborjáni Ferenc Nevelési Oktatási Központ dolgozója is. Változtak az elnevezések és a feladatkörök is.

Pályám kezdetén nevelőtanár voltam, első, majd második osztályban. Nelli mellett tölthettem a betanulás időszakát, ami a lehető legjobb helyzet volt számomra. Személyében ugyanis azóta is tartó példaképet kaptam. Óvónőim után ő volt az a pedagógus, aki leginkább megtestesítette a módszertani tudás és a lelki alkalmasság egységét. Az ő módszerei felidéztek bennem azt a gyerekkori élményt, amely azt őrizte, hogy a körülöttem lévő világ csoda, és a meglátásához szükséges ablakok kinyitása varázslatos kaland.

Óvónői diplomával vettem fel dolgozni. Persze itt megkérdendő, miért nem óvónői állást kerestem és találtam?! Nos, nem is kerestem óvónői állást. Diplomám kézhezvételekor már tudtam, hogy a gyermekek világának vannak különleges alanyai. Azzal a keresztény közösséggel, amelyhez már évek óta tartoztam, tanulóéveim alatt több nyarat is töltöttem önkéntes munkában Dunaalmáson, egy Református Intézetben, ahol sérült gyermekeket neveltek. Volt abban a közegben valami félelmetesen érdekes. Akkortájt szembesültem először azzal a kérdéssel, hogy „Istennek milyen terve lehetett, amikor megengedte a sérült emberek megszületését”. Személyes válaszomat is megfogalmaztam hamar, és azóta is így gondolom: *Példák ők nekünk. Példák többek között arra, hogy az intelligencia nagysága*

nem arányos a szeretet nagyságával. Hogy a léleknek az intelligenciától függetlenül is vannak olyan képességei, melyek éreznek, érzékelnek, néha olyan tartományokat is, amelyeket a mi gondolkodó agyunk nem tud. Tanítómesterek is ők egyben, mert megtanítanak bennünket az elfogadásra, gondolataink leegyszerűsítésére, beszédünk érthetőbbé tételére, intuíciónk használatára, érzelmeink direkter kifejezésére, váratlan helyzetek megoldására és legfőképpen az „itt és most” teljes megélésére.

Gyógypedagógusi munkámat tehát tudatos megfontolásból kezdtem a Széchenyi tér 4-ben, ami azért volt különleges számomra, mert megboldogult gimnáziumi magyartanárom, Hajnalka néni, amikor valami elképesztő badarságot mondtak vagy írtak diákjai, mindig ezt a címet emlegette, mint annak a helynek megjelölését, ahová azok kerülnek, akik nem elég okosak a gimnáziumi vagy egyéb tanulmányokhoz. Én tehát tudatosan mentem erre a címre, és kerestem annak lehetőségét ott, hogy munkámmal segítsen azokat, akik „nem elég okosak a gimnáziumi vagy egyéb tanulmányokhoz”.

Az Erdei-részlegben dolgoztam az első években. Ott találkoztam először azzal, hogy a magánélet nemcsak a magam élete. Rám dörrentett telefonon az akkori személyzetis, mert nem jelentettem be, hogy gyermeket várok. Hát 23 évesen, már házasként, még talán mi sem fogtuk fel teljes súlyával a gyermekvállalás és a munkahelyi elvárások, valamint a protokoll kapcsolatát. Igazából eszembe sem jutott, hogy ami számunkra fontos és meghitt hír, azt azonnal közzé kell tenni. Szóval türelmetlen volt az akkori „főmufti”, és értésemre adta azt is – amit azóta is tapasztalok –, hogy a „hírvivők” elfelejtenek szólni azoknak, akikről a hírt viszik. Ez az intermezzo lényegtelennek látszik, és azzá is vált, mert a további három gyermekáldást igyekeztem időben bejelenteni, és valóságosan az ezután következő tíz évet a Csizovszki gyermekek nevelésével töltöttem. Nem szakadva el munkahelyemtől, mivel családukat tovább képviselte a Széchenyi téren férjem. Tőle, rajta keresztül napi kapcsolatban voltam az intézmény életével, alakulásával, és neki köszönhetően fejlődésével.

A GYES utáni visszatérésemet már egy egészen más intézmény és vezetés fogadta. Időközben megszereztem az előírt oligofrénpedagógia–pszichopedagógia szakos gyógypedagógiai tanár diplomát. Technikatanárként vettem fel a munkát, immár az általános iskola felső tagozatában, a Széchenyi téren. Ezen órák keretében a kézi szöveg módszereit, színeit, hagyományvilágát igyekeztem megtanítani a különböző osztályfokú diákoknak. Érdekes és értékes munka volt ez. Olyan használati tárgyakat készítettünk, amelyekkel tanulóim büszkén mutatták meg különleges képességeiket. Közben folyamatos átalakulásban volt

körülöttünk a társadalom, és azon belül munkahelyem. Az akkori vezetés szívét-lelkét-tehetségét-elszántságát-akarátát-idejét, tehát az életét adta bele a változásba, változtatásba. Előremutató és haladó gyógypedagógiai és gyermekvédelmi intézménnyé nőtte ki magát a hajdan volt Kisegítő Iskola.

A régi kereteket és helyeket felváltotta egy modern intézményrendszer. Egy telephelyre, a régi Erdei Iskola helyére, a Brennbergi-völgy erdő ölelte tenyerébe költözött a sérült gyermekeket oktató-nevelő többcélú intézmény. Itt is a kreativitás fejlesztését, a gyermekekben eredendően benne rejlő alkotóvágy hasznosítását kaptam feladatul. Majd elkövetkezett oligofrénpedagógusi munkám legjelentősebb időszaka. Osztályfőnök lettem. Ráadásul egy iskolaelőkészítő osztályban. Egy augusztusi reggelen csörgött a telefon, és az igazgatóhelyettes asszony kívánt beszélni velem. Elmondta, hogy a leendő csoportban két halmozottan sérült kisgyermek is helyet kapott, ami újdonságnak számított abban az időben, hiszen homogén osztályokkal dolgoztunk. Ezek voltak az integráció első próbálkozásai, és a családoknak, ahol halmozottan sérült kisgyermeket neveltek, nagy lehetőség volt, hogy nem kellett gyermekeiket otthonukból kiszakítva pl. a fővárosba vinniük mozgássérülteket oktató intézetbe.

Ebben a jeles osztályban 8 kisgyermek kezdte meg tanulmányait. Versek, mondókák, mesék, és készségfejlesztés. Nekik gyakorlatilag játék volt közös munkánk első feléve. Osztálylétszámunk az együtt töltött 9 év alatt hol nőtt, hol átmenetileg csökkent. Számomra mindenféle tudományos tanuláson túl, ezek az évek adták a legtöbb ismeretet a sérült gyermekekről, kamaszokról. Képességeik különböző volta miatt szükséges volt megtanulnom az elsajátítandó tananyag szétszedését apró részletekre. Ekkor döböntem rá arra, hogy a körülöttünk lévő világban milyen apró, különös részletekből tevődnek össze azok a „dolgok”, amelyek számunkra természetesek és magától értetődöek.

Szeretném hinni, hogy a folyamatos támogatást igénylő tanulóakra való odafigyelés által az osztály többi tagja egy életre megtanulta a kiszolgáltatottakra való odafigyelés fontosságát! Mindig büszke voltam, ha megjelentünk valahol a városban, mert arra gondoltam, hogy ezzel is hozzájárulunk a sérültek társadalmi elfogadásának fejlődéséhez. Minden helyszínen, ahol előfordultunk, bíztam abban, hogy általunk a velünk véletlenszerűen összetalálkozók is megtapasztalnak valamit abból, hogy „másokon segíteni öröm”.

Ebből a csoportból mára többeknek már gyermekük van, nem is egy. Egy fiatalembert Exupéry szavaival engedünk utolsó útjára, a csillagok közé. Reményünk szerint azóta fentről segíti azokat, akik számára a legfontosabbak voltak. Van azonban még olyan fiatal, Barbara, aki ma is a Doborjáni F. Nev. Okt. Közp. tanulója, és a kézi szövés mesterségét oly magas szinten

űzi, hogy már be is jelentkeztem hozzá kisinásnak, majdani nyugdíjas éveimre. És persze meg kell említenem „szívem csücskét”, Gábort. Ő a küzdeni akarás és a humor példája számomra. Amikor megismertem, háromágú botokkal is bizonytalanul járt. Ma segédeszköz nélkül jön elém a hídon, és hol kézcsókkal, hol arcpuszival köszönti „szíve csücskét”. Humoros szólásainak gyűjteménye pedig gyakorta felvidít reményvesztett pillanataimban.

A jelenből visszafelé haladva, a mosthoz legközelebb lévő, de még nem az utolsó szakaszban, egy hároméves periódus következett. Ismét első osztály, olvasás-írástanítás, készségfejlesztés. A világ következő legkülönlegesebb gyerekcsoportja. Kampók és karikák, meg az a fránya vonalköz az írásfüzetben. Betűkből fűzött gyöngysorok, egyéni írásmód és ceruzafogás. Nincs egyen megoldás, sablonizálható ismeretátadás. Egyéni segítségnyújtás, kevés frontális tanítás. Újabb tanulási helyzet. Még játékosabban, még inkább az egyéni képességekhez igazodás vált szükségessé. Azt állapítottam meg, hogy ebben a munkában nincs rutin, csak rugalmasság, kreativitás, újabb és újabb ötletek előhívása és megvalósítása a pedagógus részéről. És legfőképp csak egyéni értékelésnek van helye. Azt gondoljuk, közhely, pedig a gyakorlat igazolta, hogy minden egyes gyermeket csak saját képességeihez mérten szabad értékelni és elfogadni. Hálásnak kell lennünk, ha tanulóink beengednek saját kis világukba, és elfogadják az irányt, amit mutatunk nekik. De nem szabad ezzel a bizalommal visszaélni, és az „átlag” teljesítményéhez mérni teljesítményüket.

Ezen évek alatt már én is új irányok felé nyitottam. Újabb tanulópad, de valóságosan, és egyetemi szinten. Bagdy Emőke tanszékvezetése alatt nyertem bevezetést a pszichológia tudományába a Károlyi Gáspár Református Egyetemen. Személyes példája, világnézete, gyakorlatias szakmai tudása magasra tette számomra a mércét.

A jelen a LÉLEK.

Mára összeért bennem a világnézet és a tudomány. A transzcendenciába vetett hitemhez és az ezáltal élt gyakorlatomhoz C. G. Jung pszichológus, Boldizsár Ildikó mesekutató és terapeuta, valamint a transzperszonális pszichológia és a meditáció adják a Teljesség megélésének lehetőségeit. Munkám szempontjából pedig annak a változatlan hite, hogy minden emberben ott él egy isteni mag, és ez az, ami értékessé tesz bennünket, embereket, kortól, nemtől, viselkedéstől és intelligenciától függetlenül!

Egy VÁR-ban találkozom jelen feladatkörömben a gyermekekkel, fiatalokkal. Ez a VÁR annak az alapattitűdömnek a szimbóluma, hogy igyekszem nyitottan és megértő lélekkel és elmével fogadni minden

egyres hozzám érkező gyermeket. Ezen a helyen csak az számít, amit akkor és ott közösen megélünk. Igyekezettel arra összpontosítok, ami az egyén fejlődése szempontjából a leghasznosabb. Változatlanul a kis lépések és a legkisebb eredménnyel való öröm az, ami érdemessé teszi a munkát. Az Erdei Gyermekotthon az ötletek megvalósítására és a kreativitásra számtalan lehetőséget ad. Ezek által a lehetőségek által változatos, meglepetésekkel tarkítottá, és humorossá tudjuk tenni munkánkat.

Szóval, akkor hát örülünk, és ünnepeljük együtt ezt a 30 évet! Az életemet! Ami persze nemcsak a munkáról szólt, de valahogy elválaszthatatlanná vált, és gazdagítóan hatott oda-vissza. Nem lennék az, aki ma vagyok, ha 1982-ben nem a Széchenyi tér 4-ben jelentkezem munkára. Összefonódott annak az intézménynek a sorsa a Csizovszki család sorsával, és benne az enyémmel. Maradandó ajándékokat kaptam, miközben itt dolgoztam. Például amikor az Erdei Iskola emblémáját kihelyezték az aulába, D. Lajos átölelte a vállam, és azt mondta: „Zsóka néni, az a két alak ott középen, olyan, mintha maga lenne, meg én”. Emblematikus mondat, és valóban magunkat látom azóta is benne, akárhányszor ránézek. Ajándék volt annak megélése, hogy ami itt történik, az a „Való Világ”. Szépítés nélkül, a maga nyers valójában. Épp ezért nekem nem gond beülni a buszvégállomásra, amikor a váróteremben csak cigányok ülnek, és más inkább kint fagyoskodik. De azt is örömmel tapasztalom, amikor bármilyen emberi csoportosulásban hozzám csapódnak az „átlagtól eltérő külsejű és viselkedésű” emberek. Vagy amikor a Deák téren a sok pad közül pont az én szomszédságomban lévő választja ki deviáns fiatalok csoportja, és ül le bandázni, miközben én nyugodtan horgolok tovább.

Ma, amikor az ünnep jegyében megkínáltam kollégáimat és a gyerekeket, fiatalokat, Berci megkérdezte: „Miért, a 31. évet már nem itt tölti?” Válaszolni csak annyit tudtam, hogy annak semmi jelentősége, hogy mi következik jövőre, vagy azután. Örülünk annak, ami van!

Örülünk ennek a napnak, ennek a percnek, mert ebben van jelen most már mindörökre minden!

EZT AZ ÍRÁST ELSŐSORBAN FÉRJEMNEK, CSIZOVSZKI SÁNDORNAK AJÁNLOM SZERETTEL, AKI 20 ÉVIG VOLT MUNKAHELYI FŐNÖKÖM, ÉS 30 ÉVE A FÉRJEM. EMBERI NAGYSÁGA SZÁMOMRA MINDEN IDŐBEN PÉLDAÉRTÉKŰ!

(2012. 08. 16)

Sík Sándor

Te Deum

*Téged Isten dicsérlek
és hálát adok mindenért.*

*Hogy megvolt mindig a mindennapim
és nem gyűjtöttem másnapra valót,
hála legyen.*

*Hogy mindig jutott két garasom adni,
és magamnak nem kellett kéregetnem,
hála legyen.*

*Hogy értenem adatott másokat,
és nem kellett sírnom, hogy megértsenek,
hála legyen.*

*Hogy a sírókkal sírni jól esett,
és nem nevettem minden nevetővel,
hála legyen.*

*Hogy megmutattál mindent, ami szép
és megmutattál mindent, ami rút,
hála legyen.*

*Hogy boldoggá tett minden, ami szép
és ami rút, nem tett boldogtalanná,
hála legyen.*

*Hogy sohasem féltem a szeretettől
és szerethettem, akik nem szerettek,
hála legyen.*

*Hogy akik szerettek, szépen szerettek,
és hogy nem kellett nem szépen szeretnem,
hála legyen.*

*Hogy amim nem volt, nem kívántam,
és sohasem volt elég, aki voltam,
hála legyen.*

*Hogy ember lehettem akkor is,
mikor az emberek nem akartak emberek lenni,
hála legyen.*

*Hogy megtarthattam a hitet,
és megfuthattam a kicsik futását,
és futva futhatok az Érkező elé,
s tán nem kell a városba mennem
a lámpásomba olajért,
hála legyen!*

*Hogy tegnap azt mondhattam: úgy legyen!
és ma is kiálthatom: úgy legyen!
és holnap és holnapután és azután is
akarom énekelni: úgy legyen! -
hála legyen, Uram!
hála legyen!*

A BOLDOGSÁG FÉLIG HÓDÍTÁS, FÉLIG AJÁNDÉK

SZÜLETÉSNAPI BESZÉLGETÉS A NYOLCVANESZTENDŐS JELENITS ISTVÁNNAL

Idén december 16-án ünnepelte nyolcvanadik születésnapját Jelenits István piarista szerzetes, több nemzedék meghatározó tanáregyénisége, a magyar irodalom avatott ismerője. Beszélgettünk egyebek mellett a szegénységből fakadó erényekről, a keresztény politika veszélyeiről, de természetesen nem maradhatott ki a magyar irodalom és az egykori kerékpártúrák emléke sem.

– *Azt gondolom, azért tartjuk érdemesnek, hogy élünk, mert ebben az életben a szeretetnek alapvető szerepe van. Az összes tévútjával, gomolygásával, tökéletlenségével, feladatjellelgevel együtt – írta egy helyütt. Tényleg ennyire sokrétű jelenség a szeretet?*

– Igen, mert annyira egyetemes, a létünknek minden ízébe beszívargó igény és vágy ez. Ugyanakkor át is színeződik, el is fajul időnként, de ettől is csodálatos. Még azoknak a lelkében is szeretet lakik, akik tagadják ezt, még azok is tulajdonképpen arra vágnak, vagy abban csalódtak, vagy miatta kínlódnak. Tényleg azt gondolom, hogy ennyire mély, különös és sokféle kalandba belevesző tulajdonsága ez az embernek.

– *Egyszer egy ünnepi beszédben, amit a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen tartott, azt mondta: nem ellenségként kell tekinteni az ateistákra, hiszen ők is megküzdöttek az emberi élet nagy kérdéseivel ahhoz, hogy ilyen döntésre jussanak, nagyobb baj a nem gondolkodókkal, a langyosokkal, a látszathívőkkel van. Ezek szerint keresztényként radikális életet kellene élni?*

– A kereszténység valóban arra biztat, hogy tudatosan és odaadóan vállaljuk a hitünket. A hitünk elszűrülhet, ha nem „használjuk”, és ha nem az irányítja döntéseinket, tetteinket.

– *Fontos deklarálni azt, hogy valaki keresztény? Nemcsak a magánéletre gondolok, hanem akár a politikai színtérre is.*

– A keresztény hit nem csak a magánélet gazdagítására való. Vállalni kell a közéletben is: eszerint élünk. Meg is kell vallanunk, ha úgy fordul. Ám a közéletben nem mindig hitelesen hivatkoznak a kereszténységre. Keresztény politikáról például csak akkor volna szabad beszélni, ha magát a politika szót másképpen értelmezzük, mint általában szokás. Akik úgy vélik, hogy a politika a csoportérdekek érvényesítéséért folytatott küzdelem helye, azok könnyen arra gondolnak, hogy a keresztény politika a keresztények vagy a keresztény közösségek jogaiért, érdekeinek érvényesítéséért folytatott küzdelem. Csakhogy a kereszténység magát a politikát a közjó megvalósításáért folytatott küzdelemnek tekinti. Persze, magáról a közjóról is más lehet a felfogása hívő és nemhívő embernek, de bizonyára nem teljesen más. S ahhoz, hogy a közjóért valóban tenni tudjunk, jogokra van szükségünk, épp arra a jogra is, hogy a nyilvánosság előtt megszólalhassunk, kifejthessük a véleményünket, és érveljünk mellette. De abban a reményben, hogy a másképp gondolkodókkal folytatott vitában egymástól is tanulhatunk: nemcsak érvelési technikát és gorombaságot, hanem érdemi dolgokat is.

– *Hogyan határozható meg a keresztény nevelés, a keresztény pedagógia?*

– Mi hiszünk abban, hogy minden embert a maga képmására teremtett, teremt ma is az Isten. De ahhoz, hogy magunkra találjunk, gyerekkorunkban a család, az iskola nevelő környezetére van szükségünk, amint később is rászorulunk a közösség kontrolljára, megtartóerejére. József Attila írta: „Csak másban moshatód meg arcodat.” Esterházy Péter pedig az élvezet, az öröm és a boldogság sajátos viszonya kapcsán írja, hogy boldogságra születünk, de többnyire csak az örömről beszélünk, s igazában megelégszünk az élvezetekkel. A keresztény nevelés arra irányul, hogy az élet lehetséges örömeinek felfedezésére és megbecsülésére vezessen, és valamit megsejtessen abból, hogy mit is jelent a boldogság. Ami talán félig hódítás, félig ajándék. Erről megint érdemes szegény József Attilát idézni: „nincs alku, én hadd legyek boldog...” Ebbe a szemléletbe belefér az is, hogy valamelyest függetlenedem a piaci kínálattól, s nem irigylem azokat, akiknek ebből vagy abból több jutott, mert az életem olyan értékekhez vezetett, amelyek többet érnek a sokat reklámozott, sikeres életknél.

– *Személyes visszaemlékezéseiből tudni, hogy nem volt könnyű kamaszkora, azonban a piarista iskola ellensúlyozta ezeket a nehézségeket. Gondolom, az utóbbi időkben már nagyon más tapasztalatokkal volt kénytelen szembesülni tanárként.*

– A családok helyzete és az iskola szerepe nagyon sokat változott. A háború utáni években még meglehetősen sok időt együtt töltöttek otthon a családtagok, beszélgettek egymással, közösen dolgoztak a kertben, a ház körül. Viszont érdekes szünidei programot nem tudtak nyújtani a gyerekeiknek, örültek, ha az iskola szervezett színes, tartalmas kirándulásokat gyalog, vízen, kerékpáron, télen síturákat. Mi bejártuk az országot, a történelmi Magyarországot, eljutottunk kerékpárral Krakkóba, utóbb még Rómába is. Ezekre a túrákra évtizedekkel később is szívesen gondolnak vissza az egykori résztvevők. Erőpróba, közösségi élmény, s a világgal való páratlan, színes ismerkedés volt mindegyik. Meglepett, hogy az olasz rendtársaink azzal gratuláltak ezekhez a vállalkozásokhoz, hogy náluk ilyesmire nem lehetne rávenni a diákokat. Most már nálunk se nagyon. A családok maguk indulnak nyaralni, kényelmesebb körülmények között, s az iskola már nem a legtágabb ablak a világra. A média, az internet, sok más lehetőség kielégíti a gyerekek érdeklődését, az iskola munkát jelent nekik, nem örömet. Pedig gondolkodni mégiscsak ott tanul meg, s maga a gondolkodás is nagy öröm! Hogy úrrá lehetünk azon a rengeteg tapasztalaton, ami ránk szakad. Nekik az is keserves, hogy folyton kísérleteznünk kell az oktatásban, és hogy talán túlságosan is értékelhető teljesítményekre fordul a figyelem, nem a valódi gyarapodásra. Az egyetemisták között is tapasztalom, hogy sokan csak a kreditek megszerzésére törekszenek, a vizsgákon félig értett mondatokat mondanak el, nem fáradoznak azon, hogy értsék is, amit „megtanulnak”.

Kafka és a magyar ipari tanulók

– *Sokan mondják, hogy az irodalomoktatáson is változtatni kéne, hogy olyan könyveket – legtöbbször a Harry Pottert emlegetik példaként – kellene beemelni a kötelező olvasmányok közé, amik közelebb állnak a mai gyerekekhez. Egyetért ezzel a véleménnyel?*

– Amikor Harry Potter előkerült, én már kikoptam a középiskolai irodalomoktatásból. Az egyetemen viszont olyanokat tanítok, akik közül sokan középiskolai tanárok lesznek talán. Nálunk az összes művészetek közül az irodalmat tanítjuk egyedül alaposabban. Itt a művészet emberformáló hatása is érvényesülhet, elsősorban akkor, ha valódi remekműveket adnak a diákok kezébe, persze úgy, hogy meg is kedveljék őket. Az igazi olvasásra nem a lektúrok kaptják rá az embert. Én magam ipari tanulókkal is olvastam Kafka Átváltozás című elbeszélését, s nagyon nagy izgalommal vitatkoztunk róla. Fontosnak tartanám, hogy az idegen nyelvek tanítása se pusztán a köznapi beszédgyakorlat fejlesztésére törekedjék, hanem adjon legalább cseppnyi kóstolót annak a népnek a költészetéből, prózájából is, amelynek a nyelvét tanítjuk. A magyar irodalom háttereként mindenképpen kilátást kell nyitnunk legalább az európai irodalomra. Ezt meg is tesszük. De ebben a kevésben jó volna helyet szorítanunk legalább egy-két olyan műnek is, amelyet valamelyik szomszéd nép költője, írója alkotott. Különböztetést gondolják a tanítványaink, hogy ezeknek a népeknek talán nincs is jelentős irodalma. Az sem árt, ha valamit megsejtene abból, hogy ezek a népek hogyan látnak minket, magyarokat, hogyan élték át azokat a történelmi megrázkódtatásokat, amelyek a mi sorsunkat is alakították. Milyen fontos volna, ha valami közös közép-európai gondolkodás készsége, reménye kialakulna a fiatalokban!

– *A magyar irodalmi kánon változását is többen sürgetik, felbukkannak eddig mellőzött vagy annak vélt nevek ennek kapcsán, és mindez a politika szintjén is kavarr időnként indulatokat. Hogy látja, egy írói teljesítmény kapcsán figyelembe kell venni, milyen viszonyt ápolt a magyarságával, vagy milyen politikai-erkölcsi nézeteket vallott?*

– A romantikában alakult ki a költő–próféta szerepének gondolata, ez nálunk, magyaroknál különösen fontosnak bizonyult, hiszen a romantika kora költészetünknek és nemzeti történelmünknek is emlékezetes ideje. A próféta valami emberfölötti üzenet közvetítője, s mint ilyen, nem tévedhet, tisztának, majdnem tökéletesnek illik lennie. Kosztolányi már azt írta: „Jaj, a költő gyomrába kóc, ő is beteg és torz bohóc.” De a korábbi századokban sem várták el a költőtől, hogy ne tévedjen. Talán azt igen, hogy őszinte legyen. Miért ne lehetne nagy költő, jó regényíró, aki embernek tökéletlen, akár bűnös is, esetleg éppen annyira, hogy a gyerekeinket se bíznánk rá. A franciák megszokták, hogy Villont, Rimbaud-t, Baudelaire-t jó költőnek tekintsék nyilvánvaló, tragikus bűneikkel együtt. Ez nem jelenti azt, hogy a bűneiket a költészetük miatt megdicsőítenénk. Az irodalomtörténet nem pletykagyűjtemény, de nem is hősök, szentek arcképcsarnoka. Talán az is lehet tanulságos egy fiatal olvasó számára, ha találkozik egy-két jelentős íróval,

akit ugyanakkor politikai tévedései miatt elmarasztalunk. Persze kérdés, hogy azok az írók, akikről ma vitatkozunk, valóban jelentős alkotók voltak-e, vagy épp – valamelyest szégyellnivaló vagy vitatható – politikai elköteleződésük miatt népszerűek bizonyos (igénytelenebb) olvasói rétegekben. Esetleg egy jó tanár éppen ezekre a dolgokra is figyelmeztetheti, „megtaníthatja” a diákjait.

– *Létezik katolikus irodalom, vagy csak irodalomról lehet beszélni?*

– 1933-ban Illyés Gyula egy különös mondattal kezdte a Katolikus költészetéről szóló tanulmányát: „Első tekintetre a költészet előtt minden jelző megzavar. Hazafias költészet, proletárköltészet, polgári költészet... Ezek a jelzők így többet akarnak jelenteni annál, amit jellemezni hivatottak; a sisak vagy az egyenruha fontosabb, mint az ember, aki felöltötte.” Azóta újra meg újra megfogalmazódik annak a gyanúja, hogy a költő szó mellé semmilyen jelző nem illik, de különösen nem a katolikus jelző. A sietős olvasó figyelmen kívül hagyja az idézett szövegrész két bevezető szavát: „első tekintetre”. A jelzők: elcsöndesedett állítmányok. Ha egy szóhoz semmilyen jelzőt nem tehetek, akkor ahhoz mint alanyhoz semmilyen állítmányt nem kapcsolhatok. Ez pedig azt jelentené, hogy két költő közt nem tehetnék különbséget, csak azt ismételtethetnénk mind a kettőről – áhítattal vagy megvetően –, hogy „költő, költő – ez is, meg az is”. Van szűkszavú költő, van bőbeszédű. Petőfi alföldi költő, Vörösmarty pedig dunántúli. Tamási Áron prózájában a Székelyföld sajátos világa elevenedik meg. Nemes Nagy Ágnest nagyra becsülöm, de nem adok neki igazat abban, hogy a férfiak és a nők lírája nem különböztethető meg, vagy nem érdemes figyelni a köztük lévő eltérésekre. Ugyanúgy van katolikus költő, aki nem attól katolikus, hogy költői tehetségét a katolikus eszmék szolgálatába állította, hanem attól, hogy egész személyiségét átjárja a keresztény hite, más szemmel nézi a világot, mint más neveltetésű, világnézetű emberek.

– *És miben különbözök az előbb említett női líra a férfi lírától?*

– Idézek Nemes Nagy Ágnestől: „Ha húsevő növény lehetne testem / belémszívódnál, illatomba estem.” Ezt csak egy nő írhatja le, egy nőnek a szexualitással való kapcsolata más, mint egy férfié, és másként is számol be róla. Ezeket a különbségeket észre lehet venni, és ezért is lehet beszélgetni a költészetéről.

– *Talán kevesen tudják, hogy verseket is írt fiatalon, mégpedig Tótfalusy István álnéven. Ezek a versek számomra meglepően szenvedélyesek, értelemmel telítettek. Mi vezette a versíráshoz annak idején, és miért hagyott fel hirtelen vele?*

– Arról nem igen tudok beszélni, hogy mikor és miért kezdtem verset írni. Azt hiszem, azok közé tartozom, akik

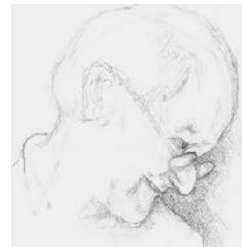
már kisgyerekkorukban írtak verseket. Gimnazista koromban írtam aztán néhány olyan költeményt, amelyet megmutattam tanáromnak, Rónay Györgynek, s ő közül is belőlük egyet a Vigiliában. Arra meghatottan gondolok vissza, hogy ennek honoráriumból megvettem egy antikváriumban Vörösmarty Összes leveleit, a Gyulai-féle régi „kritikai kiadásban”. Ezeket a köteteket máig is őrzöm és forgatom. A Tótfalusy nevet azért választottam, mert akkor már az ELTE bölcsészkarának hallgatója voltam, s attól tartottam, hogy ha kitudódik, hogy a Vigiliában megjelennek verseim, kiteszik onnan a szűrőmet. Amikor aztán pappá szenteltek, és piarista tanári munkám elkezdődött, nehéz döntéssel abbahagytam a versírást. Olvastam Illyés figyelmeztetését, hogy aki a versírást abbahagyja, az igazmondást hagyja abba. Nem volt annyi szabadidőm, amennyit a versek kihordásához nélkülözhetetlennek éreztem. Az igazmondást pedig, talán még a költészet igény szintjén is, úgy érzem, azóta is gyakorlom, papként, tanárként egyaránt. Ehhez jó nekifutás volt az a néhány vers, amelyet valamelyest most is vállalok. Azt hiszem, elkezdődhetett volna velük egy költői pálya, de hát, ha egy kertet nem művelnek, az nem terem.

– *Beszéljünk kicsit egy másik költőről. Közismert a kötődése Pilinszky Jánoshoz. Az ő rangja biztosnak látszik az irodalmi kánonban, viszont mintha mégse lenne manapság annyira előtérben az ő költészete. Mi lehet ennek az oka?*

– A diktatúra éveiben azért is figyeltek rá olyan nagyon, mert költészete teljesen elütött a „hivatalos” irodalomtól. Tudjuk, a Harmadnapon kötetét néhány nap alatt elkapták, s aztán tízszeres áron lehetett megvásárolni a Teleki téren. Ma kevésbé érzékelik, hogy ugyanolyan erővel ellene mond a mai költők divatos játékeinak. Intelem című ars poeticája ma éppoly egyéni és fürgeteges erejű, mint volt a megjelenésekor.

– *Végül szeretnék felidézni egy tíz évvel ezelőtt készült beszélgetést, amikor azt mondta, a következő éveket elsősorban az emberi kapcsolatoknak kívánja szentelni. Sikeres tíz év volt ez ebből a szempontból?*

– Azt hiszem, mondhatom, hogy igen. Persze változott a helyzetem azzal, hogy már alig-alig tanítok, mégis sokakkal vagyok személyes, mondhatnám baráti kapcsolatban, többek közt egykori tanítványaim révén is, és különbözőképpen gondolkodó emberek is megtisztelnak a barátságukkal. Ez felelősséggel jár, és örömet jelent számomra.

VÉGH ANDRÁS

TUDÁSVÁNDOR

A mai online korban rengeteg információ fúj át rajtunk, van akit ez felszínessé tesz, mert nincs ereje elmélyedni az adattömegben. Én szeretek mindent meggondolni, „megrágni”, és csak a kétségtelenül igazat fogadom el. Legyen az filozófiai szintű probléma, tudományos hipotézis vagy egyszerű gyakorlati kérdés.

Életem során sok mindent tanulmányoztam, legtöbbször kialakítottam a saját elképzelésemet, „elméletemet”, de nem írtam le, vagy ha le is írtam, nem publikáltam. Néhány dologról azonban mégis írtam, leküzdve természetes lustaságomat. Ilyenkor gyakran szembesültem azzal a ténnyel, hogy az írás elszakad alkotójától, önálló életre kel, tükröt tart szerzője elé, gondolkodásra készteti, és tanulásra is ösztönzi, újabb és újabb ismeretek, titkok felé hajtja. Úgy, mint azt az utazót a kíváncsiság, aki ismert területekről egyre ismeretlenebbek felé halad, sok mindent felfedez, de az út egyre nehezebbé és vadabbá válik.

Noha tizenkét évig jártam egyetemre, miközben dolgoztam is és három diplomát szereztem, az ott szerzett tudásnak csak töredékét hasznosítottam a munkámban és általában az életben. Nagyobb hasznát láttam annak a tudásnak, amit máshol (és később) a problémák megoldása, a projektek küzdelmei során tanultam. Lehet, hogy ezzel mások is így vannak...

Túl a fiataloságon sem vettem félvállról a kíváncsiságot és a szabad utazást a tudás (számomra) új mezőin. Ha röviden és szemléletesen szeretném kifejezni a kultúrához, a tudományhoz, a technológiához és a gyakorlathoz való viszonyomat, akkor azt mondanám, hogy **tudásvándor** vagyok. Aki sokfelé járt, sok mindent látott, értett és tapasztalt, de beláthatatlan az a tér, ahol még nem volt.

Nem mindenki vándorol szabad akaratából, legtöbbször a megélhetés kényszerít élethosszig tartó tanulásra. Mégis, sokan erényt próbálnak kovácsolni a szükségből, – talán én is. Szakmák (és munkahelyek) szűnnek meg és születnek, sokkal gyorsabb ütemben, mint egy munkában töltött emberöltő, ezért sokunknak több szakmát is meg kell tanulnia élete során. Sőt, a meg nem szűnő szakmák is gyorsan fejlődnek, átalakulnak, ezek művelőinek is van mit tanulniuk. A tanulás, a hobbi- vagy szakmaváltás természetesen lehet élvezetes, de lehet nehéz is. A legjobb, ha szabadon választhatjuk meg vándorlásunk helyét és irányát, így van némi esélye, hogy a számunkra legjobbat választjuk, vagy ha nem, hát témát és irányt változtatunk.

Mint ahogy semmi sem öncélú, ami igazán jó, a **szabad tudásvándor** útja sem az. A tudást nem önmagáért szeretem, hanem sokkal inkább azért, amire használható, amit munkálkodhatok vele, amiért tovább léphetek, amiért alkothatok.

Korunkban egyre több az információs szemét és az olyan (kvíz) ismeret is, ami kézikönyvekbe, adatbázisokba való, nem a fejünkbe. Agyunk sokkal fontosabb ismeretek tárolására szolgál. Olyan szervezőközpont, ahol a világról

alkotott legáltalánosabb és leghűbb és legpraktikusabb és legkorszerűbb és legaktuálisabb modelleket tároljuk és működtetjük. Itt nincs helye szemétnak.

A szabad tudásvándor nem mindig vándorol, időnként táborozik, hosszabb-rövidebb ideig leköti a figyelmét valami, lehet, hogy kezdetben csak lelkes amatőr, de ha elég szorgalmas és türelmes, akkor profivá érik, a szó legjobb értelmében.

A szabad tudásvándor nem csontosodik meg, mindig kíváncsi és így „fiatal” marad, bár természetesen felejt is, de tudásának (kompetenciáinak) lényege megmarad és így értékes „öreggév” válik.

FARAGÓ FERENC

TANYAI SZILÁNKOK...

Általában a *lényegtelen* dolgokról beszélünk, a *lényegesekről* hallgatunk.

***

Talán mindent meg lehet tenni parancsra, egyet azonban nem: *szeretni*.

***

Az emberi szabadságvágyat tulajdonképpen az korlátozza, hogy nem is akarunk valójában szabadok lenni.

***

Álmoskönyv. Ami az egyiknek *vágyálom*, az a másiknak *rémálom*.

***

Aki verset *ír*, verset is mond. – Aki verset *mond*, verset is ír.

***

Nem kell *mindent* egymagunknak megtenni, mert egymagunk nem is tehetünk *semmit*.

***

Vannak olyan dolgok, amelyeket *tudunk*, vannak olyan dolgok, amelyeket *elfelejtettünk*, s vannak olyan dolgok, amelyeket *soha nem tudhatunk meg*.

***

Parafrázis. Semmi nincs a *képzeletben*, ami előtte ne lett volna a valóságban. – Semmi nincs a *valóságban*, ami előtte ne lett volna a képzeletben. (Kivéve a *képzeletet* és a *valóságot*.)

***

Az emberi élet a tudattalan tudatosításának tudása.

***

Hosszú Út is vezethet rövid idő alatt, és *rövid* Út is vezethet hosszú idő alatt a Célhoz.

***

Nincs szörnyűbb látvány, mint egy gyógyult hipochonder.

***

Amikor álmodunk, nem álmodunk, hanem átélünk.

***

A *korlátok* elfogadása is lehet egy lépés a *szabadság* felé.

***

Igazság csak ott lehet, ahol *hazudni* is lehet.

***

A halál az, amikor már nincs mit felhoznunk saját magunk mentségére.

***

Isten *megismerése* nem lehetséges, csak *Ráismerés*.

***

Két rossz jövőkép van: a riogatás és a bagatellizálás.

***

A művész a művében csak azt tudja *kitalálni*, amit előzetesen már *meztalált*.

***

Ahhoz, hogy valakinek *igaza lehessen*, kell keresnie egy olyanvalakit, akinek *nincs igaza*.

***

Már *minden* mögöttünk van s még *minden* előttünk áll.

***

Semmi sincs olyan *távol*, mint a megjátszott *közelség*.

***

Élő egység – *halott* egyformaság.

***

Van abban valami *jó*, ha a másíknak *jó*, van abban valami *rossz*, ha a másíknak *rossz*.

***

Ha túllépjük *magunk* határait, közelebb jutunk *másokhoz*.

***

Arról *szól* a kereszténység, amiről ma egy *hangot* sem

hallhatunk.

***

Menthetetlenül van mentségünk minden menthetetlenre.

***

Zsidó kérdés: '...és ki antiszemita azok közül, akik nem antiszemiták???'

***

Minden mindEgy!

***

Az élet nagy *kérdése* az, hogy kibírjuk-e a valóságot? – A halál nagy *válasza* az, hogy nem!

***

A másik *elfogadása*, önmagam *megnyerését* jelenti.

***

Az úrnak kell *szolgává*, s nem a szolgának *úrrá* válnia.

***

A rágalmazóink sohasem a hibáinkat róják fel, hanem *erényeinket*.

***

A legkönnyebb a *múltat* megváltoztatni, a legnehezebb a *jövőt*, a *jelent* pedig lehetetlen.

***

Isteni *centrum* az, amely *egyszerre* van *mindeniütt*.

***

Vannak olyan könyvek, amelyek azért íródtak, hogy megmagyarázhassák őket.

***

Újraolvasni fontosabb, mint *olvasni*!

***

Háborúra buzdít az, aki nincs a háború ellen.

***

Ahonnán a *fény* eltávozik, azonnal megjelenik a sötétség. – Ahonnán a *sötétség* eltávozik, azonnal megjelenik a fény.

***

Még azt is úgy gondoljuk, hogy lehet az eszperantót anyanyelvi szinten beszélni.

***

Aki hisz az *angyalokban*, az hisz az *ördögökben* is...

***

Gondozzuk a *gyökereket*, hogy megmutathassuk a *gyümölcsöket*!

***

Az emberiségnek nincs szüksége a *régi* ideológiákra – de az *újakra* sem...

***

Nem jó *kuruckorban* labancnak lenni. – Nem jó *labanckorban* kurucnak lenni.

***

Kommunikáció. Általában akinek nincs mondanivalója, az beszél a legtöbbet.

***

Nincs semmi a világon, aminek ne lenne valami *megfelelője*. – Nincs semmi a világon, aminek ne lenne valami *ellentéte*.

***

Néhány idézet *Biff evangéliuma* című könyvből

Szerzői áldás

Ha nevetni szeretnél e lapokon,
fogjon el kacaqás.
Ha megsértődni jöttél,
lilúljon el az fejed, és forrjon véred.
Ha kalandot keresnél,
sodorjon el e történet gyönyörteljes menekülésbe.
Ha hited igazolnád vagy tennéd próbára,
neked tetsző eredményre juss.
Minden könyv feltárja a tökéletességet,
azzal, amit elmond, vagy azzal, amit nem.
Találd meg, amit keresel,
e lapokon vagy kívülről.
Találd meg a tökélyt,
és nevezd nevén!

Ha a bölcs hülyének látszik, a kudarcra nem okoz csalódást, sikere viszont kellemes meglepetés.

Túl sokat gondolkodsz. A gondolkodás csak szenvedést hoz. Légy egyszerű!

A gyerekek azért látják a varázslatot, mert keresik.

Két szerzetessel, akik korábban katonák voltak, újfajta, fegyver nélküli harcmodort fejlesztettek ki Józsuának, amiben nem volt ütés vagy erőszak, hanem arra összpontosított, hogy az ellenfél energiáját elvezesse. Ezt az új harcmodort a szerzetesek elnevezték *dzsúdónak*, de mivel csak Józsu (és néha én) gyakoroltuk, komolyan elgondolkodtak rajta, hogy átkeresztelik *dzsidónak*.

Olvastam...

„NE IZÉLJ MÁR, JOZSÓ!”

AVAGY EGY EVANGÉLIUM MARGÓJÁRA

Ha az ember Jézusra gondol, képszerűen egy kékszemű, szomorkás arcú fiatalember ugrik be, vállára omló sötétszőke hajjal, égre nézően. Töviskoronával, vérző sebekkel, a kereszten, esetleg ragyogó szívét szemérmesen mutatva – attól függ, ki milyen képekhez szokott a nagymamájánál.

Ez az a kép, amit *Christopher Moore* magyarul 2006-ban megjelent, *Biff Evangéliuma* című könyvében elég alaposan megsavart.

Kezdjük ott, hogy az egyetlen Jézus nevű ember, aki a történetben megjelenik, Jesus, a spanyolajkú szobapincér, Krisztus ugyanis egyszerűen Józsu névre hallgat, mint egy rendes zsidó kisfiú. Sőt, Biff egyszerűen Jozsónak hívja őt. Hogy kerül szobapincér egy evangéliumba? Úgy, kérem szépen, hogy Biffet napjainkban feltámasztja haló porából egy Raziel nevű angyal, majd egy szállodai szobában tartja fogva, hogy Biff megírhasa „evangéliumát”, azaz a Megváltóval közös gyermek- és ifjúkorát. És ki ez a Biff? Lévi, akit Biffnek hívnak csak egy pár – főleg apokrif – írásban kerül elő egy félmondat erejéig. Ő lesz tehát az ideális főszereplő, aki Galileában együtt gyerekeskedik Krisztussal.

Jézus születését betéve tudja minden kisgyerek, majd látjuk tizenkétévesen, ahogy a zsinagógában tanít, miközben szülei rémülten keresik, aztán hirtelen harmincévesen lép elénk, már mint Messiás. Na de közben? Valljuk be, itt van hely az ötleteknek. A szerző pedig nem fukarkodik velük: aznap, amikor Biffel közös szerelmük, Mária Magdolna, azaz Mari kényszerből feleségül megy egy kevésbé szimpatikus farizeushoz, elindulnak a három napkeleti bölcs felkeresésére, hogy kiderüljön végre, mit is jelent Messiásnak lenni. Egyiküknél taoizmust és konfucianizmust, másikuknál buddhizmust (na meg kung-fut), a harmadiknál pedig hinduizmust tanulnak. Vagyis hát inkább Józsu. Biff ugyanis az elméleti tárgyakban kevésbé jeleskedett, viszont megtanult mérget keverni, nyitott szemmel aludni, és végigvette egy indiai prostituálttal a teljes Káma Szútrát.

Aki nem fél attól, hogy Jézus szájából ilyeneket halljon, mint „Jeszus, anya!”, szeret úgy nevetni, hogy a könnye is kicsordul, nem ijed meg új kontextusba helyezni a már ismert dolgokat, az bátran fogjon neki ennek a könyvnek. „Mindazonáltal, ha bárki hite megrendül a humoros események által, annak kicsit talán jobban kell imádkozni” – hogy a szerzőt idézzem.

Ha még nincs meg, írjon nyugodtan a Jézuskának.

M. Sz. Tünde